

Kiowiae 19. 12. 97.

*Bibliothecae universitatis
Jurjewensis, olim Dorpatensis, benevo-
lentissimae huius opusculi conficiendi
De adjunctrici amoris pignus auctor.*

Aristotelis Πολιτείας Ἀθηναίων

partis alterius fonte et auctoritate

scripsit

Bernhardus Bursy

cand. phil.

81994

Jurjewi (Dorpati).

Typis expressit C. Mattiesen.

1897.

Дозволено цензурою. — Юрьевъ, 19 марта 1897 г.

Memoriae

patri carissimi

Friderici Bursy

et

avunculi optimi

prof. Dr. Caroli Schmidt

has primitias sacras esse voluit

auctor pietissimus.

Praefatio.

„Illorum, qui ipsa scripta reliquerunt, honori consulendum est, non nostrae gloriolae.“

L. Mendelssohn, praef. ed. Cic. epist.
Lips. 1893. p. XXXI.

Priorem in partem Aristotelis¹⁾ de Republica Atheniensium libri saepius viri docti inquisiverunt et, unde auctor sibi comparaverit, quaecumque de rebus Atheniensium enarrat, in universum jam exploraverunt. Quae vero intercesserit ratio inter posteriorem partem et glossas per diversa lexica rhetorica dispersas, nemo fere adhuc diligentius explanavit. Multi quidem ea, quae sibi quisque usui esse putabant, inde excerpserunt. Lipsius²⁾ scientiam juris attici novis locupletavit et testimoniis et sententiis. Gilbert³⁾ et Busolt⁴⁾ ut libros suos de antiquitatibus graecis publicis retractarent, necesse erat. Alii ad singulas quaestiones dijudicandas felici eventu in Aristotelis auctoritate niti poterant. Kaibel⁵⁾ pleno doctoque commentario etiam alteram operis partem illustravit et ei sententiae, quam veram esse mihi persuasi, interdum⁶⁾ proxime

1) In charta Londinensi genuinum nobis opus Aristoteleum esse donatum non est, quod dicam. Qui hoc olim negaverant, obmutuerunt; qua re sententiam suam jam non a se ipsis probari concesserunt. Usus sum editione Kaibeli et Wilamowitzii priore a. 1891 et, ubicumque res postulabat, alias, in primis Blassianam alteram a. 1895, inspiciebam.

2) Berichte über die Verhandlungen der kgl. sächs. Gesellsch. d. Wiss. phil.-hist. Cl. 1891. p. 41 sq.

3) Handbuch der griech. Staatsalterthümer I² 1893.

4) Griech. Staats- und Rechtsalterthümer² 1892 = Handb. der klass. Alterthumswiss. IV. 1, 1.

5) Stil u. Text der πολιτεία Ἀθηναίων des Aristoteles. Berl. 1893.

6) l. l. p. 237, 245.

accessit. Cui cum non omnes glossae simul ante oculos versatae essent neque hanc peculiarem quaestionem tractare propositum esset, rem bene incohatam usque ad finem ut perageret, non contigit. Wilamowitz ¹⁾ denique sagacissime et consilium et fontes et auctoritatem totius operis Aristotelei perscrutatus est. Neque opinor, quas sententias vir doctissimus de priore parte protulerit, labefactari posse. Sed studio Atthidis illius ex Aristotele restituendae incitatus est, ut hanc ultra fines indagaret atque etiam in posteriore parte requireret. Cui opinioni cum equidem assentiri non possim, Schöffero ²⁾ non concedam, disputationem de ratione, quae intercedat inter Aristotelem et lexicographos graecos, institutam majoris esse momenti ad hos pernoscendos quam ad illum. Si enim sententia Wilamowitziana, Aristotelem in altera quoque parte libro litteris edito usum esse, stare non possit et verum sit, auctorem ad fontes integerrimos, leges ipsas, recurrere, hoc summi esse momenti ad auctoritatem opusculi juste perpendendam nemo est, qui ignoret. Eadem observatio haud scio an adjuvet, ut contorta illa de fontibus Pollucis, Harpocratonis, lexicorum rhetoricorum quaestio paullulum enodetur. Quicumque enim antehac sibi has res perquirendas elegerunt: Stojentin ³⁾, Boysen ⁴⁾, Cohn ⁵⁾, alii, hoc pretioso novo fonte etiamtunc egebant. Itaque quae fuerit huius fontis auctoritas apud posteros scriptores, divinare tantum poterant. Nunc apparet, Aristotelis Rempublicam Atheniensium diligentius lectitatam et latius pervulgatam fuisse quam quisquam putaret. Quae postquam animadverti, jam statim mihi hanc provinciam seposui et in rem pertricatam, quantum possem, penetrare studui. Quo facto cognovi a Schöffero ⁶⁾ similem

1) Aristoteles und Athen I. II. Berl. 1893.

2) Burs. Jhber. 1895. Bd. 83. p. 220.

3) De Julii Pollucis in publicis Atheniensium antiquitatibus enarrandis auctoritate. Vratisl. 1875.

4) De Harpocratonis lexi fontibus quaestiones selectae in: Schriften der Universität zu Kiel a. d. Jahre 1876 Bd. XXIII. Kiel 1877.

5) Untersuchungen über die Quellen der Plato-Scholien in: Jahrb. f. class. Philol. Suppl. Bd. XIII. 1884. p. 826.

6) Burs. Jhber. 1895. Bd. 83. p. 220.

rem iis, qui his studiis operam daturi essent, in publico propositam esse. Viri docti et amici verba fiduciam meam, aliquid et novi et certi tali quaestione evinci posse, augebant neque spes me fefellit. Conscius vero mihi sum, me non totum fontem funditus exhausisse et multa superesse neque satis explorata neque satis firmis argumentis tulta. Quae me aliquando suppleturum esse spero, si modo iudices graves, quae nunc disputaverim, non nimis falso tractata esse censuerint. Tum fortasse fieri poterit, ut eae quoque glossae, quas ab auctoritate Aristotelis alienas ex hac dissertatione secluserim, auctori suo legitimo reddantur et, unde potissimum lexicographi veterem doctrinam mutuati sint, melius intellegatur.

Hic mihi non supervacaneum esse videtur annotare, quos lexicographos scholiastasque praeter Pollucem (rec. Imm. Bekker. Berol. 1846) et Harpocrationem (rec. G. Dindorf. Oxonii 1853) adhibuerim et quales editiones mihi praesto fuerint. Quibus scriptis percurrendis oleum et operam perdiderim, enarrare supersedeo. Lexica non sine aliquo fructu perscrutatus sum haec: Hesychii (rec. Maur. Schmidt. Lips. 1860—1864), Photii (rec. S. A. Naber. Leidae 1864—1865), Suidae (rec. G. Bernhardy. Halle-Braunsch. 1852—1853), Timaei (rec. D. Ruhnken Lugd. 1789), Zonarae (ed. Joh. Tittmann. Lips. 1808), Cantabrigiense (ed. Aug. Nauck post lex. Vind. Petrop. 1867. p. 329—358), Demosthenicum Patmiacum (ed. Sakkelion in: Bull. de corr. hell. I. 1877. p. 10—16. 137—155), Segueriana IV. V. VI. (ed. Imm. Bekker: Anecdota graeca I. p. 181—476). Scholiorum corpora, quae a me pervolutata sunt, haec fuerunt: Aeschinis (ed. Ferd. Schultz. Lips. 1865), Aristophanis (ed. Fr. Dübner Par. 1842), Demosthenis (ed. J. Hunziker. Par. 1858), Luciani (ed. C. Jacobitz in ed. Luc. vol. IV p. 35—268), Platonis (ed. Fr. Dübner Par. 1873).

Restat, ut praeceptoribus meis gratias agam debitas. Almae matres Heidelbergensis et Lipsiensis, per annum utraque, tironem benigne receperunt et eruditorem patriae reddiderunt. Quas scholas et Heidelbergae et Lipsiis frequentaverim, enumerare nolo. Studiosum philologiae vere

philologum fieri non scholis publicis sed quam privatissimis audiendis omnes gregis nostri socii non negabunt. Quam ob rem facere non possum, quin me discipulum scholae etiam-tunc Dorpatensis esse profitear. Item grato animo grata-que memoria semper tenebo, me non solum, dum civis academicus essem, sed multo magis, postquam examen ad gradum candidati obtinendum feliciter superassem, crebris sermonibus a praeceptoribus meis adjutum itaque paullatim μεμνημένον factum esse. Leo Meyer elementis artis grammaticae comparandae, quibus nemo philologus carere potest, nos imbuere studebat. Georgius Loeschcke, nunc Bonnensis, ipse amore totius antiquitatis penitus incensus similem amorem mirum quantum in animis juvenum excitabat. Ludovicus Mendelssohn, artis criticae peritissimus, legis illius praeclarae ,νᾶψε καὶ μέμνησ' ἀπιστεῖν' ne oblivisceremur, semper curabat. Guilelmus Hoerschelmann, interpres scriptorum veterum cum sagacissimus tum elegantissimus, quomodo in verba tradita inquirendum esset, nos edocebat. Itaque scholae Boeckhiana et Hermanniana in universitate nostra familiarissime inter sese concertabant.

L. Meyerum et G. Loeschekium, viros doctissimos, quos etiamnunc valere summo opere gaudeo, rogo, ut gratiam meam quam maximam benevole accipiant. Memoriam vero L. Mendelssohni et G. Hoerschelmanni, quos praematuram mortem obiisse nos, discipuli, una cum philologia maeremus, semper me pio animo veneraturum esse polliceor.

Fautori huius opusculi, Josepho Lezio, professori universitatis Kioviensis Sti Vladimiri, aequae ac socio laboris in plagulis corrigendis, Arthuro Brockio, sodali amicissimo, gratiam, quam coram reddidi, hoc loco repetere volo.

Scribebam Kioviae
ineunte mense Februario
a. 1897.

Caput I.

Fontem partis posterioris libelli Aristotelei de Republica Atheniensium non Atthidem neque ullum librum litteris editum fuisse sed leges ipsas, probatur.

Inter omnes constat, Aristotelem in priore sui de Republica Atheniensium libelli parte Atthide, quae dicitur, fonte uberrime usum esse. Eiusdem, vel dicam, multo majoris est momenti, in posteriore huius operis parte **leges** a scriptore ad describendum reipublicae statum, qualis tum esset, in usum collatas esse. Quod utrumque demonstravisse et, quantum id valeret ad enarrationem Aristoteleam recte aestimandam, certa ratione definivisse Wilamowitz sibi summo jure honori ducere potest.

Lex [Dem.] 43. 75 inserta, qua munera archontis eponymi describuntur, quantopere cum Aristot. Republ. Athen. 56 in primis sub finem capitis congruat, nemo est, quin videat ¹⁾.

[Dem.] 43. 75 ²⁾.

ὁ ἀρχὼν ἐπιμελείσθω τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν ἐπικλήρων καὶ τῶν οἴκων τῶν ἐξερημουμένων

Arist. 56. 7.

ἐπιμελεῖται δὲ καὶ τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν ἐπικλήρων

1) Cf. Wilamowitz, Aristot. und Athen. I. p. 259.

2) [Dem.] 35. 48 officia archontis sic in artum collegit: οὐκοῦν ἐπικλήρων καὶ ὀρφανῶν καὶ τοκέων τῷ ἀρχοντι προστέταται ἐπιμελεῖσθαι;

καὶ τῶν γυναικῶν, ὅσαι μένουσιν ἐν τοῖς οἴκοις τῶν ἀνδρῶν τῶν τεθνηκότων φάσκουσαι κυεῖν· τούτων ἐπιμελείσθω καὶ μὴ ἐάτω ὑβρίζειν μηδένα περὶ τούτους. ἐὰν δέ τις ὑβρίζῃ ἢ ποιῇ τι παράνομον, κύριος ἔστω ἐπιβάλλειν κατὰ τὸ τέλος. ἐὰν δὲ μείζονος ζημίας δοκῇ ἄξιος εἶναι, προσκαλεσάμενος πρόπεμπτα καὶ τίμημα ἐπιγραψάμενος, ὅτι ἂν δοκῇ αὐτῷ, εἰσαγέτω εἰς τὴν ἡλιαίαν. ἐὰν δ' ἄλφ, τιμάτω ἢ ἡλιαία περὶ τοῦ ἀλόγους, ὅτι χρή αὐτὸν παθεῖν ἢ ἀποτεῖσθαι.

καὶ τῶν γυναικῶν, ὅσαι ἂν τελευτήσαντος τοῦ ἀνδρὸς σκήπτωνται κυεῖν.

καὶ κύριός ἐστι τοῖς ἀδικούσιν ἐπιβάλλειν

ἢ εἰσάγειν εἰς τὸ δικαστήριον.

Apparet Aristotelem hoc loco nobis nihil aliud nisi summarium istius legis praebere.

Similem consensum inter Aristotelis legisque verba videmus, si quaestiones, novem archontibus ante ineunda munera in senatu positas, quales ab Aristotele tradantur, comparamus cum illis, quas oratores attici Demosthenes et Dinarchus orationibus suis intexuerunt. Ibi e contrario Aristoteles contextum legibus praescriptum integriorem et pleniorē servasse videtur, oratores vario modo ad sua quisque commoda verba commutaverunt.

Arist. 55. 3.

Dinarch. 2. 17¹).

Demosth. 57. 67. sq.

Ἰ τίς σοι πατήρ καὶ πόθεν τῶν δῆμων καὶ

Ἰ τίς ἐστὶ τὸν ἴδιον τρόπον;

§ 67 τίς ἦν σοι πατήρ;

1) Dinarchus non solum ἀρχοντας sed omnes τοὺς τῶν κοινῶν τι μέλλοντας διοικεῖν interrogari facit. At cum quaestiones eadem fuerint, locus ad comparandum afferri potest. Xenophon Mem. II. 2, 13 quartam tantum quaestionem respicit.

τίς πατρός πατήρ καὶ
τίς μήτηρ καὶ τίς
μητρός πατήρ καὶ
πόθεν τῶν δῆμων;

II¹⁾ εἰ ἔστιν αὐτῷ
Ἀπόλλων πατρῷος
καὶ Ζεὺς ἐρκείος;

III καὶ ποῦ ταῦτα
τὰ ἱερὰ ἔστιν;

IV εἴτα ἡρία εἰ ἔστιν
καὶ ποῦ ταῦτα;

V ἔπειτα γονέας εἰ
εὖ ποιεῖ;

VI καὶ τὰ τέλη εἰ
τελεῖ;

VII καὶ τὰς στρα-
τείας εἰ ἐστράτευται;

VIII ταῦτα δ' ἀνερω-
τήσας, κάλει, φησί,
τούτων τοὺς μάρτυ-
ρας.

IV εἰ ἱερὰ πατρῷ'
ἔστιν;

II εἰ γονέας εὖ ποιεῖ;

V εἰ τὰ τέλη τελεῖ;

III εἰ τὰς στρατείας
ὑπὲρ τῆς πόλεως
ἐστράτευται;

§ 68 τὰ δὲ περὶ τῆς
μητρός ἀκούσατε.

Loco harum quae-
stionum apud Dem.
§ 67 et 68 inveni-
mus subtiliorem va-
riorum testium ex-
planationem.

§ 70 εἰ γονέας εὖ
ποιοῦσιν;

§ 67 οἰκείοι τινες
εἶναι μαρτυροῦσιν αὐ-
τῷ;

§ 68 ταύτης τίνες
οἰκείοι μαρτυροῦσι;

Alium ex alio non pendere ne cogitari quidem licet.
Immo ad eum quisque recurrit fontem, qui omnibus aequo
praesto erat, ad legem tabulis inscriptam.

Quibus de criminibus in Areopago jus dictum sit, Ari-
stoteles eisdem fere verbis enarrat, quibus lex ipsa usa est.

1) Quae quaestio paullo plenior in fragm. Dinarchi contra
Moschionem orationis apud Harpocrationem s. v. *ἐρκείος Ζεὺς* = frg.
Dinarchi 82 exstat, neque vero ad *θεσμοθετῶν ἀνάκρισιν* sed ad *διαψή-
φισιν δημοτῶν* pertinet. Similia spectat frg. Cratini junioris apud
Athen. XI 460 F. (frg. 9 Kock).

Aristot. 57. 3.

εἰσὶ δὲ φόνου δίκαι καὶ τραύ-
ματος, ἂν μὲν ἐκ προνοίας
ἀποκτείνῃ ἢ τρώσῃ, ἐν Ἀρείφ
πάγῳ καὶ φαρμάκων, ἐὰν ἀπο-
κτείνῃ δούς, καὶ πυρκαϊᾶς ταῦτα
γὰρ ἢ βουλὴ μόνον δικάζει.

Dem. 23. 24.

γέγραπται γὰρ ἐν μὲν τῷ νό-
μῳ „τὴν βουλὴν δικάζειν φόνου
καὶ τραύματος ἐκ προνοίας καὶ
πυρκαϊᾶς καὶ φαρμάκων, ἐάν
τις ἀποκτείνῃ δούς.“

De undecimviris similia sunt, quae Aristoteles, Aeschi-
nes c. Timarch., ps. Dem. c. Lacrit. praebent¹⁾.

Aristot. 52. 1.

καὶ τοὺς ἀπαγομένους
κλέπτας καὶ τοὺς ἀν-
δραποδιστάς καὶ τοὺς
λωποδύτας,

ἂν μὲν ὁμολογῶ-
σι, θανάτῳ ζημιώσιν-
τας,
ἂν δ' ἀμφισβητῶσιν,
εἰσάξοντας εἰς τὸ δι-
καστήριον.

Aesch. 1. 91.

τίς γὰρ ἢ τῶν λωπο-
δυτῶν ἢ τῶν κλεπ-
τῶν ἢ τῶν μοιχῶν ἢ
τῶν ἀνδροφόνων ἢ
τῶν τὰ μέγιστα μὲν
ἀδικούντων, λάθρα
δὲ τοῦτο πραττόντων
δώσει δίκην; καὶ γὰρ
τούτων οἱ μὲν ἐπ'
αὐτοφώρῳ ἀλόντες,
ἔάν μὲν ὁμολογῶσι,
παραχρῆμα θανάτῳ
ζημιῶνται, οἱ δὲ λα-
θόντες καὶ ἔξαρνοι
γενόμενοι κρίνονται
ἐν τοῖς δικαστηρίοις.

[Dem.] 35. 47.

ἀλλὰ τοιχωρύχους
καὶ κλέπτας καὶ
τοὺς ἄλλους κακούρ-
γους
τοὺς ἐπὶ θανάτῳ οὐ-
τοι εἰσάγουσιν.

Leges ab Aristotele aut aperte laudantur in posteriore
operis parte cf. cap. 45. 1, 47. 1, 48. 1, 49. 4, 51. 1, 3, 53. 5, 6,

1) Ex Lys. 10. 10 efficitur, in lege λωποδύτας et ἀνδραποδιστάς,
ex Antiphonte de caed. Herod. 9 κλέπτας et λωποδύτας diserte nomi-
natos esse. Additamenta Kaibelii et Wilamowitzii (ed. II.) post
verba ἀπαγομένους: [κακούργους τοὺς τε] cum Blassio (ed. II.) spreui
cf. infra cap. II. § 1.

60. 2, aut collatis aliorum scriptorum veterum testimoniis certa via effici possunt cf. cap. 54. 2 collato Din. 2. 17, qui legem nominat, cap. 56. 3 collata lege apud Aesch. 1. 12 tradita, cf. Harp. s. v. ὅτι νόμος ἐστὶν aut summa cum probabilitate e genere totius enarrationis restitui possunt: cf. cap. 51. 4 (τούτοις δὲ — sc. τοῖς ἐμπορίου ἐπιμεληταῖς — προστέταχται), cap. 54. 1 (ὁδοποιούς πέντε, οἷς προστέταχται). Nihil interest, additamentum ὑπὸ τῶν νόμων vel simile hic deesse, alibi velut cap. 51. 1 exstare (τούτοις δὲ — sc. τοῖς ἀγοράνομοις — ὑπὸ τῶν νόμων προστέταχται). Cap. 61. 2 et pag. XXXIV. 21/22 (ed. Blass. II.) formula τιμῶσιν ὃ τι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτεῖσθαι sescenties in legibus occurrit e. gr. [Dem.] 43. 75. Verba ἐπιβολὴν ἐπιβάλλειν ab Aristotele saepius adhibentur cap. 61. 2, 56. 7, quocum conferas quae CJA II. 573^b ἐπιβολὴν ἐπιβαλόντα τὸν δῆμαρχον εἰσάγειν εἰς τὸ δικαστήριον. Lex Solonis Plut. Sol. 19 μηδὲν ἔαν ἀπροβούλευτον εἰς ἐκκλησίαν εἰσφέρεσθαι verbis paullulum tantum commutatis apud Aristot. 45. 4 legitur. Formulae, quae nobis ex inscriptionibus notae sunt, velut ὃ τι ἂν γνῶσιν οἱ δικασταί, τοῦτο κύριον ἔστω cap. 45. 1, 48. 5, καὶ γνῶμας ἐπιψηφίζουσιν, ἐάν τις τι δοκῇ ἀδικεῖν cap. 48. 2, aliae paene in unaquaque plagula huius posterioris partis nobis occurrunt.

Hinc praesertim intellegitur jejunos inconditusque sermo Aristotele philosopho indignus¹⁾. Quae indicia, aliqua ex parte a Wilamowitzio et ab aliis viris doctis inventa, facile etiamnunc augeri possunt.

Etiam hoc Wilamowitzio lubenter concedemus, totum statum reipublicae Atheniensium non descripsisse Aristotelem, qualem invenerit in fonte, hoc est in legibus, sed diligenter annotasse, quae lex etiamtunc valeret, quae jam sublata et

1) Kaibel, Stil und Text der πολιτεία Ἀθηναίων des Aristoteles. Berlin 1893. p. 14: „Unleugbar also ist es, dass im zweiten Theil mehr Hiata zugelassen worden sind, als im ersten“. Blass, ed. II. p. XVI: „Tota pars extrema inde a cap. 63 sive 62, in qua de iudiciis maxime scriptor agit, e legis (sc. compositionis) vinculo exempta est“.

irrita facta esset. Ipse scriptor apertis verbis saepius suum tempus praeterito opposuit cf. 45. 1, 3, 49. 3, 53. 1, 55. 1, 56. 3 (πρότερον-νῦν). Unde elucet, auctorem non sine iudicio fonte suo usum esse.

Neque quisquam dubitabit Wilamowitzio assentiri, qui probet Aristotelem in hac parte leges adhibitas contraxisse et saepe taedio vel alia causa commotum officia singulorum magistratuum non usque ad finem persecutum esse. Quod apparet in primis tribus locis: cap. 49. 5 ubi munera senatus, quae describenda ei restabant, his verbis transigit: συνδιοικεῖ δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρχαῖς τὰ πλείσθ', ὥς ἔπος εἰπεῖν¹⁾), cap. 57. 1 ubi taedio captus non omnes enumerat dies sollemnes et ludos, quibus archon rex praeesse debet, sed his verbis perorat: ὥς δ' ἔπος εἰπεῖν τὰς πατρίους θυσίας διοικεῖ οὗτος πάσας²⁾), cap. 58. 3 ubi officia polemarchi similiter conficit: καὶ τὰλλ' ὅσα τοῖς πολίταις ὁ ἀρχων, ταῦτα τοῖς μετοίκοις ὁ πολέμαρχος.

Quibus in rebus si Wilamowitz acquievisset, neminem, puto, adversarium haberet et, quicumque huic operis Aristotelei parti operam navarent, libenter probarent id, quod Wilamowitz l. l. I p. 257 dicit: Haec res est summi momenti, certum et firmum exstitisse totius memoriae fundamentum: leges ipsas. Quicumque sermonis inscriptionum non imperitus est, non dubius haerebit, quantum sibi ad leges referendum sit. Aristoteles sine dubio aut sibi exemplum aliquod comparare aut praecepta, quae tum vigerent, inde petere potuit, ubicumque ei placebat. Omnes patroni et oratores ad causas defendendas legibus carere non potuerunt. Quarum legum exempla Athenis multa fuisse credendum est praeter tabulas, aeri incisas et per urbem multis locis positas, quae quidem partes tantum singulas, non totam legem complecterentur.

Sed dubito, num quis virum doctum ultra secuturus sit, idem dubito, num cuiquam praeter se ipsum persuaserit, Aristote-

1) cf. Wilamowitz l. l. I p. 215.

2) cf. Wilamowitz l. l. I p. 251.

telem in hac quoque parte fonte litteris mandato usum esse eumque fuisse Atthidem aequae atque in priore libelli parte, ita ut leges non ipsas sed per hunc auctorem, jam literis fixas, acceperit. Quod ut statueret, mihi quidem ea re perductus esse videtur, quod veram suam sententiam, quantum ad priorem partem pertinet, paullo temerius etiam posteriori parti accommodare studuit. Mihi quidem persuasum est, scriptorem nostrum a cap. 42 usque ad finem paene totum **e legibus ipsis** pendere et, quaecumque apud grammaticos lexicographosque posteriorum saeculorum legimus, non e fonte Aristoteli aequali aut antiquiore hausta esse, sed ex Aristotele solo, scilicet multis variisque scriptoribus intercedentibus, qui alia verba adderent, alia omitterent. Quod si verum est, quid valeat ad auctoritatem posteriorum scriptorum juste perpendendam, nemo est, qui non intellegat.

Wilamowitz ipse multis locis non satis fidenter loquitur: I p. 244 ann. 119 ‚Zuversichtlich rede ich nicht‘ et I p. 257 ‚ich hüte mich wohl mit dem Namen Androtion oder anderen zu spielen‘; hunc Aristotelis fontem modo generatim significat: I p. 257 ‚eine schriftliche Verarbeitung‘, I p. 259 ‚ein unbekannter Vermittler‘, I p. 226 ‚eine fremde Darstellung‘, I p. 210, eine ältere Darstellung der Verfassung‘, I p. 214 ‚eine ältere Darstellung der Rathsbefugnisse‘, I p. 216 ‚eine schriftlich fixirte Behandlung‘, I p. 234 ‚ein bereits geformter Stoff‘; modo apertius nominat Atthidem: I p. 257 ‚Das dagegen ist eine Hauptsache von ebenso grundlegender Bedeutung wie die Würdigung der attischen Chronik es für die Geschichte ist, dass Aristoteles auch hier im Zusammenhange mit den Berichten der Atthidographen benutzt werden muss, von denen er abhängt‘ et I p. 226 ‚Aristoteles ist also in seiner Schilderung beeinflusst von einer fremden Darstellung, und diese ist nicht Philochoros, auf den Harpokration binweist, sondern der ebenso von Philochoros wie vorher von Aristoteles benutzte Atthidograph. Das Verhältniss Beider ist hier in der Darstellung der Verfassung kein anderes, als wir es in der Erzählung der Geschichte gefunden haben.‘ Quamquam ipse alio loco I p. 258 Aristotelem sibi exempla legum acquirere potuisse concedit. Praeterea sibi ipsi non sem-

per constare videtur: I p. 295 sq. efficit Pollucem VIII. §§ 86—91 Aristotele ipso usum esse, quem I p. 257 ann. 150 e fonte eiusdem praestantiae ab auctore Onomastici suppletum esse credit: at I p. 47 collata ann. 11 statuit, hunc ipsum Pollucem eodem loco non fontem suum Aristotelem auctum rebus aliunde petitis reddere, sed fontem eundem a Polluce diligentius quam ab Aristotele excerptum esse. I p. 255 ann. 146 glossae lex. Seg. V 309, 32 sq. parem Aristotelis verbis auctoritatem attribuit eamque, *Parallelüberlieferung* nominat: at I p. 295 dicit, se cognovisse, magistratum iudiciorumque descriptionem, quam hoc lexicon ipsum nobis praeberet, singulas in glossas divulsam in Aristotele fonte niti.

Quae cum ita sint, mihi non supervacaneum esse videtur, causas, quae Wilamowitzium commoverunt, ut praeter Aristotelem alterum testem poneret, disquirere et perscrutari, num re vera Aristoteles ullo scriptore in hac operis parte usus sit.

§ 1. Locus Et. M. 369. 15 e duabus glossis compositus est, cf. lex. Seg. V. 245. 17 + lex. Dem. Patm. p. 15|16 ad § 103.

Ac primum quidem Wilamowitz¹⁾ offendit in cap. 53 Aristotelei libri, ubi de *διαίτηταις* disputatur et diserte annotatur, **duo** fuisse Athenis genera eponymorum: *φυλῶν* unum, alterum *ἡλικιῶν*. Qui Aristotelis libellum usque ad hunc locum perlegisset, ei illos *ἐπώνυμους φυλῶν* nequaquam ignotos esse, quos suo loco, cum de Clisthene disputaret, commemoravisset (cap. 21. 6) et quomodo a Pythia Delphica e centum propositis heroum nominibus electi essent, longius narravisset. Hos ipsos etiam paullo ante (cap. 48. 4) attulisse, et paullo post in eodem capite (53. 4) nullo additamento discriminis adjuncto eorundem mentionem facere. At loco altero et tertio Aristoteles vocem *ἐπώνυμοι* sic usurpavit, ut **locum certum**

1) l. l. I p. 225.

significaret. Εἰδῶναι enim cum ministris suis apud suum quisque vel suae quisque tribus eponymum considunt, ubi per tres dies cuilibet civi in magistratum, munere abeuntem. actionem instituere licebat (cap. 48. 4), et album epheborum atticorum aeri incisum ante senatum prope statuas eponymorum situm est (cap. 53. 4¹). Utrum genus utroque loco intellegendum esset, nemini Atheniensium civium dubium esse potuit, quia unus sic appellabatur locus ibique decem tantum statuae positae erant. His autem, hominibus graecis, non nobis, Aristoteles sua scripsit. Primo loco cum uberius de creandis illis tribuum eponymis disputasset, nostro loco paucis rem absolvere poterat; atque absolvit. Sed discrimen utriusque generis omnino silentio praeterire nulla ratione potuit, siquidem propositum habuit exponere, unde cognosceretur, quis sexaginta annos natus esset. Fac enim, Aristotelem enuntiatum prius ἐπώνυμοι δέκα μὲν οἱ τῶν φυλῶν omisisse statimque sic fere, enuntiato antecedente finito, perrexisse: εἰςὶ γὰρ ἐπώνυμοι δύο καὶ τετραράκοντα τῶν ἡλικιῶν. Nonne tum jure admiraremur, cur scriptor hoc novum genus ἐπωνύμων sine ulla interpretatione induxisset? Nonne jure interrogaremus: estne tertium genus eponymorum aut quartum aut quintum? Ut res nunc sese habet, omnia dilucida sunt. Aristoteles incipit a quadragintaviris ibique saepius diaetetorum mentionem facere debuit, quam ob rem decrevit nunc de his disserere. Qua in re ei placuit mirum illum modum exponere, unde cognosceretur, cuinam e civibus aetas ad hoc munus subeundum necessaria esset. Quod cum e tabulis ἡλικιῶν ἐπωνύμων pateret, facere non potuit, quin horum meminisset. Inde secuta est annotatio brevissima de discrimine utriusque ἐπωνύμων generis. Neque diutius, quam necesse erat, moratus discrimine paucis verbis notato statim ad enarrationem interruptam revertitur. Facillime hodie quispiam melius verba componat, sed tradita verba

1) Sic e. gr. Dem. 20. 94, 24. 18, 23 (in lege), Isocr. 18. 61 scribunt πρόσθεν τῶν ἐπωνύμων. cf. L. Lange ἐπώνυμος ἀρχῶν Lpz. Stud. I. p. 179. ann. 65.

Aristotelea intellegere possumus, quod gravissimum nostrum officium esse debet.

Nunc illum locum contemplemur, quem ad fontem ex Aristotele non pendentem Wilamowitz refert, unde et Aristotelem et Et. M. sua quemque hausisse sibi persuasit: Et. Magn. 369. 15. Cuius fontem proximum lexicon illud rhetoricum fuisse, quod mutilatum excerptumque in cod. Segueriano exstaret et ab Imm. Bekkero in anecdotis graecis I. 195 sq. editum esset, asseverat. Quam sententiam neque impugnare neque probare audeo, neque quemquam credo a me postulaturum esse, ut ad hanc quaestionem dissolvendam totum corpus Etymologicum disquiram, fontes proximos et remotos sejungam, suum cuique reddam. Cui studio pertricato me non parem esse sincerus confiteor et, quicumque in his rebus desudavit, non ignorat, parum adhuc certi enucleatum esse virosque doctos et harum rerum peritissimos fluctuare, quantum Photio, quantum Diogeniano, quantum lexicis rhetoricis, quantum aliis tribuant. Quam dubitationem Wentzelium ¹⁾ volumine I corporis lexicographorum graecorum edendo mox sublatum esse sperare licet. Sed priusquam fidem exsolverit et copiam glossarum dispositam singulaque in genera distributam protulerit, commentariis suis plenis additis argumentisque luculentis adjectis, legibus satis firmis et stabilibus egebimus.

Praeterea fundamentum ipsum, quo quis nisus prospero eventu hunc librum in usum suum convertat, maxime dubium est. Nam eum glossarum thesaurum, quem Etymologicum Magnum nominare assuevimus, ab editore principe Calli ergo e variis lexicis manuscriptis suo arbitrio conscriptum esse, Reitzenstein ²⁾ omnibus viris doctis, quantum scio, persuasit. Quod utrum ex Etymol. Genuino, quod dicitur, et Etymol. Gudiano conglutinatum, an ex uno Et. Gud. additamentis apposis contractum sit, adhuc sub iudiciis harum rerum peritissimis Reitzen-

1) Sitzungsber. der Berl. Acad. 1895 p. 487.

2) Philolog. 48. p. 450.

steinio ¹⁾ et Carnuthio ²⁾ lis est. Etymolog. autem illud Ge-
nuinum quamquam multis libris manuscriptis a Reitzen-
steinio ³⁾ enumeratis continetur, tamen solus Florentinus cod.
S. Marci 304 a Millero ⁴⁾ et is pessime typis descriptus est,
ita ut ignoremus, quid exstet in cod. ms., quid desit ⁵⁾. Itaque
dum editiones novae Et. Gud. a Carnuthio, Et. Gen. a Reitzen-
steinio promissae desiderantur, hac via satis tute non progre-
dieris. Quae cum ita sint, hac quaestione remota, satis habui
in eas res inquirere, quae cum in Aristotelis de Republica
Atheniensium libelli parte posteriore tum in Pollucis libro
VIII. explanantur. Nam, nisi fallor, negandum est, Etym.
Magn. in glossis eodem i. e. ad res publicas judicialesque
Atheniensium spectantibus fontem tum exiguae tum summae
auctoritatis se praestitisse. Sin igitur demonstraverimus,
hunc scriptorem fere semper propter vitia innumerabilia pro
nihilo habendum et nostram glossam supra notatam alia ra-
tione, ac Wilamowitz voluit, explicandam esse, huic fonti fidem
abrogabimus.

Naber ⁶⁾, ubicumque in fine glossae Etymologici Magni
addatur *ῥητορικὴ* vel *εἰς τὸ ῥητορικόν* vel *ἐκ τοῦ ῥητο-
ρικοῦ* vel simile quid, **Photium** solum fontem intellegi vult.
,Componat mihi quis' inquit ,Photium cum Etymologo:
inveniet omnes has glossas in Photio adhuc superesse. In-
veniet haud raro testes plures adscriptos, uberiores interpre-
tationem, sed id, quod caput rei est, corruptelas easdem'. Sed
conferat quaeso vir doctissimus glossam *ὑπομυσία* apud Et.
Magn. 784.40 cum eadem in Photii lexico, adscita Harpoer.
epitome s. eadem voce: jam, puto, neque ipse perseverabit
hoc contendere neque Boysen ⁷⁾ porro confirmabit, Naber

1) Berl. phil. Woch. 1895. p. 793, 825. 856.

2) Festschr. f. Ludw. Friedländer, p. 67—105.

3) Berl. phil. Woch. 1895. p. 796.

4) Mél. de litt. gr. 1868 p. 11 sq.

5) Reitzenstein, Philol. 48. p. 450 et Berl. ph. Woch. 1895. p. 827.

6) Prolegg. ad Photii lexici ed. p. 170.

7) De Harpocratonis lexici fontibus quaestiones selectae. in:
Schriften der Universität zu Kiel aus dem Jahre 1876 Bd. XXIII p. 76.

observationem verissimam esse. Itaque, quamquam maxime me dolet, Boysenium crimine neglegentiae absolvere non possum. Aut enim locos a Meiero opusc. II 115 sq. collectos (nam in annot. 306 nostrum locum non omiserat) non omnes perlustravit, etsi hoc dicit, aut temerius, quam par erat, officio suo functus est. Nam tribus glossis Etymologi Magni, Photii, Harpocratonis alia cum alia compositis, jam elucebit luce clarius, unde Etymologus Magnus plurima sumpserit: non e Photio, sed ex Harpocrate. Illum, patriarcham, ad unum verbum ἀναβάλλεσθαι supplendum adhibuit. Attamen fini glossae illud ῥητορικὴ adscripsit.

Harp. Epitome.	Et. M. 784. 40.	Photius.
ὕπωμοσία· τὸ ὑπερ- τίθεσθαι· δίκην προ- φάσει χρώμενον ἀπο- δημία ἢ νόσῳ ἢ τινι τῶν παραπλη- σίων μεθ' ὅρκου οὖ- τως ἐλέγετο καὶ τὸ ποιεῖν τοῦτο ὑπόμνυ- σθαι.	ὕπωμοσία· τὸ ὑπερ- τίθεσθαι· δίκην καὶ ἀναβάλλεσθαι· προ- φάσει χρώμενον ἀπο- δημία ἢ νόσῳ ἢ τινι τῶν παραπλη- σίων μεθ' ὅρκου, οὖ- τως ἐλέγετο· καὶ τὸ ποιεῖν τοῦτο ὑπόμνυ- σθαι· ῥητορικὴ.	ὕπωμοσία· τὸ ἀνα- βάλλεσθαι· δίκην τινὰ ἢ τι ἄλλο προφάσει τινὶ χρώμενον μεθ' ὅρκου.

De aliis exemplis, quae γλώσσας ῥητορικάς esse ab ipso auctore contenditur, non tam aperte judicare possumus, quia Photii codex unicus Galeanus, unde ceteri libri manuscripti fluxerunt, mutilatus exstat: ex. gr. 265. 30 Δημόσιος = lex. Seg. V 234. 15, ubi Etymologus contrahit, commutat, nugas addit. 331. 42 Ἑλληνοταμίαι = Lex. Seg. V 248. 29, verbis item commutatis. 354. 32 ἐπενεγκεῖν δόρυ¹⁾ = Harp. Epitome s. v. Nam cum constet Photium Harpocratonis Epi-

1) Cod. Florent. ed. Miller p. 118 in fragmento Istriano pro σημαίνοντα habet σημάναι.

tomae multum debere eundemque persaepe cum lex. Seg. V congruere, fieri potest, ut in Photio pleniore eadem inventuri fuerimus.

Eidem fonti praeter glossas, quibus adhaeret vox ῥητορικῇ, etiam alias vindicandas esse, ubi seu librariorum, quae est sententia Naberi¹⁾, seu ipsius auctoris incuria illud ῥητορικῇ omissum est, unusquisque Nabero facile concedet. Sed ea ipsa glossa, qua nihil se nosse inquit²⁾ luculentius ad sententiam suam confirmandam, Etymologum Photio pleniore usum esse, magis quadrat in lex. Seg. V cum lex. Dem. Patmiaco³⁾ conjunctum quam in Photium. Quod ipse ut animo perpenderes, locos adscripsi.

Et. M. 468. 56.

Lex. Seg. V 265. 22.

Photius.

ἱεροποιοί · κληρωτοὶ ἄρχοντες εἰσι δέκα τὸν ἀριθμόν, οἳ τὰ δέκα τε μαντεύματα ἱεροθετοῦσι, κἄν τι καλλιερῆσαι δέη, καλλιεροῦσι μετὰ τῶν μάντεων καὶ θυσίας τὰς νομιζομένας ἐπιτελοῦσι, καὶ τὰς πενταετηρίδας ἀπάσας διοικοῦσι πλὴν Παναθηναίων. ταῦτα δὲ Ἀριστοτέλης⁵⁾

ἱεροποιοί · κληρωτοὶ ἄρχοντες. εἰσὶ δὲ ἄρχοντες δέκα τὸν ἀριθμόν, οἳ τὰ τε μαντεύματα ἱεροθετοῦσι⁴⁾, κἄν τι καλλιερῆσαι δέη, καλλιεροῦσι μετὰ τῶν μάντεων, καὶ θυσίας τὰς νομιζομένας ἐπιτελοῦσι, καὶ τὰς πενταετηρίδας ἀπάσας διοικοῦσι πλὴν Παναθηναίων.

ἱεροποιοί · κληρωτοὶ ἄρχοντες δέκα τὸν ἀριθμόν, οἳ τὰ τε μαντεύματα ἱεροθετοῦσι · κἄν τις καλλιερῆσῃ, συγκαλλιεροῦσι τοῖς μαντέμασι · καὶ θυσίας τὰς νομιζομένας ἐπιτελοῦσι · καὶ τὰς πενταετηρίδας ἀπάσας διοικοῦσι πλὴν Παναθηναίων.

1) Prolegg. p. 170.

2) Prolegg. p. 171.

3) Ed. Sakkelion Bull. de corr. hell. I p. 1—16, 137—155. Hoc jam Boysen l. l. p. 71 animadverterat. Sed cum lex. illud Demosthenicum nondum e tenebris monasterii Patmiaci in lucem emissum esset, pro pleniore Photio pleniorum recensioem lexici Sg. V fontem esse Et. M. statuit.

4) Cod. ἱεροθετοῦσι.

5) Cap. 54. 6, 7.

ἱστορεῖ ἐν τῇ Ἀθη-
ναίων πολιτείᾳ. Δημο-
σθένης ¹⁾ ἐν Φιλίππι-
κῶν τετάρτῳ · (sic!)
,οί λογοποιοί (sic!)
τὰς πομπὰς πομπεύ-
ουσιν ὑμῖν μετὰ τῶν
ἱεροποιῶν· μὴ ἀγνο-
ῶμεν δὲ, ὅτι καὶ ἄλ-
λοι εἰσὶν ἱεροποιοὶ τῶν
σεμνῶν θεῶν, τὸν
ἀριθμὸν δέκα. Δη-
μοσθένης ἐν τῷ κατὰ
Μειδίου ²⁾ ,οὐ (sic!)
περιεῖδε ταῖς σεμναῖς
θεαῖς ἱεροποιὸν αἰρε-
θέντα ἐξ Ἀθηναίων
ἁπάντων καὶ περὶ
τὸν αὐτὸν καιρὸν (sic!)
καταρξάμενον· Δεί-
ναρχος ³⁾ δὲ ἐν τῷ
κατὰ Λυκούργου εὐ-
θυνῶν φησι· ,καὶ τὰς
σεμνὰς θεάς, αἷς
ἐκεῖνος ἱεροποιὸς κα-
ταστὰς δέκατος αὐ-
τός·.

Lex. Dem. Patm. ed.
Sakkelion p. 11 κατὰ
Φιλίππου A. § 26.
s. f.

εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι τῶν
σεμνῶν θεῶν.

εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι
ἱεροποιοὶ τῶν σεμνῶν
θεῶν, οἳ τὸν ἀριθ-
μὸν εἰσὶν ἄοριστοι.

1) Dem. 4. 26. Vitia Et. M. Δ pro A, λογοποιοί pro λοιποί
utrum librario an ipsi auctori crimini danda sint, nescio, quam ob
rem corrigere non audeo. Idem valet de loco, qui sequitur, ubi οὐ
additum et verba Demosthenis τρίτον αὐτόν in περὶ τὸν αὐτὸν τρόπον
depravata sunt.

2) Dem. 21. 115.

3) Frg. orat. att. coll. Car. Müller. Paris 1858 p. 456. Di-
narch. frg. 31.

Vides, Etymol. Magn. magis abhorrere a Photio quam a lex. Segueriano et Patmiaco. Illum suo iudicio καλλιερῆσθαι in καλλιερῆσαι δέη, συγκαλλιεροῦσι τοῖς μαντεύμασι in καλλιεροῦσι μετὰ τῶν μάντεων mutavisse et in altera parte pro numero infinito ἀόριστοι numerum certum δέκα scripsisse non credo, praesertim cum appareat, unde sua sumpserit, e lexico Segueriano. Lexicon Patmiacum pro sua parte communibus verbis usum cum Photio tum Et. M. ansam dedit, ut hic, numerum eundem, munera alia fuisse ratus, diceret e decem viris collegium compositum esse, ille contra, ratus et numerum et collegium a priore diversa esse, statueret numerum eorum infinitum fuisse, scilicet quia certi nihil cognoverat. Talia discrimina, quae multum valent temporibus glossographorum lexicographorumque, cum alter alterum describit, contrahit, praeter nugae nihil addit, me quoque prohibent, quominus credam Et. Magnum in suo libro Photiano haec omnia invenisse¹⁾. Sane auctor Et. Mag. codice alio ac Galeano usus est, nam glossa τμητικὸν πινάκιον, quam nos apud Photium s. v. laceram legimus, apud Et. Magn. 759. 2 etiamnunc integra exstat. Aliis locis, ubi discrepantiae majores inter utrumque patent, alterne ex altero pendeat an uterque ad eundem fontem recurrat, dijudicare nolo. Nostro loco mihi posterior sententia placet. Sed hoc nihil ad rem. Satis mihi est alterum locum invenisse, ubi glossa Et. Magni e duabus coaluit.

Cohn²⁾, glossas Et. M. ad rem publicam Atheniensium et oratores atticos explicandos pertinentes maxima ex parte e lex. Seg. V fluxisse putat. Quod quin verum sit, nemo harum rerum peritus dubitabit, collatis locis Et. M. 13. 9 ἀγορὰ νόμοι cum lex. Seg. V. 199. 24, Et. M. 13. 15 ἀγραφίου cum lex. Seg. V. 199. 28, Et. M. 17. 47 ἀδικίου cum lex. Seg. V. 199. 32, Et. M. 124. 41 ἀποδέκται cum lex. Seg. V. 198. 1, Et. M. 124. 48 ἀπροστασίον cum lex. Seg. V. 201. 12, Et.

1) Aliae causae Boysenium l. l. p. 67 commoverunt, ut negaret Et. M. pleniore lexici Photiani recensione usum esse.

2) Jhbb. f. class. Philol. Suppl.-Bd. XIII. p. 828.

M. 124. 53 ἀποστασίον cum lex. Seg. V. 201. 5, Et. M. 147. 8. Ἄρδιτος (sic!) cum lex. Seg. V. 207. 2, Et. M. 265. 30 δημόσιος cum lex. Seg. V. 234. 15 (ubi nomina servorum publicorum singula omissa effecerunt, ut enuntiatum paullulum mutaretur), Et. M. 276. 55 διωμοσία cum lex. Seg. V. 239. 23 (ubi Etymologus multo brevior), Et. M. 280. 24 διωβελία cum lex. Seg. V. 237. 15 (quem locum Wilamowitz¹⁾ optime emendavit), Et. M. 322. 43 ἐκκλητος πόλις cum. lex. Seg. V. 247. 30, Et. M. 322. 55 ἐκλογεῖς cum lex. Seg. V. 245. 33. Et. M. 325. 9 ἐκφυλλοφορῆσαι cum lex. Seg. V. 248. 7. Et. M. 331. 42 Ἑλληνοταμίαι cum lex. Seg. V. 248. 29 (uter verum tradiderit hic Δήλῳ scribens an ille δημοσίῳ, incertum est), Et. M. 335. 48 ἐμπήκτης cum lex. Seg. V. 258. 21, Et. M. 353. 43 ἐπαγγεῖλαι cum lex. Seg. V. 256. 5 (glossis Etymol. Magn. quaestiones etymologicas et grammaticas hic et alibi detrahendas esse non est, quod dicam), Et. M. 453. 30 θόλος²⁾ cum lex. Seg. V. 264. 26, Et. M. 469. 20 ἱεραὶ τριήρεις cum lex. Seg. V. 267. 21, Et. M. 482. 53 κᾶδος cum lex. Seg. V. 275. 28, Et. M. 525. 14 κολακρέται (sic!) cum lex. Seg. V. 275. 22, Et. M. 552. 20 κλητῆρες cum lex. Seg. V. 268. 11 (ordine ab Et. M. commutato), Et. M. 569. 32 λογισταί cum lex. Seg. V. 276. 17, Et. M. 629. 23 ὀργεῶνες cum lex. Seg. V. 286. 11, Et. M. 651. 50 παράβυστον cum lex. Seg. V. 292. 24 (quaestionibus etymologicis interpositis), Et. M. 672. 36 πινάκιον cum lex. Seg. V. 299. 3, Et. M. 693. 43 πρυτανεία cum lex. Seg. V. 291. 11 (ubi Etymologus glossam Seguerianam nimis contrahens ineptias efficit), Et. M. 698. 57 πωληταί cum lex. Seg. V. 291. 17, Et. M. 708. 13 σανίς cum lex. Seg. V. 303. 23, Et. M. 742. 38 σωφρονισταί cum lex. Seg. V. 301. 6. Qua in re idem valet atque in omnibus his quaestionibus, neque Cohn sic verba sua intellegi vult, quasi dicat, scriptorem vel potius scribam Etymolog.

1) l. l. II p. 213.

2) Initium huius glossae in cod. Flor. ed. Miller p. 159 multo plenius legitur.

Magn. semper ex ipso lex. Seg. V. descripsisse. Saepius non hoc lexicon ipsum sed fontem eius in manibus habuit. Quod factum esse videtur in vocibus *πρυτανεία*, *σανίς*, *Ἑλληνοταμίαι*, aliis explicandis.

Sed his glossis perlustratis tamen permultae supersunt, quae aliunde originem suam ducunt: ex Harpocratonis λέξεις τῶν δέκα βητόρων, quem librum non talem, qualem in editione Dindorfiana legimus, adhibuit, sed mutilatum et ad breviorē formam redactum, auctoritatibus, quas lexicographus adscripserat, fere semper resectis. Quem viri docti Harpocratonis epitomen nominare solent. Jam supra p. 12 duo loci commemorati sunt, quorum alter (354. 32 ἐπενεγκεῖν δόρυ) totus, alter (784. 40 ὕπωμοσία) majore ex parte ex Harpocratonis epitome fluxit. His nunc alios addere liceat: Et. M. 344. 25 ἐν Φρεατοῖ¹⁾ 349. 40 ἐξωμοσία. 355. 35 ἐπεσκήψατο 358. 56 ἐπὶ Δελφινίῳ²⁾. 359. 17 ἐπιδίετες ἡβῆσαι³⁾. 359. 26 ἐπίδικος⁴⁾. 362. 9 ἐπιμελητὴς τῶν μυστηρίων. 362. 54 ἐπὶ πρυτανείῳ. 693. 53 πρυτάνεις. 733. 15 σύγκλητος. 734. 22 σύμβολα. 768. 1 τριτοπάτορες. 788. 50 φάσις. 795. 19 φισοί. 799. 28 φράτορες. 802. 19 φύλαρχος. Hunc scriptorem his omnibus locis ad verbum in opus suum recepit, explicationibus tantum grammaticis vel etymologicis ex alio armamentario assumptis.

Neque aliter se gessit, quod ad Photium attinet, quem nominatim laudat⁵⁾: p. 540. 24, 529. 55, 613. 6, 418. 55. Se-

1) Cod. Flor. ed. Miller p. 115 librum Theophrasti εἰ pro ἔσ laudat.

2) Cod. Flor. ed. Miller p. 120 post Σίνον addit καὶ τῶν Παιδαντιδίων.

3) In cod. Flor. ed. Miller p. 120 sicut apud Harpocratonem legitur ὀκτωκαίδεκαετείς.

4) Cod. Flor. ed. Miller p. 120: Λοσίατων pro Λοσίβιον vel Λοσίαν.

5) Cf. Naber prolegg. p. 171. Wentzel, Sitzungsber. der Berl. Acad. 1895 p. 485 asseverat, omnes hos locos non ad patriarchae lexicon spectare, sed fragmenta aliorum librorum Photianorum dispersa esse, variis modis in Et. M. illata.

mel nomen patriarchae in Et. M. periit et restituendum est e cod. Flor. ed. Miller p. 201 ad gl. κεραμβόλος. Hisce locis ex hoc pendet: 403. 23 ἐφήγησις (eadem lex. Seg. V. 312. 31 s. v. ὑφήγησις habet). 410. 1 ζευγίσιον. 411. 1 ζητηταί. 734. 26 σύμβολον. 759. 2 τιμητικὸν πινάκιον. 762. 9 τοξόται ¹⁾. 763. 21 τοῦπίπεμπτον. In littera A, ubi codex Galeanus mutilatus nos destituit, a lex. Seg. VI. adjuvamus ²⁾: Et. M. 115. 45 ἄξονες = lex. Seg. VI. 413. 15. Interdum Noster cum Zonara concinit: 265. 20 δῆμαρχος = Zonar. p. 494 (teste Chrysippo adscripto. Lex. Seg. V. 237. 8 simillima, sed non eadem tradit. Communis omnium fons patefit e schol. Arist. Nub. 37); 288. 45 δρυφάκτους ³⁾ = Zonar. p. 569 (nescio an haec glossa una cum Suida s. v. ad schol. Ar. Vesp. 368 referenda sit). Et. M. 391. 49 εὔθυνοι = Zonar. p. 899 e Photio s. v. εὔθυνοι derivandum est. Quod de eis locis contendere non potest, ubi ad verbum aut fere eadem Et. M. et Suid. tradunt: Et. M. 101. 54 ἀνδροληψία = Zonar. p. 189 = Suid. s. v.; 348. 49 ἐξούλης = Zonar. p. 762 = Suid. s. v.; 349. 36 ἐξομέσασθαι = Zonar. p. 782 = Suid. s. v.; 362. 43 ἐπὶ Παλλαδίῳ = Suid. s. v. Nam Bernhardy ⁴⁾ sententia, thesauros formularum et rerum atticarum a Suida e Photio in scrinia sua derivatos esse, a M. Schmidtio ⁵⁾ labefactata, Naber ⁶⁾, pro sua parte Bernhardy defendens, a Roelligio ⁷⁾ impugnatus est et viri, quorum iudicium in his studiis plurimum valet, Roelligio se applicare malunt quam Nabero ⁸⁾. Explicationem verbi παρέγγραπτος Et. M. 700. 14 iisdem verbis legimus in schol. Luc. II p. 488 v. 7, glossam ἐνδεκα

1) Cod. Flor. ed. Miller p. 283 scribit Σπασίνιοι et Σπασίνου.

2) cf. Cohn. I. I. 827/828.

3) Cod. Flor. ed. Miller p. 93 adscribit vers. Aristoph. Equ. 675.

4) Prolegg. ad Suid. ed. p. XLIV.

5) Neue Jhbb. f. Phil. u. Pädag. 1855 p. 481.

6) Prolegg. p. 150 ff., 164 ff.

7) Dissert. Hal. VIII. 1–66.

8) Krumbacher, Gesch. der byz. Lit. p. 263. Wentzel, Sitzungsber. der Berl. Acad. 1895. p. 482.

Et. M. 338. 31 in lex. Vind. p. 88. 10, cuius auctor aut Etymologo ipso aut eodem fonte usus verba καὶ ἐδείκνυσεν e glossa Et. M. ἐνδείξεις p. 338. 49¹⁾ petita falso loco inseruisse videtur. Cum Et. M. tum lex. Vind. in hac posteriore glossa Harpocratonem secuti sunt. Quod ad undecimviros explicatos attinet, hanc glossam simili fonti atque, qui lex. Patm. p. 13/14 praesto fuit, tribuam, quia ibi tantum verba pleniora exstant et duo genera ἀπογραφῶν, alterum χωρῶν alterum οἰκιῶν, discernuntur. Quem fontem auctor lex. Dem., cum deflecteret ad poletas, praemature deseruit, quam ob rem interciderunt verba: παρεδίδουν δὲ καὶ ἐνίας ἐνδείξεις vel sim. Eundem mirum inter Et. M. et lex. Vind. consensum eandemque duarum glossarum perturbationem altero etiam loco repperi: in glossis ἐπιγνώμονες et ἐπιγραφεῖς.

Et. M. 358. 16 ἐπιγνώμονες ἀντὶ τοῦ ἐπισκόπου. (ἐπι)γραφεάς τοὺς καθεστηκότας ἐπὶ τὸ γράφειν ἐκάστω, ὅσον εἰσφέρειν ὀφείλουσιν εἰς τὸ δημόσιον. οἱ δὲ φασιν ἐπιγραφεῖς εἶναι τοὺς ὀρίζοντας καὶ ἐπιγράφοντας τὰ ἐπιτίμια τῶν ἐν ταῖς δίκαις ἀλίσκομένων.

Et. M. 358. 20²⁾ ἐπιγραφεῖς οἱ τὰ δημόσια διαγράφοντες

ἢ οἱ ὀρίζοντες καὶ ἐπιγράφοντες τὰς εἰσφοράς ἐκάστω.

Harp. Epit. ἐπιγνώμονας ἀντὶ τοῦ ἐπισκόπου καὶ ἐπιγραφεάς τοὺς καθεστηκότας ἐπὶ τοῦ γράφειν ἐκάστω, ὅσον εἰσφέρειν ὀφείλουσιν εἰς τὸ δημόσιον.

lex. Vind. p. 93. 4 κατὰ τινὰς δὲ οἱ ὀρίζοντες καὶ ἐπιγράφοντες τὰ ἐπιτίμια τῶν ἐν ταῖς δίκαις ἀλίσκομένων.

ib. p. 93. 3 ἐπιγραφεῖς κατὰ τινὰς μὲν οἱ τὰ δημόσια γράφοντες.

lex. Seg. V. 254. 5 ἢ ἐπιγραφεῖς οἱ ὀρίζοντες καὶ ἐπιγράφοντες τὰς εἰσφοράς ἐκάστω.

1) Cod. Flor. ed. Miller p. 111 lacunam non significat.

2) Cod. Flor. ed. Miller p. 120 lex. Vind. assentitur. Haec enim habet: οἱ τὰ δημόσια διαγράφοντες ἐκαλύοντο· οἱ δὲ φασιν ἐπιγραφεῖς εἶναι τοὺς ὀρίζοντας καὶ ἐπιγράφοντας τὰ ἐπιτίμια τῶν ἐν ταῖς δίκαις ἀλίσκομένων.

Uter verum ordinem servaverit, Etymologus an Lexicographus, dubius haereo. Nam etsi huic Nauck ¹⁾ summo jure palmam stultitiae inter homines istius h. e. Byzantinorum aetatis tribuit et huius „virtutes nullae sunt, vitia innumera, stupor incredibilis“, tamen mox videbimus, et illum similibus vitiis non vacare. Itaque fieri potest, ut Etymologus et Lexicographus ad eundem fontem referantur.

Ceterum unius loci ratione habita certi aliquid affirmare temerius est neque nunc fontes lex. Vind. perscrutari sed, quam vilia sint, quae Etymologus ad respublicas graecas cognoscendas afferat, probare studeo. Neque repugnabis, credo, si mecum consideraveris, quae in Et. M. sub voicibus ἐπίσταθμοι et ἐπιστάται legimus, undique corrasa:

Et. M. 364. 36 ἐπίσταθμοι ἄρχοντες εἰσι παρὰ τὸ ἐν σταθμοῖς εἶναι ὠνομασμένοι. σταθμοὶ δὲ εἰσιν αἱ καταγωγαί. Ἄρμωστας δὲ τοὺς τοιούτους Λακεδαιμόνιοι καλοῦσιν.

Et. M. 364. 39 Ἐπίσταθμοι αἱ σατράπαι οἱ κατέχοντες βασιλεῖ τὰς ὑποκειμένας πόλεις.

Et. M. 364. 41 ἐπιστάται δύο ἦσαν Ἀθήνησιν, ὧν ὁ μὲν ἐκ πρυτάνεων ἐκκληροῦτο, ὁ δὲ ἐκ προέδρων.

φυλάσσει δὲ τοῦ ἱεροῦ τὰς κλεῖς ἐν ᾧ τὰ δημόσια χρήματα· ἔτι μὲν καὶ τὴν δημοσφραγίδα²⁾).

λέγεται δὲ καὶ ὁ ἐφεστηκὼς

lex. Seg. V. 253. 22 Ἐπίσταθμοι· οἱ ἄρχοντες καὶ σατράπαι, οἱ κατέχοντες βασιλεῖ τὰς ὑπηκόους πόλεις, παρὰ τὸ ἐπὶ τοῖς σταθμοῖς εἶναι· σταθμοὶ δὲ αἱ καταγωγαί. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι τοὺς τοιούτους ἄρμωστας ἐκάλουν.

Harp. Epit. s. v. ἐπιστάτης· δύο ἦσαν Ἀθήνησιν, ὧν ὁ μὲν ἐκ πρυτάνεων ἐκκληροῦτο, ὁ δὲ ἐκ προέδρων. **Suid. s. v. gl. 2** (cf. Telephus ap. Eustath. in Od. p. 455 p. 1827. 51—54).

φυλάσσει δὲ τοῦ ἱεροῦ τὰς κλεῖς, ἐν ᾧ τὰ δημόσια χρήματα, ἔτι μὲν καὶ τὴν δημοσίαν σφραγίδα.

Harp. Epit. s. f. ἐλέγετο δὲ

1) Prolegg. p. XIII.

2) In cod. Flor. ed. Miller p. 123 legimus δημοσίαν σφραγίδα.

εἰς πρᾶγμα ὁτιοῦν, ῥηματικῶς. λέγεται δὲ καὶ ὁ ἐπιστάμενός τινι καὶ ἐπαίτης· παρὰ τὸ ἐφίστασθαι· οἶον·, σὺ ἐπιστάτῃ οὐδ' ἄλλα δοίης'. πολλάκις δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ διδασκαλίου λαμβάνεται ἢ λέξις. ἔτι τῶν 500 οἱ μὲν 50 πρυτάνεις· οἱ δὲ 10 πρόεδροι· ὁ δὲ εἰς ἐπιστάτης.

καὶ ὁ ἐν τοῖς κοινοῖς ἐφεστηκὼς πρᾶγματι ᾧ τινι οὖν.

Ad verba postrema Et. M. cf. schol. Dem. p. 594. 25 ἐπήρετο.

Ex omnibus plus quam 100 glossis Et. M. a me collectis unam deprehendi, quae nobis novi aliquid enarret aliunde ignotum, gl. Et. M. 227. 35 γεραῖραι e lexico Atticistae Pausaniae haustam, ut auctor ipse confitetur, fortasse opera Photii, alteram Et. M. 699. 26 πάρεδροι, ubi verbis fontis, qui lex. Seg. V. 288, 16 est, alia nonnulla, quae, unde prompta sint, nescio, adfigit. Quibus exceptis Etymologus noster aut uni fonti sive Harpocrati sive lexico Seg. V. sive Photio totus se applicat, aut alium cum alio contaminat, aut duas glossas unius auctoris in unam contrahit, verbis ad partes contrarias conjungendas, qualia sunt ἦ, ἄλλως, λέγεται δὲ καί, ἄλλοι δὲ λέγουσι, φασίν, γάρ, similia, aut additis aut spretis: cf. Et. M. 226. 13 γενῆται = lex. Seg. V. 227. 8 + 231. 23. Et. M. 448. 10 θεσμοθέται = lex. Seg. V. 264. 15 + 264. 13. Et. M. 549. 4 κυρία = lex. Seg. V. 274. 6 + 274. 19. Et. M. 653. 2 παρκατάστασις = lex. Seg. V. 290. 19 + 290. 13. Et. M. 402. 1 ἐφέται = Phot. gl. 2 + gl. 1. Et. M. 448. 47 θεωρικὸν ἀργύριον ¹⁾ = Phot. gl. 1 + gl. 2 + gl. 1 (verbis Dem. 18. 28 nescio unde correptis et interjectis). Et. M. 254. 29 δεκάζειν = lex. Seg. V. 236. 3 + Harp. Epit. s. v. δεκάζων. Et. M. 391. 52 εὐθύναι ²⁾ = Harp. Epit. + Phot. s. v. εὐθύνα. Et. M. 401. 50 ἐφεςσις =

1) In hac glossa verba fontis paullo crudelius vexata sunt.

2) Cod. Flor. ed. Miller p. 132 priori parti vocem δικάσαντες addit

Harp. Epit. + Phot. + Harp. Epit. Et. M. 732. 42 συγγραφεὶς¹⁾ = Phot. + Harp. Epit. Et. M. 734. 32 συμμορία²⁾ = Phot. + Harp. Epit. Et. M. 735. 27 συνήγορος = Phot. + Harp. Epit. Et. M. 768. 13 τριττός = Harp. Epit. + Phot. gl. 2. Quam rem uno in conspectu videbis glossa ταμίαι exempli causa plena adscripta:

Et. M. 745. 15 ταμίαι. ἔφοροι, φύλακες, ταμιούχοι, διοικηταί. ἀρχὴ γάρ τις παρὰ Ἀθηναίοις ἦν οἱ ταμίαι, 10 τὸν ἀριθμὸν. παραλαμβάνουσι δὲ οὗτοι τό τε ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τὰς νίκας καὶ τὸν ἄλλον κόσμον καὶ τὰ χρήματα ἐναντίον τῆς βουλῆς, ὡς Ἀριστοτέλης.

εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ταμίαι ἄρχοντες χειροτονητοὶ ἐπὶ τὰς ἱερὰς καὶ δημοσίας τριήρεις. ὅτι δὲ καὶ τοῖς τριηράρχαις παρείποντο ταμίαι, δεδήλωκεν Εὐπολῖς.

Harp. Epit. ταμίαι. ἀρχή τις παρ' Ἀθηναίοις ἦν οἱ ταμίαι, 10 τὸν ἀριθμὸν. παραλαμβάνουσι δ' οὗτοι τό τε ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τὰς Νίκας καὶ τὸν ἄλλον κόσμον καὶ τὰ χρήματα ἐναντίον τῆς βουλῆς, ὡς Ἀριστοτέλης.

Phot. ταμίαι. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ταμίαι ἄρχοντες χειροτονητοὶ ἐπὶ τὰς ἱερὰς καὶ δημοσίας τριήρεις.

Harp. Epit. ταμίαι. ὅτι δὲ καὶ τοῖς τριηράρχαις παρείποντο ταμίαι, δεδήλωκεν Εὐπολῖς.

Incipit Etymologus ab Harp. Epit., mox hoc fonte spreto Photium evolvit, tum Photio relicto ad primum fontem revertitur. Sic initio glossae ἐπωβελία 368. 48 cum Suid. s. v. gl. 1 congruit, tum cum lex. Seg. V. 255. 29, denique cum Suid. gl. 3. Duas Suidae glossas in unam contractas legimus Et. M. 362. 1 ἐπιμεληταί = Suid. s. v. gl. 2 + id. s. v. ἐπιμελητὰς ἐμπορίου Et. M. 427. 26 ἡλιαία = Suid. s. v. gl. 3 + gl. 2.

1) Cod. Flor. ed. Miller p. 273/4 pro ἔλεγον v. 48 scribit ἐρίετο et locum Thucydideum VIII. 67 pleniorē excerptit h. e. talem, qualis in Harpocrat. Epitome insit.

2) In cod. Flor. ed. Miller p. 274 glossa multo plenior exstat.

Quas glossas modo allatas utrum ipse Etymologus unamquamque contaminaverit aut contaminatas jam invenerit, utrum una an complures manus ante eum in contaminandis fontis verbis auxilio affuerint, utrum semper auctori recte sua cuique reddiderim an, ubicumque Harpocratonis Epitome et Photius cum Suida, lex. Seg. V. cum Photio ad verbum consentiunt, non illi laudandi fuerint sed hi vel quintus aliquis auctor, qui temporum iniquitate nobis periit, haec omnia dijudicari non possunt nisi toto corpore glossarum diligentissime perlustrato¹⁾. Neque hoc mea multum interest, cum evincere studeam, multas inesse in Et. M. glossas, quae, etiamsi simplices esse videntur, tamen **e compluribus partibus** compositae sint.

Jam bis p. 14 et 19 lexicī Demosthenici Patmiaci inter fontes Et. M. commemorandi occasio nobis oblata est, quo tertium locum nunc adjungam: Et. M. 324. 2.

Et. M. 324. 2 = Suid. = Zonar. 668 ἐκμαρτυρεῖν · τὸ λέγειν οὐχ ἅπερ αὐτὸς αἶδεν, ἀλλ' ἅπερ ἑτέρων ἤκουσε λεγόντων.

ἐκμαρτυρία δὲ γεγραμμένη ἀναγινώσκεται, ὅταν τις ἢ τελευτήσας (ἦ) ἢ ὑπερβόριος.

lex. Patm. p. 151. ἐκμαρτυρία καὶ ἐκμαρτυρεῖν · τὸ λέγειν ἐπὶ τῶν δικαστῶν οὐχ ἅπερ αὐτὸς τις εἶδε παρῶν πραττόμενα, ἀλλ' ὧν ἤκουσεν ἑτέρου λέγοντος καὶ παρεῖναι φάσκοντος τοῖς πραττομένοις. Quid de voce ἐκμαρτυρία auctor huius lexicī judicaverit, ignoramus, quia glossa lacera est. Fieri potest, ut etiam hac in re cum Etymologo consenserit. Similia Et. M. praebet scho²⁾.

Aesch. 2. 19 s. f. τῶν ἀποδημούντων γὰρ καὶ τῶν μὴ δυναμένων ἐλθεῖν εἰς τὸ δικαστή-

1) Otto Carnuth „Festschrift für Ludw. Friedländer“ p. 102 Et. Genuinum, quod dicitur, Suida ipso uti potuisse censet.

ριον καὶ τὰς τῶν τετελευτη-
κότων μαρτυρίας ἐκ γραμμα-
τείων ἀνεγίνωσκον, αἱ ἐκα-
λοῦντο ἐκμαρτυρία.

Apud Harpocracionem glossa ἐκμαρτυρεῖν desideratur, glossa ἐκμαρτυρία aliis verbis explicatur, unde lex. Seg. V. 248. 3 Suid. s. v. Zonar. p. 656 Hesych. s. v. (explicatione vocis μαρτυρία omissa) sua hauserunt. Ad verba lexicī Demosth. praeter Etym. propius accedit lex. Seg. IV. 188. 24, neque Pollux VIII. 36 longius distat. Cum Harpocracion eiusque assectatores acquiescant in discrimine paucissimis verbis notando, scriptor lex. Patmiaci [Dem.] 46. 6 sq. verbis usui suo accommodatis plura enarrat.

Nunc eo revertamur, unde tota nostra quaestio profecta est, ad glossam Et M. 369. 7 ἐπώνυμοι, quam in duas partes facile divides; prior ad verba Suidae s. v. gl. 2 quadrat, Photius paullulum discrepat. Hic enim legimus, non centum sed decem eponymos singulam tribum elegerisse. Quod contra Wilamowitzium annotandum mihi esse putavi, etsi summa rei tali discrepantia non commutatur. Tum priori glossae verbis ἢ ἄλλως posteriorem adjungit, qua verba Atthidographi nescio cuius ordine et contextu servatis tradita esse Wilamowitz sibi persuasit. Cui sententiae meam opponam hanc ipsam glossam non simplicem esse, sed e duabus partibus compositam.

Et. M. 369. 16 ἐπώνυμοι · δι-
τοί εἰσιν οὗτοι · οἱ μὲν λέ-
γονται ¹⁾ τῶν ἡλικιῶν καὶ εἰσι
42, οἱ καλοῦνται καὶ λήξεων

lex. Seg. V. 245. 17. ἐπώνυ-
μοι ἄρχοντες διιστοί εἰσιν, οἱ
μὲν 42 τῶν ἡλικιῶν,

1) Emendationes Wilamowitzianas integras in contextum recepi, quamquam fortasse tali modo non tam Et. M. quam Et. M. fontem corrigimus. Emendatio Kaibeliana ἀπὸ ρ' pro ἀπόρων, elegantissima et simplicissima, cod. Flor. ed. Miller p. 124 confirmatur, sed tali adminiculo ei non opus erat. Cod. Flor. etiam alio loco propius ad verum accedit Ἀλκμας scribens pro Ἀκάμας, non Ἀλμᾶς ut Et. M.

ἐπώνυμοι, οἱ δὲ 10, ἀφ' ὧν αἱ
φυλαὶ προσηγορεύθησαν,

οἱ δὲ 10 τῶν ἀριθμῶν, ἀφ' ὧν
αἱ φυλαὶ προσηγορεύθησαν.

οἶον Ἐρεχθεύς, Αἰγέυς, Παν-
δίων, Λεώς, Ἀκάμας, Οἰνεύς,
Κέκροψ, Ἴπποθῶν, Αἴας, Ἀν-
τίοχος. ταῦτα δὲ τὰ 10 ὀνόματα
ἀπὸ ρ' ὁ Πύθιος εἴλετο, Κλει-
σθένους οὕτω διαταξαμένου τὸ
πᾶν πλῆθος εἰς 10 φυλάς.

lex. Dem. p. 15/16. ἐπώνυμοι
10, ἀφ' ὧν ἐκλήθησαν αἱ φυ-
λαί, τοῦ θεοῦ τοῦτο χρήσαντος.
ἦσαν δὲ οὗτοι · Ἐρεχθεύς, Αἰ-
γέυς, Ἀργῶδων (sic!), Λεώς,
Ἀκάμας, Οἰνεύς, Κέκροψ, Ἴπ-
ποθῶν, Ἀντίοχος, Αἴας · τού-
τους γὰρ ἐξ ὀνομάτων 100 ὁ θεὸς
ἐξελέξατο.

Qua in re verba mea non sic intellegi volo, ut conten-
dam, ipsum Etymologum munere contaminandi functum esse,
quod etsi ad alias glossas quadrat, nostro loco prorsus negan-
dum est, quia tantum iudicii istis hominibus non tribuere
possumus. Neque hoc urgeo, hos, non alios similes fontes
contaminandi ansam dedisse. In universum enim de glossis
ad res publicas judicialesque Graecorum pertinentibus, quocum-
que in lexicis Etymologicis et rhetoricis, apud Photium et Har-
pocratonem inveniuntur, viri docti jure in hac sententia ac-
quieverunt¹⁾, omnia e libro quodam oratoribus atticis expli-
candis scripto orta esse, scriptoribus aliis aperte, aliis per
varias ambages ad communem fontem recurrentibus. Quas
glossas rhetoricas optime inde cognoscimus, quod similes ex-
stant in Harpocratonis lexico. Quod ad glossas Etymol.
Magni attinet, vidimus permultas apud Harpocratonem iisdem
verbis explicari, alias, si non eadem, tamen Harpocratoneis
similes sunt, praestantia sua nulla excellit, contra plurimae
vitiis abundant, quae nata erant e pessime contractis et per-
verse intellectis fontibus. Praeterea persaepe nobis occurre-
bant loci, qui in singulas partes dividi possent. Quam ob
rem jam primo initio concedendum est, idem hoc loco fieri
potuisse.

1) Cohn l. l. p. 827.

Sane pleniore recensione lexicī Seg. V. uti poterat, fortasse etiam usus est, quamquam omnibus glossis diligentius nondum denuo examinatis et cum Photio aliisque comparatis verbis Boysenii¹⁾ solis fidem habere non possum. In una enim saltem glossa πνύξ (Et. M. 677. 45) explicanda sine ulla dubitatione erravit. Eam justius cum Photio s. v. quam cum lex. Seg. V. 292. 30 comparabis. De altera autem (Et. M. 699. 14 παράλος) disceptari etiamnunc licet, utrum ad lex. Seg. V. 293. 3 an ad Phot. s. v. collata glossa παράλιον an ad Harp. s. v. melius quadret. Sed sit hoc verum, tamen glossae, a Boysenio e littera Π tantum collectae²⁾, ad sententiam meam refutandam nihil valent. Nam semper Et. M. acquiescit aut in testimoniis veterum adnotandis aut in verbis paucis et transponendis et addendis. Numquam res a lexico Seg. V. incohata via ac ratione ab Et. M. porro tractatur, id quod nostro loco fieri videtur et quod tamdiu revera factum esse nobis credendum erat, dum alia auxilia defuerunt. Nunc lex. illo Demosthenico foras dato, quaestio aliam viam ingredi debet et hic liber aequae atque lex. Seg. V. nobis adhibendus est. Summo enim jure Cohn³⁾ dicit, in codice illo praestantissimo Patmiaco saec. X non scholia Demosthenica inesse, sed corpus glossarum e lexicographis graecis congestarum. Ergo lex. Patm. eadem re qua lex. Seg. V. Etym. M. superat: illa unum fontem in unaquaque glossa describunt, hoc varios confundit et contrahit. Quibus omnibus perpensis et proprietate talis corporis Etymologici considerata nisi mente praeoccupata a memet ipso postulare non possum, ut auctoritati Wilamowitzii cedens credam verba Atthidographi cuiusdam IV vel V saec. a. Chr. usque ad X. p. Chr. saec., h. e. id tempus, quo Constantinus Porphyrogennetus tali studio excerptendi et contaminandi favebat, integra mansisse et rem apud Et. M. melius describi quam in Aristotelis libello de Republica Atheniensium.

1) l. l. p. 71.

2) Vocem *τεροποιί* supra p. 13 14 aliter explicare tentavimus.

3) l. l. p. 828.

§ 2. Ex ea discrepantia, quae intercedit inter [Dem.] 43. 75 et Aristot. 56. 7, non est concludendum, Aristotelem vocem σκήπτωμα e fonte per litteras tradito accepisse.

Timeo, ne diutius, quam par erat et res postulabat, in hac quaestione dijudicanda moratus sim. Sed consulto hoc feci, ut labore anticipato postea Et. M. e disputatione mea segregare possem et partem operae mihi ipse minuerem. Contra alterum Wilamowitzii ¹⁾ argumentum brevius redarguere possumus. Discrimen enim, quod exstat inter legem de archontis officiis apud [Dem.] 43. 75 servatam et ab Aristot. cap. 56. 7 ²⁾ traditam, nulla alia ratione v. d. explicare potest, quam ut statuatur scriptorem quendam voce σκήπτωμα, quae in lege non exstaret, usum esse atque Aristotelem ex hoc scriptore hanc ipsam vocem usurpasse et suae narrationi inseruisse. Qua in re ipse confitetur verbum σκήπτωμα in disciplina juris Attici usitatissimum fuisse. Ut alia omittam, in inscriptionibus navalibus a Böckhio ³⁾ collectis memorantur τριήραρχοι σκηψάμενοι κατὰ χειμῶνα ἀπολωλέναι i. e. ei, qui in iudicio non sua culpa sed tempestate iniqua navem periisse contendunt. Sin igitur leges ab Aristotele adhibebantur, ipse pro φάσκειν verbo σκήπτεσθαι uti poterat, quod optime sciret ex ipsis documentis saepe a se lectitatis. An putas Aristotelem legem integram servare debuisse, quam commutare Athidographo cuidam liceret? Quisnam philosophum impedire poterat, quominus contextum legis consiliis suis adaequaret? Cur auctori nostro eadem vox adhibenda erat, qua lex usa erat, si alia ei et aptior esse videretur neque ipsi ignota esset? Tum quis pro certo affirmet, in exemplo legis ad Aristotelis usum descripto verbum φάσκειν, non σκήπτεσθαι

1) l. l. I p. 259.

2) cf. supra pag. 1/2.

3) Urk. über das Seewesen des att. Staates. N. XVI b. 96 sq. et p. 214.

scriptum fuisse? Deinde fieri poterat, ut exemplum legis [Dem.] orationi insertum aut a primo initio aut postea archetypo ad verbum jam non responderet. Denique foedus ab Atheniensibus cum Argivis, Mantineis, Eleis a. 420 a. Chr. ictum aliqua ex parte ad comparandum afferri potest. Cuius foederis fragmenta pauca¹⁾ lapidi incisa inventa sunt, contextum totum Thucydides²⁾ describit. E Thucydidis verbis inscriptionisque inter sese comparatis elucet, non solum alias formas ἦν pro εἶν, πάσαις pro ἀπάσαις, ὁποῖω pro ἔτω in Thucydidis libris manuscriptis legi, sed etiam verba addita (ταῖς πόλεσιν) aut omissa (ὧν ἄρχουσιν Ἀθηναῖοι, πρὸς ἀλλήλους, μηδεμιᾷ τῶν πόλεων, ἀπάσαις), et ordinem mutatum (Μαντινέας καὶ Ἡλείους) esse. Non meum est controversiam dirimere, quae inde orta multos viros dissociaverit. Sive Kirchhoffi³⁾, Schönnii⁴⁾, Hudii⁵⁾ sententiam sequimur, qui haec vitia librariorum Thucydidis fuisse dicunt, quia sibi persuaserunt Thucydidem exemplis neglegenter confectis numquam confisum esse, sive cum Klassenio⁶⁾, Croisetio⁷⁾, Herbstio⁸⁾ sententiam illam aspernamur: de origine tantum certatur, discrepantiae ipsae ab omnibus viris doctis conceduntur et, cum in omnibus libris manuscriptis occurrant, in tempora antiquiora referendae sunt⁹⁾. Quam ob rem et Herbstium¹⁰⁾ missum faciam affirmantem, haec non vitia esse, sed Thucydidi ipsi deberi, qui verba foederis sermoni suo accommodaverit, suoque arbitrio commutaverit, et Georg. Meyerum¹¹⁾

1) CJA. IV. N. 46 b.

2) V. 47.

3) Hermes XII. 381. Berl. Sitzungsber. 1883 p. 850. = A. Kirchhoff, Thukydides und sein Urkundenmaterial. Berlin 1895 p. 86—102.

4) Hermes XII. 472.

5) Hermes XVII. 153.

6) Anhang lib. V. 47 edit II. p. 189.

7) ed. Thuc. libr. I. II. Addit. p. XXVII.

8) Hermes XXV. p. 388.

9) Kirchhoff l. l. Schöne, Hermes XII. 472.

10) l. l. p. 388/389.

11) Burs. Jbber. 79. 1894 p. 231.

Stablii iudicium probantem, qui contextum Thucydideum pedetentim in statum deteriore delapsum esse statuatur. Nam utcumque res se habet, unusquisque eorum libenter concedet, si inter scriptorem rerum gestarum tam gravem, qualis Thucydides sine dubio fuit, et inscriptionem lapidi incisam tanta discrimina invenimus, quae et ad delectum et ad ordinem singulorum verborum pertinent, nos nullo modo mirari posse, si philosophus et lex per litteras nobis tradita uno verbo discrepant. Praeterea iniquum esse puto, ad talem dissensionem explanandam causas aliunde promere, si his non egemus, sed contra ea, quae nobis loci ipsi offerunt, sufficiunt.

§ 3. Idem valet in verba ὑπὲρ τῆς πόλεως αὐτῆς πατρίδος apud Aristot. 55. 2 omissa.

Tales vel similes, credo, cogitationes Wilamowitzii ¹⁾ animum commovebant in difficultatibus capituli 55. 2 illustrandis, etsi hoc loco argumenta sua magis occultat quam aperit. In θεσμοθετῶν enim ἀνακρίσει ²⁾, ut hoc artis graecae vocabulo utar, Aristoteles ultimam quaestionem verbis τὰς στρατείας εἰ ἐστράτευται, Dinarchus εἰ τὰς στρατείας ὑπὲρ τῆς πόλεως ἐστράτευται tradit. Poll. VIII. 86 et lex. Cant. s. v. θεσμοθετῶν ἀνακρίσις, qui alter celato, alter nominato auctore Aristotelem exscribunt, tamen in hac quaestione magis cum Dinarcho quam cum Aristotele congruunt. Uterque enim scriptor eodem loco eadem verba ὑπὲρ τῆς πατρίδος addit. Quam ob rem Wilamowitz ³⁾ lexicographos Aristotelem plenius legisse, quem nos mutilatum accepimus, suspicatur. Cui sententiae ne adstipuler, praesertim ea re impediatur, quod uterque, cum Pollux tum auctor lexicī, satis multis locis non merum Aristotelem reddidit neque fieri potest, ut semper in

1) l. l. I. p. 256. ann. 149. p. 257.

2) cf. supra p. 23.

3) l. l. I. p. 256. ann. 149.

papyro aliquantum excidisse credamus. Tum infra, spero, ratio valde probabilis, mea quidem sententia, unde et Pollucis et lexicī Cantabrigiensis additamenta facillime intellegantur, evincetur. At hoc a limine reiiciendum est, lexicographos, quae non apud Aristotelem invenissent, e fonte antiquiore hausisse. Tum enim omnia inde exscripsissent neque Aristotelem omnino spectassent. Quamquam igitur in lege ipsa illa verba aut ὑπὲρ τῆς πατρίδος aut ὑπὲρ τῆς πόλεως exstitisse veri simile est, tamen inde hoc tantum concludi potest, Aristotelem fontem suum contraxisse, id quod saepius fecit. Qui fons ut litteris jam mandatus fuerit, ne inde quidem sequitur. Immo vero lex ipsa fuit, in qua nusus est.

§ 4. Pollucem VIII. 107 nihil nisi Aristotelea red- dere contra Wilamowitzium contendendum est.

Neque Wilamowitzio¹⁾ concedo, ex Aristot. 54. 7 cum Polluce VIII. 107 comparato quicquam colligi posse, quia hic quattuor, ille quinque ludos quinquennales commemoret. Pollux saepissime, ubi Aristotele fonte usus est, eius verba contrahit. Ad quam rem illustrandam nunc duos tantum locos adscribere satis erit, quos ex Aristotele fluxisse Wilamowitz²⁾ ipse confitetur.

Aristot. 58. I.

ὁ δὲ πόλεμαρχος θύει μὲν θυ-
σίας τῇ τε Ἀρτέμιδι τῇ ἀγρο-
τέρῃ καὶ τῇ Ἐνυαλίῳ, διατί-
θησι δ' ἀγῶνα τὸν ἐπιτάφιον,
καὶ³⁾ τοῖς τετελευτηκόσιν ἐν

Pollux VIII. 91.

ὁ δὲ πολέμαρχος θύει μὲν
Ἀρτέμιδι ἀγροτέρῃ καὶ τῇ
Ἐνυαλίῳ, διατίθησι δὲ τὸν
ἐπιτάφιον ἀγῶνα τῶν ἐν πο-
λέμῳ ἀποθανόντων, καὶ τοῖς

1) l. l. I. p. 230 ann. 89.

2) l. l. I. p. 249 ann. 130 et I. p. 297.

3) Jure Wilamowitz-Kaibel in editione sua ineptiis Pollucianis spretis papyrum secuti sunt. Qua in re solum Blassium (in ed. II), quantum video, consentientem habent. Ce eri Pollucem sequi ma-

τῷ πολέμῳ καὶ Ἀρμόδιῳ
καὶ Ἀριστογείτονι ἐναγίσματα
ποιεῖ.

Aristot. 60. 1.

κληροῦσι δὲ καὶ ἀθλοθέτας
δέκα ἄνδρας, ἓνα τῆς φυλῆς
ἐκάστης. οὗτοι δὲ δοκιμα-
σθέντες ἄρχουσι τέτταρα ἔτη,
καὶ διοικοῦσι τὴν τε πομπὴν
τῶν Παναθηναίων καὶ τὸν
ἄγωνα τῆς μουσικῆς καὶ τὸν
γυμνικὸν ἄγωνα καὶ τὴν ἵπ-
ποδρομίαν, καὶ τὸν πέπλον
ποιοῦνται καὶ τοὺς ἀμφορεῖς
μετὰ τῆς βουλῆς, καὶ τὸ ἔλαι-
ον τοῖς ἀθληταῖς ἀποδιδόασιν.

περὶ Ἀρμόδιον ἐναγίζει.

Pollux. VIII. 93.

ἀθλοθέται δέκα μὲν εἰσιν, εἰς
κατὰ φυλὴν,
δοκιμασθέντες δὲ ἄρχουσιν ἔτη
τέτταρα ἐπὶ τῷ διαθεῖναι τὰ
Παναθηναῖα, τὸν τε μουσικὸν
καὶ τὸν γυμνικὸν καὶ τὴν ἵπ-
ποδρομίαν.

En vides, quomodo Pollux loco priore Aristogeitonis
sacra, posteriore totum finem enuntiat Aristotelei omiserit.

§ 5. Verbum ἐπερωτᾶ apud Aristot. 55. 4 nude positum e sermone inscriptionum intellegitur.

Si Wilamowitz¹⁾ in verbo ἐπερωτᾶ ab Aristotele cap. 55. 4
nude posito offendebat, sibi constans etiam verba paullo ante
scripta φησὶν et ἐπερωτῶσιν ab Aristotele abjudicare debe-
bat, ubi nomina eorum, qui interrogabant, aequae supplenda
sunt. Sed talis usus sermoni inscriptionum non alienus erat:
cf. Mitth. des arch. Inst. zu Athen. VII. p. 368 (a. 346 a.

Iunt, quod Wilamowitz l. l. I. p. 249. ann. 130 recte miratur. Philostr.
vita sophist. II. 30 locus a Kaibelio, Stil u. Text p. 243 allatus ad
sententiam Wilamowitzii debilitandam nullius est momenti.

1) l. l. I. p. 256.

(Chr.) ὅσα ἐν τοῖς μέρεσιν, ἀνεγίνωσκεν ἐκ τοῦ βιβλίου ¹⁾ et nostrae sententiae, Aristotelem in hac parte e legibus ipsis pendere, maxime favet. Quo accedit alter locus 43. 6 a Foucartio ²⁾ notatus, ubi similiter Aristotelem ab usitata oratione discrepare videmus. Dico de verbis τρία ἱερῶν χρηματίζειν... τρία δὲ ὁσίων pro τρία περὶ ἱερῶν χρηματίζειν... τρία περὶ ὁσίων positis, quae non intelleguntur nisi e sermone inscriptionum. Exemplis a Foucartio collectis plura addere possumus, quae Meisterhanns ³⁾ de hac re conguessit. Huius modi genus dicendi apud Aristotelem **philosophum** frustra quaeres neque quaerere debes, at invenies apud Aristotelem **historicum** (30. 5 πρῶτον μὲν ἱερῶν... τέταρτον τῶν ἄλλων) et eos, qui in legibus nituntur (Aesch. I. 23 ὁ κήρυξ... προχειροτονεῖν κελεύει τοὺς προέδρους περὶ ἱερῶν τῶν πατρίων καὶ κήρυξι καὶ πρεσβείαις καὶ ὁσίων ⁴⁾).

§ 6. Harpocratonis glossam εὐθύνη non integram ad nos pervenisse verisimile est.

Aliud argumentum, quod Wilamowitz ⁵⁾ ex Harpocratore petiit, maioris auctoritatis esse videtur. Aristoteles enim de Rep. Ath. cap. 54. 2 diligenter enarrat, quomodo Athenis unusquisque magistratus rationes suas ad logistas rettulerit, ibique annotat, nullum magistratum hoc officio exemptum esse atque logistas solos esse, qui rationes illas reciperent et causas inde ortas iudicibus traderent. Tum jam iudices ipsi suam cuique reo multam dicunt: κλέπτοντες et δῶρα λαβόντες multa decemplici, ἀδικίου condemnati simplici, si ante nonam prytaniam poenam exsolverint, si minus, duplici pecunia mul-

1) cf. Meisterhanns Gramm. der att. Inscr. ² p. 157.

2) Revue de philologie 1894. p. 246, 7.

3) Grammatik der attischen Inschriften. ² p. 168.

4) sic codd. Benseler καὶ ὁσίων post ἱερῶν τῶν πατρίων posuit, quem multi editores secuti sunt.

5) I. I. I p. 227 ann. 82.

tantur. Certe e solis verbis Aristoteleis etiam summa animi attentione lectitatis non concludi potest, philosophum alius cuiusdam sententiam tacitum corrigere aut refutare voluisse. Sed Wilamowitz se invenisse credit, quo hic locus spectet. Eum enim, a quo Harpocratio s. v. εὐθύνη pendeat, hoc officium euthynis, non logistis tribuisse neque eidem ignotum fuisse, Aristotelem alia docere. Cum in verba magistri, quamvis egregii, Wilamowitzii jurare nolim, nisi postquam mihimet ipse sententiam non dubiam esse persuasi, in primis locus Harpocratiois mihi inspiciendus est. Sane Dindorf typis excussit bis εὐθύνοι et Wilamowitz, qui epitomes tantum contextum exscribit, annotat: „lege εὐθύνοι“. Sed libri manuscripti utroque loco aliam praebent lectionem, priore εὐθύνοι, posteriore εὐθύνη. Talia legerunt cum Suid. s. v. tum Et. M. 391. 53, et unius lexicī Segueriani V. 257. 15 gratia vix commovebimur, ut constantem omnium codicum lectionem relinquamus, praesertim cum loco lexicī rhetorici modo allato propria illa tripartita legatorum, magistratuum, curatorum extra ordinem designatorum divisio desit. Itaque licet disquirere, quid nobis posterioris aetatis scriptores de euthynis et logistis tradiderint, et dispersa illa fragmenta, quantum fieri potest, in certum ordinem redigere.

Sed antequam hoc suscipiam, inter nos conveniat necesse est, quid de libro Harpocratiois, qui inscribitur λέξεις τῶν δέκα ῥητόρων, iudicandum sit. Constat inter omnes viros doctos¹⁾, fuisse quondam duas minimum pleniores lexicī recensiones, e quibus altera etiam nunc in multis codicibus superest, altera a priore diversa lexicī Vindobonensis et Michaelis Apostolii Byzantii in proverbii colligendis fons fuit. Ex archetypo alio ac pleniores hae recensiones originem suam ducit epitome, quae dicitur, Harpocratiois, quia in hac satis multa insunt, quae in illis desiderantur. Unde efficitur, veram lexicī

1) Dindorf ed. p. I—XX. Boysen l. l. p. 1—10. G. Kalkoff, De codicibus epitomes Harpocratiois in: Dissert. philol. Hall. VIII. 1887. p. 143—191.

Harpocratonei formam nobis deesse et nos contentos esse oportere excerptis tum plenioribus tum brevioribus. Genuinum vero Harpocratonem numquam videbimus, **quartam autem Harpocratonis recensionem aliquando ut indagemus, fieri potest.** Quae spes veri similior, facta est, ex quo tempore frustula chartacea e sepulcrorum Aegyptiacorum tenebris effossa multis novis rebus studia antiquitatis excitaverunt. Tale frustulum in museo aegyptiaco Berolinensi servatum et a Fr. Blassio ¹⁾ jam 15 ante annos editum re vera nos docuit aut Harpocratonem ipsum fontes suos nimis in artum contraxisse, aut librum istum, quem Harpocratonis esse dicere solemus, temporum iniquitate nimis laceratum ad nos pervenisse. E sex enim glossis Demosthenis orationis Aristocrateae, quae in hoc fragmento inscriptae sunt, tres legimus ap. Harpocratonem s. v. μόραν, ὁδός, ὁ κάτωθεν νόμος. Sed glossae Aegyptiacae multo sunt pleniores, quam illae, quas libri Harpocratonei nobis praebent. Quibus locis comparatis apparet multa ab Harpocratone ipso aut librariis ejus omissa esse neque verba scriptorum veterum, ab Harpocratone ad verbum exscripta, velut Aristotelis de republica Lacedaemoniorum, Didymi Chalcenteri, integra mansisse. Quae res cum ita se habeat, Wilamowitzium probare non possum, epitomen Harpocratoneam tantum adhibentem, plenioribus recensionibus neglectis, quasi illa sola germanum Harpocratonem reddat, hae depravatam. In dubio igitur relinquendum est, quae genuina auctoris verba in nostra glossa fuerint.

Quam ob rem alios lexicographos et scholiastas perscrutemur. Glossae lex. Dem. Patm. p. 142 § 110, lex. Seg. V. 245. 6, Phot. s. v. εὐθύνα, Suid. s. v. εὐθύνη, quibus etiam Michael Psellus ²⁾ de actionum nominibus cap. 5 adjungendus est, ad eandem formam redeunt, quae haec fere fuit: εὐθύνη κυρίως ἣν εἰσάγουσιν οἱ λογισταὶ πρὸς τοὺς δόξαντας μὴ ὀρ-

1) Hermes. XVII. 1882. p. 148 sq.

2) Patrologiae graecae cursus completus ed. Migne. T. 122. p. 1007 sq.

θῶς ἀρξᾶι τῆς πόλεως ἢ πρεσβεῦσαι κακῶς ἢ ὅλως δημόσιόν τι καὶ κοινὸν διαχειρίσαντας . καὶ τὰ δικαστήρια μὲν οἱ λογισταὶ κληροῦσι . κατηγορεῖ δὲ ὁ βουλόμενος, καὶ τοῖς δικασταῖς ἐφείται τιμᾶσθαι τοῖς ἀλοῦσιν ὅσον βούλονται. Nemo quidem ex his scriptoribus plenam nobis explicationem servavit; modo hoc modo illud enuntiatum ab uno alterove omissum est et integra glossa ita restituitur, ut aliud ex alio suppleamus. At tamen non temerius me egisse credo, quod conjeci hunc fere fuisse verborum ordinem fontis, unde sua quisque mutatus sit. Sane ille, qui primus iudices sorte legendos logistis dedit, quicumque fuit, erravit ¹⁾, et veri simillimum est causam huius erroris Aristotelem ipsum fuisse. Hic enim Ἀθην. πολ. cap. 56—59 officia novem archontum describens eis tribuit τὸ εἰσάγειν εἰς δικαστήριον et τὸ τοὺς δικαστὰς κληροῦν, logistis ib. cap. 54.2 solum τὸ εἰσάγειν εἰς δικαστήριον. Unde ille vir ignotus, Aristotelem alterum logistarum officium omisisse ratus, jus corrigendi sibi vindicavit et officium τοῦ τοὺς δικαστὰς κληροῦν injuria demptum logistis reddidit. Brevius, sed tamen servata illa mira tripartita divisione, eandem glossam legimus in lexico Cantabrigiensi = schol. Plat. legg. p. 945 D. (II p. 483. 23 Dübner) his verbis: εὐθύνα κρίσις κατὰ τῶν ἀρξάντων ἢ πρεσβευσάντων ἢ τι τῶν πόλεως χειρισάντων ὅλως et primo vel altero vel tertio genere omisso in Timaei lex. platonico p. 125, ap. schol. Aesch. I. 1, III. 15. Qui loci omnes vocem εὐθύνη tantum interpretantur; utrum logistae an enthyini rationes receperint, non curant. Sed non solum prima illa glossarum series officium τοῦ εὐθύνας εἰσάγειν aut ἀπαιτεῖν logistis tribuit. Idem fecit lex. Dem. Patm. p. 142 ad § 117, ubi legimus λογισταί· ἀρχή τις παρ' Ἀθηναίοις τοὺς ἀρχοντας καὶ τοὺς πρεσβευτὰς ἀπαιτοῦσα τὰς εὐθύνας. Iterum nobis occurrit eadem divisio magistratuum, iterum logistae rationes magistratuum recipiunt.

Nunc jam ei loco propius accedere possumus, unde mea quidem sententia sequitur, etiam Harpocratonem quondam

1) Wilamowitz l. l. II. 232 Ann. 6.

idem docuisse: est schol. Aesch. III. 9, quale in cod. B exstat, qui olim Ed. Bernardi fuit, nunc in bibliotheca Bodlejana Oxonii servatur. Scholia illa¹⁾ levissimi sunt momenti; nonnulla e Polluce, Suida, scholiis Demosthenicis²⁾, multa ex Harpocrate ab Josepho Scaligero adscripta esse dicuntur. cf. schol. Aesch. I. 18 = Harp. ληξιαρχικὸν γραμματεῖον I. 59 = Harp. φιμοί addita voce ἀσπράγαλοι, quae in libris manuscriptis Harpocrateis postulatur, sed deest. I. 163 = Harp. epit. ἐπωβελία. II. 124 = Harp. Λοιδίαν. II. 126 = Harp. διαμεμετρημένη ἡμέρα. III. 122 = Harp. ἐπιδιετὲς ἡβῆσαι. Si quis scholium illud cum verbis Harpocrateis composuerit, confitebitur, opinor, nostro quoque loco hunc fuisse illius fontem.

Harp. εὐθύναί. Λυσίας ἐν τῷ κατὰ Νικίδου, εἰ νήσιος. εὐθύνη. . . . ὄνομα ἀρχῆς παρ' Ἀθηναίοις. δέκα δὲ τὸν ἀριθμὸν ἦσαν ἄνδρες, παρ' οἷς ἐδίδοσαν οἱ πρεσβεύσαντες ἢ ἄρξαντες ἢ διοικήσαντες τι τῶν δημοσίων τὰς εὐθύνας. διελέγεται περὶ αὐτῶν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ.

Schol. Aesch. III. 9. λογισταὶ δὲ ὄνομα ἀρχῆς. δέκα δὲ τὸν ἀριθμὸν ἄνδρες ἦσαν, παρ' οἷς οἱ πρεσβεύσαντες ἢ τι δημόσιον διοικήσαντες ἢ τινα ἀρχὴν ἄρξαντες ἐδίδοσαν τὰς εὐθύνας.

Sive Scaliger, sive alius quis fuit, qui haec verba ad marginem codicis B adscripsit, legit certe in suo libro Harpocrateo logistarum hoc officium fuisse. Quod si in hoc libro non scriptum fuit, intellegere non possum, primum cur non alteram glossam Harpocrateam s. v. λογισταὶ sibi elegerit ad vocem λογισταὶ explicandam, tum unde cognoverit logistas rationes recepisse, non euthynos.

1) ed. Ferd. Schultzii p. 249—250.

2) quibus etiam schol. Aristophanea addenda sunt cf. schol. Aesch. III. 197 = schol. Ar. Ach. 693.

At iniquum esse puto id celare, quod sententiam meam impugnare possit. Sunt enim loci re vera, quibus euthynis idem officium tribuitur, quod logistarum fuisse modo contendimus: lex. Seg. V. 257. 15 = lex. Dem. Patm. p. 153 s. v. εὐθύναι = schol. Plat. legg. p. 945 B (II. 483. 6 Dübner) init., quibus adde Phot. s. v. εὐθύναι. Sed his locis, ubi e contrario euthyni cum logistis aequantur primum, ille modus magistratuum in tria genera dividendorum prorsus deest, tum in loco Platonico explanando hae glossae versantur, doctrina vetere sprete. Pollux VIII. 45 initio cum lex. Cant. s. v. ¹⁾ congruit, mox ingenio suo proprio fretus e capitibus Aristoteleis 48. 3—5 et 54. 2 prave intellectis tale jus verrinum coquit, quale etiam homines eius aetatis fastidiverint. De altero Pollucis loco VIII. 99 et 100, ubi logistas et euthynos commemorat, liceat mihi infra disputare, quia eum hic ex Aristotele ipso transcripsisse persuasum habeo. Idem fons apparet in lex. Cant. s. v. λογισταί²⁾, lex. Seg. V. 276. 17 = Et. M. 569. 32, lex. Seg. V. 310. 6, Phot. s. v. ἡγεμονία δικαστηρίου; sed unus vel plures auctores inter Aristotelem et lexicographos illos intercesserunt.

Nunc quaeri licet de priore glossarum serie, quibus omnibus hoc commune fuisse vidimus, diligentissime discerni inter legatos et magistratus ordinarios et extraordinarios. Unde concludere possumus, omnes ad **eundem** fontem recurrere et, quia eadem sententia diversis enuntiatis expressa nobis occurrat, auctorem temporibus satis antiquis fuisse. Sed, num **Alexandrinorum**, quam dicunt, aetate antiquior fuerit, dubium est. Nam si celebratas illas et a multis veteribus interpretibus saepissime explicatas lectitatasque orationes Demosthenis (19 et 18) et Aeschinis (2 et 3) de falsa legatione et de

1) cf. supra p. 35.

2) Recte Kaibel, Stil u. Text p. 227. an . l. similitudinem inter glossas lex. Cant. et lex. Seg. V. indicavit. Nescio quo pacto quibusque ambagibus uterque scriptor ad eundem fontem jam derivatum redeat.

corona perlegimus, utrumque oratorem sescenties de εὐθυνα verba facere invenimus, Aeschinem in primis (3. § 9—32) legem de hac re latam longius interpretari et saepius τοὺς ἄρχοντας distinguere a τοῖς τὰ δημόσια χρήματα διαχειρίζουσιν vel τοῖς τὰ τῆς πόλεως διαχειρίζουσιν, quos Demosthenes 19. 2 τοὺς πράξαντάς τι τῶν κοινῶν καὶ διοικήσαντας vel similiter appellat. Inde facile unus e philologis Alexandrinis, quos oratoribus atticis explicandis operam dedisse constat, doctam illam doctrinam, assumptis e causa περὶ τῆς παραπρεσβείας legatis, fingere potuit, quae mutata et contracta et ab alio alii tradita denique in lexica nostra rhetorica pervenit. Quod etsi pro certo affirmari non potest, tamen fieri potuisse concedendum est.

Hoc autem ideo silentio praeterire nolui, quia Wilamowitz interdum nimis large temporibus et fontibus antiquioribus tribuere mihi videtur, quae fortasse Alexandriae viri grammatici ex orationibus etiam tunc integris ipsi interpretando conjecerunt. Huc mea quidem sententia pertinet id, quod Harpocration de synegoris s. v. συνήγοροι narrat (unde Suid. s. v. = Et. M. 735. 26). Antiphon huius magistratus duabus in orationibus mentionem fecit ibique non apertis verbis dixit, sortene an suffragio constituti sint. Itaque philologus quidam, qui in rebus dubiis cautus esse debet, pro συνήγοροι χειροτονοῦνται maluit dicere: ἐόικασι χειροτονεῖσθαι συνήγοροι. Nos inde hoc tantum percipimus, in Antiphontis orationibus hunc magistratum commemoratum esse, sed non perspicuum fuisse, quomodo munus eis mandaretur. Wilamowitz¹⁾ vero statim scribit: ‚die συνήγοροι sind im 5. Jh. ohne Zweifel immer gewählt‘. At praeterquam, quod illud ἐόικασι nos, ut caveamus, monet, nondum exploratum est, an synegori Antiphontei diversi fuerint ab Aristoteleis. Gilbert²⁾ illos litibus sociorum populi Atheniensis occupatos esse facit, nempe quia Antiphon eorum in oratione, quae περὶ τοῦ Λινδίων φό-

1) l. l. I. p. 233 c. ann. 94.

2) gr. Staatsalterth. I² 477.

που inscribitur, mentionem facit. Tales causarum publicarum patronos, qualis Pericles erat, cum Cimonem accusabat, semper non sorte, sed suffragio e praestantissimis civitatis viris electos esse per se consentaneum est. Scholiastam Aristophanis ¹⁾, qui ad ea, quae ex Aristophane ipso cognovit, synegoros singulas drachmas mercedem accepisse, statim magistratum Aristoteleum adjungit, aliena miscere jam Schömann ²⁾ ostendit. Eisdem lex. Seg. V. 301. 4 et Phot. s. v. cum privatis causarum actoribus composuit. Quod lex. Cant. s. v. λογισταί hariolatur, postquam Kaibel ³⁾ glossam Aristotelis auxilio correxit, jam non pro documento afferri potest, logistas et synegoros umquam suffragio constitutos esse. Majoris est momenti decretum Myrrhinusiorum ⁴⁾ annis post 344 — 340 lapidi incisum h. e. eisdem fere temporibus, quibus libellus noster de Republica Atheniensium conscriptus est. Euthyni, logistae, synegori pagi ⁵⁾ mirum quantum respondent magistratibus reipublicae, nisi quod illi suffragio legebantur. Cum notum sit, instituta reipublicae pagis plerumque exemplo fuisse ⁶⁾, profecto mirari possumus, cur Myrrhinusii ab hoc exemplo discesserint. Itaque haec de synegoris quaestio contorta, donec novi tituli certiora docuerint, in suspensio relinquenda est.

Jam supra vidimus e loco Harpocracioneo s. v. εὐθύνας nondum certo concludi posse, fontem Aristotele antiquiorem et ab eo diversum hic nobis praesto esse. Quo accedit altera causa e verbis Harpocracioneis ipsis hausta. Harpocracion enim vel Harpocracionis fons, testimonii loco nominat Aristotelis de Republica Atheniensium libellum. At per se veri dis-

1) Vesp. 691.

2) de comitiis p. 108.

3) Stil u. Text p. 227.

4) CJA. II. 578.

5) Köhler ad CJA. II. 578 contra R. Schöllium, de synegoris atticis p. 29 sq. jure contendit, magistratus Myrrhinusios, non Atticos intellegendos esse.

6) Reusch, dissert. Argentor. III p. 66.

simillimum putandum est, futurum fuisse, ut Aristoteles laudaretur, si toto caelo alia tradita essent ac, quae hic de logistis docuerat. Si contra Aristotelem euthynis officia logistarum tribuisset, nullo modo, puto, sub finem pure addidisset: *διείλεται περὶ αὐτῶν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ* discrimine doctrinae Aristoteleae ne syllaba quidem annotato. Adsunt nobis ad comparandum loci plus quam quinquaginta Harpocratiōnei, ubi libellus Aristoteleus adhibitus est. Quem lexicographus noster variis modis excerptit, tum verba Aristoteleae integra retinet, tum oratione, quae dicitur, obliqua utitur, tum Aristotelem testem producit. Qua in re interdum accidit, ut verbis fontis nimis contractis vera sententia non ante cognosci posset, quam novus libellus nobis donatus esset, velut s. v. *ἱππᾶς*: *Ἀριστοτέλης δ' ἐν Ἀθηναίων πολιτείᾳ φησὶν ὅτι Σόλων εἰς 4 διείλε τέλη τὸ πᾶν πληθὺς Ἀθηναίων, πεντακοσιομεδίμους καὶ ἱππίας καὶ ζευγίτας καὶ θήτας*. Quae ex Ar. cap. 7. 3. sumpsit, omisso enuntiato καὶ ἑκάστη διήρητο καὶ πρότερον ita, ut secundum Harpocratiōnem Aristoteles dixisse videatur, Solonem primum populum Atheniensium in quattuor istas classes distribuisse. Revera autem Aristoteles contendit, Solonem ordines ante eum jam constitutos suis tantum legibus et institutis accommodasse. Sed numquam, ubi Aristotelem laudat, eius doctrinae contraria affert. Omnino affirmare possumus, ab Harpocratiōne verba Aristoteleae optime conservata esse, sententias eius justissime redditae esse, quotcumque locis Harpocratiōnea ponderare possumus e verbis ceterorum lexicographorum graecorum. Semel tantum s. v. *ἐπιστάτης* = Ar. cap. 44. fontem tantopere mutilat, ut *ἐπιστάται* πρυτάνεων et προέδρων pares fuisse videantur, cum revera hic ab illo demum sorte crearetur, id quod integer Aristoteles nos docuit. Altero loco s. v. *ἀντιγραφεύς* Aristotelem liberius tractasse videtur, de qua re infra uberius dicendum erit. Iisdem vel similibus verbis quibus nostro loco Harpocratiōnem Aristotelem hisce locis testem producit: s. v. *διαμετρημένη ἡμέρα, διαιτηταί, πρυτανεῖα, πωληταί*. Primus locus quatenus ex Aristotele pendeat, dijudicari non potest, quia charta Aegyptiaca sub finem (pag. XXXVI.

a. 7. 8) discissa et dilacerata est. Si supplementis Blassii¹⁾ fides tribui potest, Harpocratonem ab Aristotele longe se removit. Sed sint haec supplementa vera, ne expectare quidem debemus Harpocratonem Aristotelis vestigiis ingressurum esse, quia antea aperte dixerat, optime oratores ipsos hanc rem illustravisse, itaque per se par est, Harpocratonem auctores, qui manifestissime de his rebus disputaverunt, in primis Aeschinem secutum esse, at non eum, quem secundo tantum loco nominat. Aliter est judicandum de glossa *πωληταί*, ubi Hyperides et Aristoteles una laudantur, sed ita, ut statim appareat, in illius oratione hunc magistratum commemoratum, sed non uberius explicatum esse, quam ob rem exspectari licet, Harpocratonem hoc loco philosophum non aspernatum esse. Atque re vera, si hanc glossam cum Ar. cap. 47. 2 contulerimus, negare non poterimus, auctoritatem Aristotelis magnopere valuisse in glossa Harpocratonea conscribenda. Idem observabimus, si reliquas duas glossas *διατηταί*, *πρωτανεία* et Ar. capita 53. 2, 43. 2 inter sese comparaverimus: verba mutantur, sententia eadem est. Igitur alia via ad idem reducimur, ut negemus Harpocratonem umquam euthynis logistarum officia tribuisse et conjiciamus hanc glossam non integram usque ad tempora nostra mansisse.

§ 7. Inde, quod Aristoteles nonnulla omisit, quae aliunde nota sunt, non sequitur, ut fontem quendam litteris mandatum contraxerit.

Quod denique Aristoteles cap. 55 non dicit coronam myrteam insigne novem archontum fuisse, cum alii scriptores illius rei mentionem faciant²⁾, id non magis ei crimini dandum est, quam quod non annotavit archontes munere per-

1) ed. II. p. 103 v. 3 sq

2) Wilamowitz I. 243 cum not. 116.

functos probatosque in Areopagum lectos esse¹⁾). Utrumque ex oratoribus graecis²⁾ nobis jamdudum notum erat. Neque hoc neque illud Aristotelis hoc loco, ubi officia magistratuum singulorum descripturus erat, intererat. Altero vero loco cap. 57. 4, ubi patrios vetustosque judicandi mores judiciorumque genera enarrare studet, e re erat ne harum quidem quisquiliarum oblivisci: archontem regem judicantem coronam myrteam deposuisse. Neque inde, quod alii scriptores graeci, in primis Pollux VIII. 86, hanc lacunam Aristoteleam supplerunt, fontem Aristotele et uberiorem et antiquiorem nos aperturos esse sperari licet. Nam mihi quidem res non controversa esse videtur, Pollucem VIII. 86 et VIII. 94 divulsa disjunctaque praebere verba Philochorea, quae Phot. s. v. οἱ νομοφύλακες et lex. Cant. s. v. νομοφύλακες integriora et pleniora servaverunt.

Poll. VIII. 86. (οἱ ἐννέα ἄρχοντες αὐθροισμοθέται, quo nomine novem archontes saepissime postea appellatos esse constat) μυρρίνην ἔστεφανώνοντο.

Poll. VIII. 94. νομοφύλακες ἔστεφανώνονται μὲν στροφίῳ λευκῷ, τὴν δὲ πομπὴν πέμπουσιν τῇ θεῷ, τοῖς δὲ προέδροις ἐν ἐκκλησίαις συγκαθί-

Phot. s. v. οἱ νομοφύλακες τίνας· ἔδοξε τισὶ τοὺς αὐτοὺς εἶναι τοῖς θροισμοθέταις, ἀλλ' οὐκ ἔστιν οὕτως· οἱ μὲν γὰρ θροισμοθέται κατὰ τὰ πάτρια ἔστεφανωμένοι ἐπὶ τὸν Ἄρειον πάγον ἀνέβαινον· οἱ δὲ νομοφύλακες στροφίῳ λευκοῖς ἐχρῶντο· καὶ ἐν ταῖς θείαις ἐπὶ θρόνων ἐκάθηντο καταντικρὺ τῶν ἐννέα ἀρχόντων

Lex. Cantabr. νομοφύλακες ἔτεροί εἰσι τῶν θροισμοθέτων, ὡς Φιλόχορος ἐν τῇ ζ'. οἱ μὲν γὰρ ἄρχοντες ἀνέβαινον εἰς Ἄρειον πάγον ἔστεφανωμένοι· οἱ δὲ νομοφύλακες στροφίῳ λευκῷ ἔχοντες καὶ ἐν ταῖς θείαις ἐναντίον ἀρχόντων ἐκαθέζοντο καὶ τὴν πομπὴν ἔπεμπον τῇ Παλλάδι· τὰς δὲ ἀρχὰς ἡγάγκαζον

1) Hoc Aristot. 60. 3 occasione oblata de archonte eponymo commemoravit, sed ad aliam rem explicandam attulit. Arist. 3. 6 autem de temporibus vetustissimis agit.

2) Lys. 26. 8; [Dem.] 26, 5; [Dem.] 58. 27.

ζουσιν, διακωλύοντες ἐπιχειροτονεῖν ὅσα μὴ συμφέρει.	καὶ τῇ Παλλάδι τὴν πομπὴν ἐκόσμου, ὅτε κομίζοιτο τὸ ξό- ανον ἐπὶ τὴν θάλασ- σαν· ἡγάγκαζον δὲ καὶ τὰς ἀρχὰς χρῆ- σθαι τοῖς νόμοις καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐκάθηντο μετὰ τῶν προσέδρων κωλύοντες ψηφίζειν, εἴ τι πα- ράνομον αὐτοῖς εἶναι δόξειεν ἢ ἀσύμφορον τῇ πόλει.	τοῖς νόμοις χρῆσθαι καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῇ βουλῇ μετὰ τῶν προσέδρων ἐκάθηντο, κωλύον- τες τὰ ἀσύμφορα τῇ πόλει πράττειν. ἐπὶ δὲ ἦσαν, καὶ κατέ- στησαν, ὡς Φιλόχο- ρος, ὅτε Ἐφιάλτης μόνον κατέλιπε τῇ Ἀρείου πάγου βουλῇ τὰ ὑπὲρ τοῦ σώ- ματος.
--	--	---

Nonnullis fortasse audacius, quam aequum erat, hoc contendisse videbor. A quibus peto, ut iudicium suum reprimant, dum altero capite una mecum in rationem inquisiverint, qua Pollux in onomastico conscribendo sit usus vel abusus. Nunc id tantum colligi juvat. **Cum Atthidographus thesmothetarum una cum nomophylacibus mentionem fecerit et, quid intercedat inter utrumque magistratum, annotaverit; cum deinde constet, nomophylaces rei publicae Atheniensium usque ad extremum IV saec. abrogandos esse; cum denique ab omnibus¹⁾, quorum iudicium valet, concedatur, auctorem lexicī Cantabrigiensis Philochorum aut prave intellexisse aut nimis**

1) Strenge, quaest. Philochor. Gött. 1868. p. 5 — 42. Gilbert, gr. Staatsalt. P. 1893. p. 172. 177. Busolt, gr. Staats- u. Rechtsalterthümer.² 1892. p. 189. Wilamowitz l. l. II. 192. ann. 6. Philochorus fortasse nomophylaces non omnibus novem archontibus, sed sex tantum thesmothetis opposuit, qui una cum scriba suo (cf. Arist. 59. 7, 63. 1) numerum illorum (7) — si lex. Cant. fidem tribuimus — aequant. Quod si ita est, Pollux hic idem peccavit, quod in verbis, quae subsequuntur, καὶ κοινῇ μὲν ἔχουσιν ἐξουσίαν θανάτου, ἐάν τις κατήγῃ, ὅποι μὴ ἔξεστι cf. Meier-Schömann-Lipsius, Att. Proc. I. p. 55. ann. 36.

mutilasse et nomophylaces magistratibus novis a Demetrio Phalerensi creatis adnumerandos esse: etiam verba Pollucea ultra Philochorum fontem persequi non possumus. Quod si schol. Aesch. I. 19, schol. Aristoph. Vesp. 861. Equit. 964. Ran. 330. Hesych. s. v. μυρρίνων Phot. s. v. μύρρινος et μυρρίνων eadem atque Pollux VIII. 86 tradiderunt, enuntiatio tum ad vocem στεφανηφόρος, tum ad voces μυρρίνη, στέφανον μύρτων, similes adscripto, hoc nullius momenti esse puto neque omnes locos fonti eidem ultimo reddere dubito. Novi enim prorsus nihil addiscimus, nisi quod Apollodorus¹⁾ corona myrtea ideo thesmothetas ornatos esse dixit, quia myrtus dis inferis sacra fuisset.

Hi fere fuerunt loci praecipui, unde fontem Aristotelis litteris jam editum cogi Wilamowitz crediderit. Nullum autem argumentum a viro docto prolatum nobis necessitatem imposuit, ut hanc sententiam reciperemus. Locos vero, quales sunt cap. 46. 1 de senatu anno insequenti, non eodem, quo munere fungebantur, honoribus decorato, cap. 51. 3 de numero officiisque *πιτοφυλάκων* auctis, cap. 57. 2 de cura parricidae sacris prohibendi, quae archontis regis erat, cap. 57. 3 de causis capitalibus, quae solae Areopagitis dijudicandae reliquae erant, Wilamowitz²⁾ tam egregie est interpretatus, ut non habeam, quod addam. Quibus locis comprobatur confirmaturque id, quod supra³⁾ dixi, Aristotelem diligentissime operam dedisse, ut leges, quibus usus esset, et inter se et cum statu rei publicae, qualis tum esset, concinerent. Quae diligentia quanta laude digna sit, neque philosophus praesagire potuit, neque nos, homines posterī, satis grato animo profiteri possumus.

1) Schol. Ar. Ran. 330.

2) I. I. I. 211 ann. 44; I. 220 ann. 65, 66; I. 254 ann. 142.

3) p. 5.

§ 8. Neque statuendum est Aristotelem sententias alius cuiusdam tacitum impugnare.

Sed caveamus, ne sub verba Aristotelis plus subjiciamus, quam quod ipse auctor dicere voluit. Hoc mihi fecisse videntur Lipsius¹⁾ cautius, audacius Wilamowitz²⁾, cum verba cap. 52. 1 καὶ γὰρ ταύτας εἰσάγουσιν οἱ ἐνδεκα contrariae cuiusdam sententiae opposita esse interpretarentur. Diligentius igitur locum illum perscrutemur, num re vera occulta quaedam alienae opinionis reprehensio subsit. ‚Undecimviros‘ Aristoteles inquit, ‚Athenienses sorte eligebant, qui consulerent carceri et fures, qui manifesto in facinore deprehenderentur, peccatum confessos supplicio afficerent, negantes in jus vocarent. Eorundem deinde erat, agros domosve publicata iudicibus dijudicanda et, quae hi publica esse decreverunt, poletis auctionanda tradere‘. Quae officia omnia necessario cum cura vinculorum artissime cohaerent. Nullius enim hominis bona in publicum addicebantur nisi eorum, qui antea propter crimen gravissimum capitis poena digni essent facti. Utrique igitur generi et eorum, qui furti accusati erant, et eorum, quorum bona publica facta erant, hoc commune erat, facinus jam commissum et reum in vincula abreptum fuisse, cum in causa ἐνδείξεως magistratus ad locum facinoris adduceretur, ut ipse maleficum corriperet³⁾. Quod paullulum aberat ab officio eorum, qui **carceri** praeerant. Apte igitur Aristoteles verba sic disposuit: undecimviros non solum furti reos, non solum bona in publico vendenda iudicio tradidisse, sed etiam causas ἐνδείξεως. Quas non plane conditioni iurique undecimvirorum respondisse inde quoque elucet, quod thesmothetae partem harum causarum sibi vindicaverunt. Sic fere sententia Aristotelea interjecta intellegi potest, nullo ignoto atque obscuro Aristotelis adversario ex inferis elicit.

1) Berichte der sächs. Ges. d. Wiss. 1891. p. 54. ann. 1.

2) Wilamowitz l. l. I. 222. ann. 71.

3) Meier-Schömann-Lipsius, Att. Proz. p. 286.

Omnino mihi res periculosa valdeque dubia esse videtur, indagare, quid Aristoteles scribere potuerit, quid minus. Facillime evenit, ut, quod ipse non scripturus fueris, auctorem tuum scripsisse neges temporis ratione neglecta. Contra quod quomodo ipse scribi vis, id si non eodem ordine scriptum reppereris, scriptoris consilio alienum judicandum et antiquiori fonti tribuendum esse, statim censes. Quod periculum ne Wilamowitz quidem, quo nemo profundiore doctrina, nemo elegantiore iudicio praeditus est, vitavit. Ita exempli gratia ¹⁾ ὁδοποιούς 54. 1 potius una cum ἀστυνόμοις 50. 2 conjunxerit, λογιστάς 54. 2 statim εἰσαγωγεῦσι 52. 2, 3 et τοῖς τεσσαράκοντα 53. 1, 2 annexerit, quod de παραδείγμασι atque de πέπλῳ 49. 3 legimus, eo transposuerit, ubi de ceteris officiis senatui demptis tractatur 45. 3, curam victorias et praemia faciendi 49. 3 ibi legerit, ubi de cura navium disseritur 46. Quae cum non ordine a Wilamowitzio postulato descripta sint, nimis lubenter culpam illi fonti Aristoteleo attribuit. Sed hoc nondum disceptatum est, num tam **subtilem** argumenti dispositionem in hoc librorum Aristoteleorum genere postulare liceat. Veri simillimum mihi esse videtur, quod Br. Keil ²⁾ exposuit, Aristotelem in Republica Atheniensium primum de senatu (cap. 43—49), tum de magistratibus (cap. 50—62), denique de judiciis (cap. 63 sq.) egisse, quia in Politicis (Z [Δ] 14 p. 1297^b 41 — 1298^a 3) eodem ordine τὸ βουλευόμενον, τὸ περὶ τὰς ἀρχάς, τὸ δικάζον tria uniuscuiusque civitatis fundamenta esse definivisset. Quomodo autem alteram partem de magistratibus dispertire in animo haberet, auctor ipse cap. 43. 1 satis aperte indicaverat: primum enim magistratus sorte ductos, tum suffragio constitutos nobis proferre voluit. Cui consilio posteriori prius illud nonnihil impedimento fuit. Quo

1) Wilamowitz l. l. I. 226, 213. Similiter Br. Keil, die solonische Verfassung in Aristoteles' Verfassungsgeschichte Athens. Berlin 1892. p. 230 ann. 2 iudicaverat, at hunc ordinem fonti Aristoteleo crimini dare non ausus erat.

2) l. l. p. 229.

factum est, ut inter officia senatus describenda nonnullos magistratus sorte ductos intermiseret, qui cum illo arte cohaerent. Sed in universum propositi tenax fuit itaque ἀρχαὶ κληρωτάς cap. 43. 2—61 percensuit, quas a capite 61 ἀρχαὶ χειροτονηταί secutae sunt. Hoc autem genus magistratuum cur tam paucis verbis absolverit, eo excusare solent, quod ante cap. 61 lacuna magna hiat, qua interciderunt magistratus in quadriennium creati, velut ταμίαι τῶν στρατιωτικῶν, οἱ ἐπὶ τὸ θεωρικόν, ὁ τῶν κρηγῶν ἐπιμελητής. Sed non solum Pollux¹⁾, verum etiam Harpocratio non plura ac nos legisse videtur. Quod propterea veri simile esse puto, quia, si Harpocratio habuisset plenum librum, in voce θεωρικά interpretanda in primis, cum verba scriberet, ἦν δὲ ἀρχή τις ἐπὶ τοῦ θεωρικοῦ, sine dubio hunc fontem laudare non praetermisisset. Ceteris enim locis, ubicumque ei occasio operis Aristotelei praecipue posterioris partis laudandae data est, numquam id oblitus est, cf. exempli gratia s. v. ταμίαι, πωληταί, ἀποδέκται, ἀγορανόμοι, ἀστυνόμοι, μετρονόμοι, σιτοφύλακες etc. etc. Quae cum ita sint, cum neque Pollux neque Harpocratio plenior librum habuisse videantur, nondum exploratum mihi esse videtur, num haec lacuna ab Aristotele umquam expleta fuerit²⁾. Quod sive probas, sive repudias, argumentum ab Aristotele hoc modo distributum esse negari non potest. Sed num ultra hanc distributionem ab auctore si non confectam at tamen animo intentam ullam aliam quaeri aequum sit, mihi dubium esse videtur. Aristoteles officia senatus, quae a cap. 49, 3 usque ad finem capitis enumerat, fortasse nullo ordine petito ceteris adjunxit, ne quid omitteret, quod paullo gravius ei videretur. Multa leviora certe de

1) Wilamowitz l. l. I. 296. ann. 12. Blass (ed. II.) ann. h. l.

2) Qua in re cum Keilio l. l. p. 196 ann. 1 consentio. Wilamowitz l. l. I. 207 ann. 34 ad eandem opinionem pervenisse videtur, licet obscure cauteque loquatur. Kaibel, Stil u. Text p. 251, quamquam ipse rectissime animadvertit, nusquam in late disiectis huius generis ruinis vel minima magistratuum in quadriennium creatorum vestigia detegi posse, in priore sententia perseverat.

industria silentio praeteriit, quod ipse indicat verbis: συνδιοικεῖ δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρχαῖς τὰ πλεῖσθ', ὥς ἔπος εἰπεῖν. Simili ratione adduci poterat, ut curatores viarum, eos qui a rationibus essent, scribas, sacerdotes, magistratus Salamini et Piraeo praepositos cap. 54 afferret, antequam sub finem huius partis novem archontes una describendos aggressurus esset. Sicut a quadragintaviris cap. 53 ad diaetetas deflexit, quia huius magistratus in officiis quadragintavirorum enarrandis saepius mentionem faceret, necesse erat ¹⁾, ita ad εἰσγωγέας animus ejus se convertere potuit, quia antea ei multum de εἰσάγειν disserendum erat. Nolo contendere me in Aristotelis consilium melius Wilamowitzio penetrasse, neque audeo perseverare, scriptorem sic neque aliter res disposuisse. Hoc vero, opinor, mihi concedes, non necesse esse, ut inde concludamus Aristotelem fonte suo coactum esse ut hanc distributionem retineret.

§ 9. Fons ipse, quem Wilamowitz ponit, cum indole Atthidis, quantum nobis e fragmentis et iudicio Dionysii Halicarnassensis cognita est, non congruit.

Tum ne hoc obliviscamur, cavendum est, Aristotelem, quantum scimus, **primum fuisse**, qui, quamquam hominibus nostrae aetatis non sufficit, tamen certa et diligenti ratione summam rei publicae Atheniensium in hac libelli parte nobis explicaret. Nam fontem a Wilamovitzio postulatum, qui nondum comprobatus sit, summo jure etiamnunc secludere possumus. Etsi quomodo historia litterarum graecarum, praesertim quae ad res gestas publicasque pertinerent, processerit, satis certis finibus circumscribere possumus ²⁾, tamen nullius

1) cf. supra p. 9.

2) cf. R. Schöll, die Anfänge einer politischen Literatur bei den Griechen. Festrede, München 1890.

scriptoris memoria nobis servata est, qui similia conscripserit, unde Aristoteles vel minimam particulam mutuari posset. Aegre commovemur, ut credamus, iniquitate temporum memoriam talis libri, si quidem exstiterit, prorsus evanuisse aut gloria libri Aristotelei ita oblivione obrutam esse, ut ne vestigium quidem ejus ad nos pervenerit. Quicumque de Atheniensium republica ante Aristotelem separatim scripserunt, hanc rem perstringere neque voluerunt neque potuerunt.

Auctor libelli ps. Xenophontei Ἀθηναίων πολιτεία¹⁾ id, quod sibi proposuit, ipse prima paragrapho pronuntiat: ὥς εὖ διασφύζονται τὴν πολιτείαν καὶ τὰλλα διαπράττονται ἃ δοκοῦσιν ἀμαρτάνειν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι, τοῦτ' ἀποδείξω. Cuius propositi tenax, quae cuiusque magistratus fuerint officia, non curat neque, si curasset, describere potuisset; summa enim ira summoque studio scribens et summopere optimatum partibus favens numquam de institutis reipublicae liberae, odiosae et contemptae, juste judicasset.

Idem ad alterum quadrat, cuius opusculum exceptis paucissimis fragmentis²⁾ totum periisse maxime dolemus, Critiam Atheniensem³⁾. Uterque nimis erat implicatus rebus intestinis Atheniensium et egebat iudicii acumine libero, quo philosophus noster, qui neutrius partis esset, praecipue praeditus fuit.

Sed ne ei quidem, a quibus proprie res atticae expositae sunt, quos Atthidographos⁴⁾ nominare solemus, talia conscripsisse exspectandi sunt. Etsi de prioribus Atthidum scriptoribus non multa comperta habemus, tamen e forma operum posteriorum scriptorum, in primis Philochori, satis certe enucleare possumus, quomodo priores Atthides compositae fuerint. Tum diserte de communi omnium Atthidum indole testatur

1) Hic liber quid sibi voluisset, rectissime R. Schöll l. l. p. 14—25 exposuisse mihi videtur.

2) Frg. histor. graec. ed. C. Müller. II. p. 70.

3) De indole huius viri ejusque librorum postremus Wilamowitz egit l. l. I. p. 175 ann. 78.

4) Frg. histor. graec. ed. C. Müller. I. p. 359—417.

Dionysius Hal.¹⁾, iudex certe gravissimus: Ταῖς χρονικαῖς παραπλήσιον, ἃς ἐξέδωκαν οἱ τὰς Ἀτθίδας πραγματευσάμενοι· μονοειδεῖς γὰρ ἐκεῖναί τε καὶ ταχὺ προσιστάμεναι τοῖς ἀκούουσιν. Id igitur, quod iis libris in primis peculiare erat, ratio erat, qua singulas res gestas descripserant, ratio libris annalibus Romanorum simillima. Unumquidque secundum temporum seriem enarrabatur, quo fundamento usi in certo quidque anno collocabant. Quae ratio e compluribus fragmentis etiam nunc elucet, cf. Philochor. frg. 97, 132, 135, 144, 146, Androt. frg. 46, 47, alia. Temporum ordine servato maxime varias diversissimasque res tractabant: interna externa, privata publica, sacra profana narrando persecuti sunt. Neque dubium est, quin etiam ad magistratus institutaque publica animos adverterint, cuius rei memoria satis multis locis apparet, velut in Clidemi frg. 8, Androtionis frg. 3, Philochori frg. 61, 67, 68, 79^b, 85, 91, 101, 122, 133, 141^a, 141^b, 142, 143, 155^b. Sed quia temporum nexu coerciti impeditique erant, numquam totam seriem magistratuum uno in conspectu proferre potuerunt: id quod Wilamowitz de eo Atthidographo, quem fontem Aristotelis suspicatur fuisse, postulat. Immo vero nisi variis locis et libris inter sese distantibus de singulis magistratibus disputare non potuerunt, quia hi non eodem anno orti sunt, sed alius alio tempore est constitutus. Philochorus de νομοφύλαξιν (frg. 141^{a, b}) et γυναικονόμοις (frg. 143) libro VII, ubi tempora Demetrii Phaleriensis enarravit, scripsit, quia hi magistratus ab illis temporibus originem suam ducunt²⁾. Nonnulla instituta publica tum explicabant, cum de certa quadam re gesta verba faciebant. Androtion et Philochorus (frg. 133), quid sibi vellet διαψήφισις, explanaverunt, cum de διαψήφισει anni 346 egerunt, Clidemus (frg. 8) nau-

1) Roman. antiquit. I. 8.

2) cf. Aug. Böckh, über den Plan der Atthis des Philochoros in: Abhandlungen der Kgl. preuss. Acad. d. Wiss. zu Berlin 1832 = Gesammelte kleine Schriften Bd. V. p. 397. Strenghe l. l. p. 16, 17.

crates, Androtion (fr. 3) apodectas et colacretas commemoraverunt, ubi rempublicam a Clisthene permutatam descriperunt. Philochorus de ostracismo (frg. 79^b) libro III exposuit i. e. eo libro, ubi de Clisthene, a quo hoc institutum lege sanctum esse contendit, disseruit¹⁾. Alia non tam perspicua sunt, sed tamen, opinor, vix quemquam adversarium habebimus, si negabimus, ab ullo Atthidographo umquam statum reipublicae Atheniensium sic descriptum esse, ut apud Aristotelem legimus.

Quibus rebus perpensis et consideratis, cum ea, quae Wilamowitz opponit, parum valere et auctorem, quo duce Aristoteles hanc operis partem componere posset, nullum umquam, quantum scimus, fuisse viderimus, porro cum Atthidem hunc fontem fuisse, quantum e toto genere Atthidum concludi potest, veri dissimillimum sit, in eo acquiescendum nobis est, quod primo initio dixi. **Leges ipsae Aristoteli plurima suppeditaverunt**, quarum auxilio hanc libri partem conscripsit. At si ita res se habent, aliter explicanda nobis sunt, quaecumque praeter Aristotelea apud scriptores posteros, lexicographos et grammaticos, invenimus. Sed priusquam huic rei me totus dederò, capite proximo disquirere institui, quibus auctoribus Aristoteles sua aut ipse aut per rivulos nonnullos largitus sit, et quatenus haec auctoritas Aristotelis certis finibus circumscribi possit. Quo officio exacto et bonis Aristoteleis ab alienis sejunctis jam tuti quaestioni postremae accedere poterimus.

1) cf. Böckh. l. l. p. 411.

Caput II.

Quatenus Aristotelis auctoritas ad posteros scriptores pertineat.

Sicuti initio prioris capitis Wilamowitz paene solus laudandus erat, ita etiam alterum caput incipiamus ab eis fundamentis, quae hic vir doctus certo modo posuit¹⁾. Quibus nixi tentemus, utrum huius sententias totas recipiamus an mutatas in usum nostrum vertamus. Atque hoc quidem in dubium venire jam non potest, quin **Pollux in libro VIII. conscribendo Aristotele ipso usus sit.** Quod etsi Schöffer²⁾ negavit, tamen, cum nulla argumenta ad sententiam Wilamowitzianam debilitandam adhuc protulerit, valet id, quod luce clarius a Wilamowitzio³⁾ demonstratum est. Nam id, quod Schöffer dicit, se non credere Pollucem talem saturam lancem eis, qui eum legerent, apposuisse, argumenti loco accipi non potest. Quid enim scimus de eis, quae artis rhetoricae magister conscribere aut voluerit aut potuerit praeter verba libro VIII praefixa? Inde e contrario sequitur, ut omnia e variis fontibus collegerit: ταῦτα ἐγὼ μὲν συνελέξαμην. Kaibelio⁴⁾, cum librum suum concepit, hae Wilamowitzii plagulae etiam tunc ignotae fuisse videntur. Sed cum mihi auc-

1) I. I. I. p. 291—307.

2) Jahresbericht über die Fortschritte der klass. Alterthumswiss. 1895. Bd. 83. p. 220.

3) I. I. I. p. 295—298.

4) Stil und Text p. 244, 245.

toritas Aristotelis in Pollucem latius pertinere videatur, liceat mihi omnia uno in conspectu ponere, quae Pollux huic fonti debuit.

§ 1. Pollux quibus locis Aristotele ipso usus sit, investigatur.

Pollucem librum Aristotelis ipsum in manibus habuisse manifestissimum fit, si §§ 85—92 componimus cum Aristot. cap. 55—61. Aristoteles magistratus sic percensere voluit, ut primum de novem archontibus generatim, tum de assessoribus, deinde de singulis archontibus, eponymo, rege, polemarcho, thesmothesis diceret. Quibus athlothetae et in libro, qualis hodie exstat, statim magistratus militares adjunguntur. Qui ordo cum Polluci non plane placeret, rem ita instituit, ut primum cap. 55 exscriberet eique adjungeret supremum enuntiatum cap. 59 et stultissime athlothetae serte, aequae ac magistratus militares suffragio **a novem archontibus** constitutos esse ratus haec omnia cum prioribus conglutinavit. Quae cum de thesmothesis $\alpha\omicron\iota\upsilon\eta$ h. e. de novem archontibus, quos thesmothesis nominare solebant, enarrasset, de thesmothesis $\delta\epsilon\lambda\alpha$ h. e. de sex $\theta\epsilon\sigma\mu\omicron\theta\acute{\epsilon}\tau\alpha\iota\varsigma$ disputavit et cap. 59 Aristotelis contraxit. Tum archontis eponymi officia e cap. 56, regis e cap. 57, polemarchi e cap. 58 hausit. Sed quia novem archontum et thesmothesiarum officia simul tractare in animo habebat et omnia, quae cum his non cohaerebant, secludebat, accidit, ut paredri et scriba thesmothesiarum, quos Aristoteles cap. 56. 1 et 55. 1, 2 cum novem archontibus conjunxit, eximendi et § 92 soli tractandi essent. Unde porro secutum est, ut verba cap. 56. 1 cum verbis cap. 55. 2 confunderet et statueret illis paredris bis rationem reddendam esse primum in senatu, tum in iudicio, scribae vero semel tantum in solo iudicio. Nam id, quod Stojentin¹⁾ Aristotelis libello nondum

1) De Julii Pollucis in publicis Atheniensium antiquitatibus enarrandis auctoritate. Vratisl. 1875 p. 13.

reperito postulavit, nunc optime confirmatur. Apud Pollucem pro ἐννόμῳ nempe ἐν μόνῳ scribendum est. Quod non solum Aristotelis locus 55. 2 collatus postulat, sed etiam ex ipsis Pollucis verbis necessario concludendum est, cum κρίσις scribeae δοκιμασίᾳ assessorum **opponatur**. Tum quid iudicium ἐννομον sit, nemo mihi interpretari poterit. Scilicet omne iudicium ἐννομον sit necesse est, hoc est, iudicium nullum exstare potest, nisi lege antea constitutum. De hac re tantum disceptari potest, utrum Polluci ipsi etiam has ineptias tribuamus an librario crimini demus. Quamquam Pollux talem se praebuit, ut eius ingenium ne nauci quidem habendum sit, tamen ex ipsa sententia Pollucea sequi credo, ut lexicographus noster re vera ἐν μόνῳ scripserit. Sed etiam alia menda e mutato ordine et fonte Aristotele contracto orta apud Pollucem reprehendimus. § 87 dicit novem archontum fuisse, in unaquaque prytania populum rogare, praetoresne bene munere fungi viderentur, et, si quem populus male hoc fecisse decrevisset, de isto iudicare. Quae omnia primum vitium secuta et e cap. 61, 2 perverse prompta esse non est, quod dicam. Tum § 91, quae respondet cap. 58, verba fontis sic mutavit, ut particulam καὶ inter ἐπιτάφιον et τοῖς τελευτηκόσιν omitteret et verba, quae particulam καὶ secuta sunt, cum verbis antecedentibus conjungeret, qua re sententiam prorsus aliam effecit. Credo ex his locis satis dilucide apparere, non solum Pollucem Aristotele ipso usum esse, sed etiam verba in litteris commendaticii ad Commodum imperatorem datis, libro VIII. praefixis, verissima esse: ταῦτα ἐγὼ μὲν συνελεξάμην, ὅτι μὲν διὰ ταχέων, αὐτὸ δηλοῖ. Nos addere possumus, non solum celeriter, sed etiam negligenter hunc librum confectum esse. In verbis Aristotelis contrahendis, transponendis, permutandis nullum modum adhibebat, aliena aliunde petita intermiscebat, sed ita tamen, ut Aristotele ipso primo fonte uteretur, alios interdum tantum auxilio adscisceret et cum Aristotele contaminaret. Qui cum plenus nunc exstet, facile in Polluce agnoscitur et exsecatur, iis indiciis adhibitis, quae e §§ 85 — 92 cum Ar. cap. 55 — 59 comparatis cognovimus.

Quae sequuntur § 93, ex Aristotele fluxisse Wilamowitz¹⁾ contendit, cum § 101, ubi idem magistratus iterum commemoratur, Aristotelea reddere neget jam eam ob causam, quia loci Pollucei eiusdem argumenti ad varios fontes recurrant. Erravisse virum doctum et in hac re et in illa persuasum habeo. Quod ad locum priorem § 93 attinet, sane Pollux Aristotelem (cap. 52. 2) secutus esse et inde exscripsisse videtur, εἰσάγωγεῖς sorte creatos esse. Sed ea, quae sequuntur, ex Aristotele h. e. cap. 53, 2, scilicet magistratu εἰσάγωγέων cum quadragintaviris confuso²⁾ et, quae ad horum officia pertinebant, illis tributis, fluxisse mihi veri dissimile esse videtur, quia idem caput Aristoteleum postea § 100 recte intellectum et exscriptum est. Credere non possum, eadem verba a Polluce tum ad εἰσάγωγέας tum ad τετραράκοντα relata esse. Quam ob rem mihi ea explicatio placet, quam Lipsius³⁾ dedit. Pollux peculiarem magistratum confudit cum eo officio, quod cuiusque magistratus erat, in lex. Seg. V. 246. 14 sic explicato: εἰσάγωγεῖς ἦσαν ἐκάστου δικαστηρίου οἱ ἄρχοντες, οἱ εἰσέηγον αὐτοῖς τὰς δίκας. Polluci praeter Aristotelem in primis similem fontem ac lex. Seg. V. praesto fuisse, infra elucebit. Tum altero loco § 101, etsi brevissimus est, mirum quantum cum Aristotele consentit, ordine servato:

Aristot. 53. 2 . . . εἰσάγωγέας..
οἱ τὰς ἐμμήνους εἰσάγουσι δίκας . . . εἰσὶ δ' ἐμμηνοὶ προικὸς . . . ἐρανικάι. . . .

Poll. VIII. 101. εἰσάγωγεῖς οἱ τὰς ἐμμήνους δίκας εἰσάγοντες· ἦσαν δὲ προικὸς, ἐρανικάι, ἐμπορικάι.

Causam ἐμπορικὴν prioribus additam quin eidem fonti debeat, unde verba § 93 οὗτοι δὲ τὰς δίκας εἰσέηγαγον πρὸς τοὺς δαιτητάς sumpsit, mihi non dubium est, consideratis locis

1) l. l. I. p. 297. ann. 13.

2) Qua de re Kaibel, Stil und Text p. 225 ann. 1, cum Wilamowitzio consentit, nisi quod librariis peccatum delegat. Sed libros Pollucis manuscriptos omnes tantopere conturbatos esse vix credam.

3) Meier-Schömann-Lipsius, Att. Proc. p. 94.

Harpocrat. s. v. ἔμμηνοι δίκαι, ubi ἐρανικαί et ἐμπορικαί ei generi causarum adnumerantur, et lex. Seg. V. 237. 33, ubi ἐμπορικὴ ἔμμηνος nominatur. Neque mirari licet, quod Pollux hic ἐμπορικᾶς δίκας sub jus εἰσχωγέων subungere videtur, cum § 88 easdem thesmothetis attribuerit. Nempe verba Pollucis sic intellegenda sunt, ut altera enuntiati huius parte causas ἐμμήνους **enumeret**, cui foro subiectae sint, nequaquam curet. Quod autem πάρεδροι § 92 ex Aristotele sumpti sunt, § 101¹⁾ Aristotelis auctoritas desideratur, inde concludere non possumus, ubicumque Pollux de eadem re bis egerit, varios fontes intellegendos esse. § 100 enim euthynos cum paredris adaequat, quia Aristotelis cap. 48. 4 et 56. 1 per-versissime interpretatus non archontes euthynosque sibi binos paredros cooptasse, sed euthynos sicut paredros archontibus auxilio additos esse stultissime credidit. Wilamowitz²⁾ menda librariis quam auctori ipsi tribuere mavult. Quod cum nunc³⁾ demonstratum sit Pollucem plenum desiderari neque umquam integrum restitui posse, facile contendit, difficile redargui potest. Equidem libros nostros tantopere a vero Polluce abhorrere vix credam. At fortior negare audeo schol. Platon. legg. 954 B (Dübner II. p. 483. 6) e pleniore lexicographo fluxisse. Nam cum scholia vetustissima cod. Clarkiani IX. saec.⁴⁾ jam non plenum Pollucem habuerint, per se credere vetamur, alios Scholiastas illo uti potuisse. Tum scholia codicum deteriorum Pollucem, ubicumque adierunt, numquam ad verbum exscripserunt, sed ad suum arbitrium verba transposuerunt et permutaverunt cf. schol. Alc. I 105 A (Dübner I p. 467. 16) = Poll. VIII. 105 + 104, schol. legg. 855 C (Dübner II. p. 420. 31) = Poll. VIII. 62 + 64, schol. legg.

1) Vox πάρεδρος exstat in cod. Laurentiano cf. Maass, Hermes XV. 1880. p. 619.

2) l. l. II. p. 241. ann. 35

3) E. Bethe, Nachr. d. Gött. Ges. der Wiss. 1895 p. 322—348.

4) cf. schol. Plat. Euthyphr. 2 A (Dübner I. p. 1, 3) = Poll. VIII. 90, schol. Phaed. 59 E (quod in editione Dübneriana desideratur) = Poll. VIII. 102 cf. Cohn l. l. p. 780, Bethe l. l. p. 336.

928 C (Dübner II. p. 472. 28) = Poll. VIII. 28, schol. Euthydem. 271 B (Dübner I. p. 203. 11) = Poll. II. 10, schol. republ. 550 C (Dübner II. p. 147. 42) = Hermias, ad Phaedr. p. 242, p. 92 ed. Ast cf. schol. legg. 915 B (Dübner II. p. 462, 19) = Poll. VIII. 130¹⁾. Nostro loco lex. Seg. V. 257. 15 cum Polluce VIII. 100 confusum esse apparet. In postremo huius partis enuntiato pro ἔχοντας scribere propono ἄρχοντας. Qua emendatione accepta talis fere sententia efficitur: etsi euthyni secundum Pollucem archontibus inferiores sunt, tamen etiam ab his rationem reposcere potuerunt²⁾. Quo loco quin Aristotelis vestigia agnoscamus, dubitari nequit. At vero altero loco § 45 aliqua ex parte eundem fontem adhibitum esse jam supra³⁾ vidimus. Cum Aristoteles cap. 54. 2 de multis pecuniariis, cap. 48. 4 de crimine iudicibus tradito (τὸ ἀδίκημα ὃ τι ἂν ἐγκαλῇ . . . παραδίδωσιν . . . τοῖς δικασταῖς) locutus esset, Pollux sibi hanc admirabilem distributionem finxit, de qua nemo nisi iste solus nos certiores fecit. Qui antea aegre concesserunt, tantam stultitiam in auctore si non antiquo at tamen graeco deprehendi posse, eis nunc, postquam cognoverunt, quomodo Pollux fontes suos miserrime vexaverit, facile persuasum erit vix ullum esse vitium, cuius hunc virum probum coarguere non possimus.

Sed pergamus in verbis Pollucis examinandis: § 93, quantum ad athlothetas spectat, totam ne syllaba quidem aliunde petita ex Aristot. cap. 60 pendere non est, quod dicam. In iis, quae sequuntur, vestigia Aristotelis minus dilucide agnoscimus, quia ipse Aristoteles hos magistratus militares paucissimis verbis transegit. Pollux altero loco § 114/115 eosdem additis lochagis et strategis nude enumerat et, quae de taxiarchis dicit, magis fecit, ut glossam παρα-

1) cf. Cohn I. I. p. 824 ann. 2.

2) lex. Seg. V. 245. 12 εἰσπράττει. ἀπαιτεῖ, quocum confer verba lex. Dem. Patm. p. 142 ad § 117 supra p. 35 exscripta.

3) p. 37.

στίζειν quam officia ταξιάρχων explicaret ¹⁾, cf. Hesych. παρα-
στίζουσα. At priore loco auctoritas Aristotelis, si alios lexico-
graphos perquirimus, emergit et apparet verba fontis a variis
varie depravata esse. Quod ut magis eluceat, quae huc spec-
tant, exscribam. Aristot. 61. 4 et 5 dicit:

ἵππαρχοι ἡγοῦνται τῶν ἱππέων . . κύριοι . . εἰσὶν,
φύλαρχοι ἡγοῦνται τῶν ἱππέων

ὥνπερ οἱ στρατηγοὶ κατὰ τῶν ὀπλιτῶν.
ὥςπερ οἱ ταξιάρχοι τῶν ὀπλιτῶν.

Pollux priorem comparisonem aspernatus generaliter
officia hipparchorum solorum descripsit numero et modo
creandi tamen ex Aristotele sumpto, alteram vero compara-
tionem totam recepit. Photius s. v. ἵππαρχοι hos cum taxi-
archis comparat, strategis phylarchisque omissis, sed ita ta-
men, ut sermo Aristoteleus perluceat. Quae lex. Seg. V.
266. 26 et lex. Dem. Patm. p. 16 ad § 164 de hipparchis
narrant, inter se concinunt, ab Aristotele longius distant.
Harp. s. v. ἵππαρχος et φύλαρχος, qui locus, qualis in epi-
tome exstat, paene repetitur a lex. Seg. V. 313. 32, etsi
Aristotelem utroque loco laudat, paucissima inde sumpsit.
Taxiarchi in lex. Seg. V. 306. 12 sic explicantur, ut Aristo-
telem fontem vix cognoscamus. Quot auctores inter lex.
Seg. V Photiumque et Aristotelem intercesserint, aequè igno-
ramus atque, utrum Pollux hoc loco Aristotelem ipsum an
fontem derivatum adierit. Illud mihi magis placet, sed pro
certo affirmare non possum. At vero, quod ad rem attinet,
omnes scriptores modo allati nihil ultra Aristotelem nos do-
cuerunt. Mirum autem hoc restat, cap. 61. 1, 2 Aristotelis,
ubi uberius de praetoribus disputat, ab omnibus paene neglec-
tum esse. Uno tantum loco Phot. s. v. ἡγεμονία δικαστηρίου,
in glossa, quae complures magistratus complectitur, vestigia
exigua inveni.

1) cf. Stojentin l. l. p. 57.

Tum apud Pollucem sequuntur νομοφύλακες, quos e Philochoro translatos esse supra ¹⁾ dixi. Qui tum mihi fidem abrogaverunt, verba Philochori a Polluce locis tam distantibus collocari potuisse, nunc, cum viderint εισαγωγεῖς §§ 93 et 101 eodem modo divulsos, paredros et scribam thesmothetarum § 92 a justo loco § 86 abscissos esse, facile mihi adnuent. Neque hoc negari potest, Pollucem, qui Aristotelem ipsum legerit et Philochoro non aliter atque Aristotele usus sit, istum Atthidographum quoque in manibus habuisse. Cuius fragmenta si plura exstarent ad verbum exscripta, magis pateret, quantum Lexicographus Atthidographo deberet.

Ratio, quae intercedit inter § 95—96 et Aristot. cap. 43—44, plane respondet illi, quae erat inter § 85—92 et Aristot. cap. 55—59. Quin etiam inveniuntur his §§ multo minora aliunde hausta quam loco priore. Sunt enim haec: § 95 verba ἡ ἀποχειροτονοῦσιν sine dubio a Polluce ipso ficta ex Aristotelis verbis τὰς ἀρχὰς ἐπιχειροτονεῖν αἱ δοκοῦσι καλῶς ἄρχειν, quae invite quaestionem, quid cum magistratibus καλῶς ἄρχουσι factum sit, excitant. Neque aliter iudicandum est de ea re, quod Pollux inter tertiam et quartam contiones munera certe distribuit, quae Aristoteles utriusque, et tertiae et quartae, fuisse dicit. Schol. q Aesch. 1. 104 [πρυτανείας] verba Pollucea cum omnibus mendis repetivit. Verba autem οἱ πρὸς ταῖς δίκαις § 95 et ἀδεῶς § 96 utrum Polluci ipsi an fonti ejus lexico rhetorico adjudicanda sint, dubitari licet. Neque hoc neque illud alibi nobis occurrit, quamquam haec ipsa Aristotelea contionis ordinariae descriptio saepius a lexicographis laudatur. Kaibelio ²⁾ quominus concedam, lex. Cant. s. v. κυρία ἐκκλησία et Poll. VIII. 95 e fonte simili manasse, quia uterque in vocibus καὶ κλήρων desineret, multa sunt, quae impediunt. Primum Pollux de πρυτάνεις, ἐκκλησίαι, ἐπιστάτης eodem ordine narrat, quo Aristoteles usus est, et in omni hac parte vestigia Aristotelea eodem modo atque in

1) p. 42/43.

2) Stil und Text p. 205.

§§ 85—91 apparent. Tum contra apud lex. Cant., qui solius κυρία ἐκκλησία rationem habet, multa sunt, quae in epitome Pollucea desiderantur. Totam enim de sexta prytania et ostracismo quaestionem hic omisit, ille commemoravit. Denique, quae Pollux ultra Aristotelem habet, in lex. Cant., quae hic Aristoteli aliena sunt, illic non legimus. Quam ob rem mero casuitribuendum erit, ambos τῶν ἐπικλήρων oblitos esse.

§ 97 Stojentin¹⁾ transponendo mederi conatus est. Nam colacretas pro apodectis a Clisthene institutos et hanc rem in Atthide Androtionis²⁾ narratam esse constat. Quae Stojentini ratio nunc, postquam ars Pollucea manifestior facta est, probari non potest. Praeterea ex altero fragmento Androtioneo in schol. Ar. Av. 1541 servato cognoscimus colacretas ab hoc Atthidographo voce ταμίαι explicatos esse. Quare permotus Pollux colacretas cum ταμίαις conjungere potuit, etsi κωλακρέται et ταμίαι τῆς θεοῦ non magis inter sese conveniunt quam νομοφύλακες et ἑνδεκα § 102. Necesse enim nunc est, ut talia vitia ex ipsius auctoris indole interpretemur, nullis externis causis auxilio adscitis. Incipiamus a ταμίαις τῆς θεοῦ. Non solum Pollux, sed etiam lex. Seg. V. 306. 7. Aristotelem 47. 1 secuti sunt. Harp. s. v. ταμίαι = Suid s. v. glossa 1 et Phot. s. v. = Suid. s. v. glossa 2 eadem praebent, sed priori generi ταμιῶν statim alterum adnectunt in fonte Aristotele 61. 7 perseverantes. Quae apud Pollucem sequuntur, Androtioni reddenda sunt. Post Androtionem aliqua ex parte in huius verbis nisum Aristophanem grammaticum voci κωλακρέται explanandae operam dedisse audimus³⁾. Cuius viri docti interpretatio his verbis continebatur: οἱ κωλακρέται εἰσὶ ταμίαι τοῦ δικαστικοῦ μισθοῦ καὶ τὰ εἰς θεοῦς ἀναλίσκόμενα διὰ τούτων ἀνηλίσκετο. Quicumque postea hunc magistratum commemorant exceptis Harpocracione et Polluce,

1) l. l. p. 17.

2) Harpocracion s. v. ἀποδέχται.

3) Schol. Ar. Av. 1541.

in hac explicatione acquiescunt¹⁾: lex. Seg. V. 275. 22, Phot. s. v. κωλακρέται, lex. Cant. s. v., Timaeus. lex. Platon. s. v, Suid. s. v., schol. Ar. Vesp. 695, Hesych. s. v. usque ad Mich. Psell.²⁾ cap. 34. Quo nihil luculentius declarat, quam pauca de huius magistratus officiis aetas posterior comperta habuerit. Neque hoc futurum fuisse credo, si Aristoteles, at non Andro- tion huius magistratus in libello suo mentionem fecisset. Quae cum ita sint, lubenter Stojentino³⁾ concedam, ea quo- que, quae lexicographus misellus Seg. IV. 190. 15 tradat, inde originem suam ducere neque hunc de juridica quadam colacretarum potestate loqui. Enuntiaturum Pollucis postremum εἶχον δ' ἐξουσίαν usque ad finem paragraphi etsi e Lysia 9. 7 haustum non est⁴⁾, tamen similitudo cum verbis oratoris attici fontem nobis indicat: lexicon rhetoricum, ad oratores atticos interpretandos compositum. Locum de apodectis Sto- jentin⁵⁾ colacretis transpositis totum ad Androtionem referre vult. Cum verba ἐκαλοῦντο δ' οὗτοι κωλακρέται ad εἰς δικα- στήριον reicienda esse negaverim, non habeo, cur huic sen- tentiae adstipuler. Uberiorem quidem fontem a Polluce con- tractum esse jam inde apparet, quod verba εἰ δέ τι μείζον εἶη utique postulant, ut antea de minoribus seu multis seu criminibus disputatum sit, quod desideratur. Quem Andro- tionem fuisse ut statuamus, nulla ratione cogimur. Hoc tan- tum affirmare possumus, Aristotelem non usurpatum esse. Cum enim ceteri lexicographi, Harp. s. v. ἀποδέκται, lexic. Seg. V. 198. 1 = lex. Seg. VI. 427. 13, Suid. s. v. (ex epi- tome Harp.) Aristotelea sola reddant, conjectura quadam as-

1) Sero inspexi commentationem Leop. Cohnii, de Aristophane Byzantio et Suetonio Tranquillo Eustathii auctoribus in: Jhbb. für Phil. Suppl.-Bd. XX 1881 p. 297. ann. 32, ubi idem jam obser- vatum invenio.

2) περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν δικῶν ed. Migne, Patrolog. graecae cursus completus tom. 122. p. 1007—1022.

3) l. l. p. 19.

4) Stojentin l. l. p. 19.

5) l. l. p. 18.

sequi possumus, quid Polluci scribendum fuerit, si Aristotelis Rempublicam Atheniensium in manus sumpsisset. Praeterea conveniunt aliqua ex parte, quae schol. Aesch. 3. 25 legimus: ἀποδεκτῶν· οὗτοί εἰσι ταμίαι εἰσφορὰς καὶ φόρους παραλαμβάνοντες. Quam ob rem dubito an lexicon rhetoricum fons ille fuerit.

Quae Pollux § 98/99 de scribis profert, melius apud Aristotelem 54. 3, 4 legimus¹⁾. Tres erant scribae Aristotelis tempore: 1) ὁ κατὰ πρωτανείαν, 2) ὁ ἐπὶ τοὺς νόμους, 3) ὁ τοῦ δήμου. Ἀντιγραφεὺς τῆς διοικήσεως aequae atque ὁ ἐπὶ τῇ διοικήσει ab Aristotele commemorari non potuerunt, quia uterque magistratus illis temporibus ignotus erat. Sed etiam ἀντιγραφεὶα τῆς βουλῆς, etsi Harpocratio²⁾ hoc contendit, in charta nostra non commemoratum invenimus, neque fieri potest, ut in partibus deperditis exstiterit, quia lacunas operis, quod ad argumentum attinet, paene usque ad extremam lineam explere possumus. Harpocratioem, qui aliis locis satis caute Aristotelis verba tractavit neque umquam falsi quidquam fonti suo imposuisse videtur, hoc loco famam suam bonam amisisse vix concedam. Itaque alia via hanc quaestionem enodare studui. Apud Dem. 22. 38 et Aesch. 3. 25 nobis occurrit ἀντιγραφεὺς, quem Aeschines antea suffragio creatum esse dicit. Eadem Aristoteles de γραμματεῖ κατὰ πρωτανείαν profert: πρότερον μὲν οὖν οὗτος ἦν χειροτονητός. Inde facile is, qui orationibus illis interpretandis operam dedit, sumere potuit scribam Aristotelis eundem esse atque ἀντιγραφεὶα oratorum, praesertim cum Aristoteles in officiis τοῦ κατὰ πρωτανείαν describendis vocibus ἀντιγράφεται καὶ παρακάθηται τῇ βουλῇ utatur. Hunc magistratum a viro docto Alexandrinorum aetatis e verbis Aristotelis cum Aeschine comparatis fictum Harpocratio (unde Suid. s. v. = Zonar. p. 176 =

1) Quaestionem difficillimam de ratione, quae intercedat inter scribas a scriptoribus eosque in inscriptionibus commemoratos hic non tangam.

2) s. v. ἀντιγραφεὺς.

lex. Seg. VI. 410. 3) ἀντιγραφεῖ Philochoreo opposuit aut jam oppositum invenit. Quod si accepimus, facile intellegitur, qua re Pollux commotus sit, ut ea, quae Aristoteles de γραμματεῖ κατὰ πρυτανείαν dicit, ad contrascriptorem referat:

Aristot. 54. 3.

(γραμματεὺς ὁ κατὰ πρυτανείαν) τὰλλα πάντα ἀντιγράφεται καὶ παρακάθεται τῇ βουλῇ. πρότερον μὲν οὖν οὗτος ἦν χειροτονητός.

Poll. VIII. 98.

ἀντιγραφεὺς πρότερον μὲν αἰρετός αὐθις δὲ κληρωτός ἦν, καὶ πάντα ἀντεγράφετο παρακαθήμενος τῇ βουλῇ.

Quam ob rem Müller¹⁾ fragmentum Philochoreum numero 61 signatum libro III inseruerit, ignoro; per se enim patet novum magistratum tum descriptum esse, cum temporis ordine servato de annis 306 sequentibus ei dicendum erat i. e. libro IX²⁾.

In iis, quae sequuntur, hoc mirum est, quod Pollux etiam logistas a senatu creari dicit, cum in ἀντιγραφεῦσι describendis prorsus non annotaverit, a quo creati sint, et verba in initio § 98 posita κληρωθεῖς ὑπὸ τῆς βουλῆς nimis longe distent, quam ut καὶ τούτους ad haec respiciant. At si Aristotelem 48. 3 evolvimus, mirari desinimus. Ibi enim Pollux legit: κληροῦσι δὲ καὶ λογιστάς ἐξ αὐτῶν οἱ βουλευταί. Utrum verba insequentia κατ' ἀρχὴν usque ad finem ipsi Polluci an lexico rhetorico tribuam, dubius haereo, quia similia nusquam alibi leguntur.

Contra, quae de ἀποστολεῦσι traduntur, cum similia occurrant in lex. Seg. V. 203. 22, lex. Seg. VI. 435. 29, Hesych. s. v., schol. Aesch. 2. 177, schol. Dem. 262. 18 potius lexico illi rhetorico reddam quam cum Stojentino³⁾ Philochoro. Etsi enim Harpocratio s. v. in Demosthene et Philochoro

1) Frg. hist. graec. I. p. 394.

2) cf. Böckh. Kl. Schr. V. 427.

3) l. l. p. 24.

auctoribus se niti ipse confitetur, tamen verba ad vocem ἀποστολεύς explanandam adhibita nimis communia sunt et e voce ἀποστολεύς ipsa ex parte petita esse videntur ita, ut ad tempora antiqua referre verear.

Mox animadvertimus Aristotelem primario suo inter fontes Polluceos loco privari. In poletis enim explicandis initio Aristotelem 47. 2 sequitur, tum vero vestigia evanescent, et ad finem denique Pollux cum Harp. s. v. μετοίκιον et Dem. 25. 57 collatus docet lexicon rhetoricum a scriptore nostro usurpatum esse ¹⁾.

Euthyni § 100 quomodo ex Aristotele derivandi sint, jam supra ²⁾ vidimus.

Tum sequuntur οἱ τεττάρκοντα, quorum officia secundum Aristotelem 53. 1 enarrantur, alieno additamento μίσει τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ τριάκοντα facile agnito.

Eisagogeis § 101 ad Aristot. 53. 2 referendos esse jam dixi ³⁾.

In § 102 media Pollucem Aristotelem 52. 1 ipsum adhibuisse ideo confidentius contenderim, quia ordinem et genera sceleratorum (κλέπται, λωποδύται, ἀνδραποδισταί) unus servavit. Ceteri lexicographi, etsi Aristotelis habitum satis aperte prae se ferunt, aut aliena addunt (lex. Seg. V. 250. 4 ἀγομένους ἐπὶ κακουργήμασι ⁴⁾) et φονεῖς pro λωποδύται, Phot. s. v. ἡγεμον. δικαστηρ. = Suid. gl. 1 λησταί pro κλέπται, lex. Dem. p. 13 ad § 49 ἐπὶ κακουργήμασι generibus nefariorum omissis, unde lex. Vind. p. 88. 10 = Et. M. 338. 31 ⁵⁾) aut breviores sunt (lex. Seg. V. 310. 14—16, Phot. s. v. περὶ

1) cf. Stojentin l. l. p. 24.

2) p. 56.

3) p. 55.

4) Kaibel - Wilamowitz ed. II verba κακούργους τοὺς τε in contextum Aristotelis recipi volunt. Quod rem et artem grammaticam postulare Kaibel, Stil und Text p. 223 contendit. Sed si verbum ἀπάγειν significatione communi, non juridica usurpamus, et huic et illi satisfactum est.

5) cf. supra p. 19.

τῶν ἑνδεκα sub finem litterae E) aut duo tantum genera nominant (Pausan.¹⁾ ap. Eustath. p. 1595. 39 et Suid. s. v. ἑνδεκα: κλέπται καὶ ἀνδραποδισταί, schol. Ar. Vesp. 1108: ἀνδραποδισταὶ καὶ λωποδύται). Quam ob rem hos varie per lexicon rhetoricum ex Aristotele manavisse, illum opusculum de Republica Atheniensium ipsum adiisse censeo. Miram Photii doctrinam magistratum certae cuidam aetati 40 annorum adstrictum fuisse ut satis commode explicarem, mihi enixe meditati non contigit. Schol. Luc. II. p. 467 v. 19 quomodo ex Aristotele hauserit, nescio. Quod Polluce intercedente non factum esse certus dico. Errores, quos Pollux in ceteris huius paragraphi partibus commisit, Stojentin²⁾ mihi melius detexisse et enodasse videtur Wilamowitzio³⁾ neque huic credam, primum Pollucis enuntiatum ad tempus XII tribuum ut respiciat, necesse esse. Primum Pollucem solum, si Wilamowitzii interpretatio vera esset, de hac re certiores nos facturum esse, id ipsum nobis scrupulum inicit. Tum Aristotelem in iis partibus, quae sine dubio a Polluce nullo intercedente adhibitae et excerptae sunt, saepissime collegia decem virorum, tribuum ratione habita, constituta esse dicere, hoc dubitationes nostras auget et opinari saltem permittit, Pollucem ipsum sibi hanc distributionem finxisse, etsi scriba huius collegii inscriptione a. 323/2 (CJA. II. 811 = Böckh, Urkunden XV./XVI.) comprobatur. Denique verba onomastici juste, ne dicam, iustius sic verti possunt, ut Lipsius⁴⁾, Gilbert⁵⁾, Busolt⁶⁾, alii fecerunt: Collegium undecim viris continebatur una cum scriba; decemviri e singulis 10 tribubus creabantur, quibus scriba undecimus adnumerabatur.

Magno intervallo interjecto Aristoteles apud Pollucem in

1) Pausaniae et Dionysii frg. coll. Schwabe. N. 79 p. 120.

2) l. l. p. 27 sq.

3) l. l. I. p. 222. ann. 70. p. 296.

4) Att. Proc. p. 81.

5) Gr. Staatsalt. I². p. 285.

6) Griechische Staats- und Rechtsalterthümer¹. p. 233 ann. 5.

§ 107, quantum ad *τεροποιούς* attinet, reperitur¹⁾, at in eis, quae sequuntur, usque ad finem libri vestigia sermonis Aristotelei frustra quaeres.

Librum VIII in duas partes manifeste dividi constat²⁾, quarum prior (§ 6—81) *δικαστικά*, posterior (§ 82—157) *πολιτικά ὀνόματα* complectitur. Qua re ipsa intellegitur, Pollucem alteri parti in Aristotelis libello plura sibi utilia invenisse, quam priori. Sed ne hac quidem in parte philosophi auctoritas tota desideratur, etsi eum multo rarius quam in altera parte consulebat. Quomodo in voce *εὔθυνα* § 45 verba Aristotelis pessime tractaverit, huius rei observandae occasio mihi jam oblata est³⁾.

Quo accedit id, quod Wilamowitz⁴⁾ recte animadvertit, formulas ab Aristotele ad *εὔθυναν* 48. 4 adscriptas a Polluce in voce *φάσις* § 47/48 repeti. Fieri quidem potest, ut talia re vera in illa causa exerceantur. Sed cum paullo post eadem paragrapho verba *εἰσέγοντο* usque ad *τετρακοσίους* paene ad verbum respondeant Aristot. 53. 3 et utrumque e Polluce solo cognitum habeamus, dubitari licet, nonne haec omnia a viro probo ad hunc locum ficta sint, nescio qua ansa data.

Aristot. 53. 3: εἰσάγουσιν...
τὰ μὲν ἐντὸς χιλίων εἰς ἓνα
καὶ διακοσίους, τὰ δ' ὑπὲρ
χιλίας εἰς ἓνα καὶ τετρακο-
σίους.

Pollux VIII. 48: εἰσέγοντο δὲ
τὰ μὲν ἐντὸς χιλίων εἰς ἓνα
καὶ διακοσίους, τὰ δ' ὑπὲρ
χιλίας εἰς ἓνα καὶ τετρακο-
σίους.

Schol. Dem. 793. 16, quae de causis *φάσις*, *ἐνδειξις*, *ἀπαγωγή* profert, omnia e Polluce exscripsisse non est, quod dicam.

Haec sunt, quae ex Aristotele ipso sumpta esse mihi persuasi; satis multa quidem atque idonea, unde quis iustum

1) cf. supra p. 30.

2) Stojentin l. l. p. 3.

3) p. 37. 57.

4) l. l. II. p. 235. ann. 16.

certumque iudicium de Pollucis ingenio faciat. Vidimus non nimis inique a Stojentino ¹⁾ iudicatum esse dicente Pollucem magis scribae quam scriptoris munere functum esse. **Expressa rerum Atticarum publicarum memoria hominibus II. p. Chr. n. saeculi jam non ante oculos versabatur.** De quibus rebus quaecumque illi homines sciunt aut se scire simulant, e libris experta habent, e suis nihil ipsi addunt. Ita Pollux se gessit, neque aliter Harpocraton, nisi quod hic illum fide atque veritate magnopere superat. Non solum fontes suos disertis verbis nominavit, sed etiam verba eorum fidelius servavit et reddidit.

Altera vero Stojentini ²⁾ sententia libello Aristotelis reperto **non** comprobatur Pamphilum vel huius epitomatores Vestinum unicum Pollucis in libro VIII conscribendo fontem fuisse. Jam nunc apparet, quod infra, spero, etiam magis elucebit, Aristotelem et Atthidographos et lexicon rhetoricum fontes Onomastici fuisse. **Eadem** ergo componendi ratio, quae ceteris libris a viris doctis comprobata est, etiam in librum octavum cadit. Ad tractatum de partibus corporis humani, qui libro altero (§§ 22—226) continetur, praeter Rufi Ephesii ³⁾ *περὶ ὀνομασίας τῶν τοῦ ἀνθρώπου μερῶν* tabulam medicinalem incerti auctoris et definitiones medicas ps. Galeni et lexicon rhetoricum a Polluce usurpata esse veri simile est ⁴⁾. Cum de re equestri (I. 181—220) disputaret, non solum Xenophontis commentationes, quae huc spectant, sed etiam eius fontem ipsum Simonem Atheniensem, qui ante Xenophontem de hac re scripserat et ab hoc laudatus erat (*περὶ ἵππων* I. 1), inspiciebat ⁵⁾. Libro IV (§ 52—154) commentariolus de rebus musicis et scenicis insertus est, quem plurima ex parte e Ju-

1) l. l. p. 3.

2) l. l. p. 89. 90.

3) ed. Guil. Clinch. Lond. 1726. p. 46—65.

4) cf. Ed. Zarncke, *Symbolae ad Julii Pollucis tractatum de partibus corporis humani*. Lpz. 1884. p. 45.

5) cf. R. Michaelis, *de Julii Pollucis studiis Xenophonteis*. Halle 1876 p. 17.

bae regis Mauretanorum *θεατρικῇ ἱστορίᾳ* manasse constat¹⁾. Sed Jubam unicum Pollucis fontem fuisse, Rohdio concedere nolunt, conicientes, „ut aliis locis complures simul auctores Nostro suppetiisse, ita hic quoque evenisse“²⁾. Quae cum ita sint, ad ceterorum librorum normam librum quoque octavum compositum esse statuendum est. **Cuius libri argumentum si praestantia ceteris facile antecellit, hoc neque auctori neque componendi rationi sed fonti uni Aristoteli laudi tribuendum est.**

§ 2. Aristotelis auctoritas apud ceteros scriptores.

Nunc ad ceteros scriptores aggrediamur, quos simul tractare placet, ut magis appareat, quatenus usque ad tempora maxime distantia auctoritas Aristotelis pertinuerit et quae ratio inter singula lexica rhetorica intercedat.

a) in glossa *ἡγεμονία δικαστηρίων*.

Qui cuique causae dijudicandae praefuerit archon, praeter Aristotelem cap. 55 — 59 lex. Seg. V. 309. 33 — 310. 27 (*τίνας πόλιν δικαστηρίων εἶχον τὴν ἡγεμονίαν*) nos edocet. Ubi cum ad archontis eponymi officia praeter ea, quae Aristoteles enumeravit, causa *ἀρχίας*, ad thesmothetarum causa ὕβρεως addita sit, Wilamowitz³⁾ non lexicon Seg. V. ex Aristotele, sed utrumque e tertio fonte manasse credit. Quod si verum esset, primum non intellegeremus, cur exceptis causis ὕβρεως et *ἀρχίας* easdem ex fonte illo uberiore *δίκας* haustas inveniamus, quas Aristoteles percensuit, tum cur lex. Seg. V. officia archontis polemarchi eodem atque Aristoteles loco enu-

1) cf. E. Rohde, de Julii Pollucis in apparatu scaenico enarrando fontibus. Lips. 1870.

2) cf. E. Althaus, Quaestionum de Julii Pollucis fontibus specimen. Berl. 1874. p. 37.

3) l. l. I. p. 255. ann. 146. p. 244 ann. 119.

merare desinat et eisdem atque Aristoteles verbis illam partem claudat: καὶ τᾶλλα, ἔσα τοῖς ἀστοῖς ὁ ἄρχων, οὗτος τοῖς μετοίκους παρέχεται cf. Aristot. 58. 3 καὶ τᾶλλ' ἔσα τοῖς πολίταις ὁ ἄρχων, ταῦτα τοῖς μετοίκους ὁ πολέμαρχος. Porro non solum lex. Seg. V. eodem causarum delectu contentum erat, quem Aristoteles primus, quantum scimus, fecerat, sed etiam Photius = Suid. gl. 1. et Harpocr. s. v. ἡγεμονία δικαστηρίου = Suid. gl. 2¹), qui neque inter sese neque cum lexico Segueriano V. concinunt. Quamquam enim breviores sunt, tamen aliqua e parte alias causas ac lex. Seg. V. elegerunt, sed excepta causa ὕβρεως, quam una cum lex. Seg. V. inserunt, ii quoque in causis Aristoteleis acquiescunt. Denique ordo, quo alius archon alium excipiat, idem exstat apud Aristotelem et Harpocratem, idem quoque in lex. Seg. V. et Photiano, dummodo in hoc lexico logistas, undecimviros, strategos, in illo logistas, undecimviros, diaetetas, quadragintaviros et quingentiviros deducas et sejungas: archon eponymus, rex, polemarchus, thesmothetae. Quae res cum ita se habeant, hoc puto luce clarius e locis illis comparatis patere: Harpocratem, Photium, lexicon Seg. V. hoc loco neque e fonte Aristotele cum antiquiore tum uberiore neque ex ipso Aristotele hausisse, sed ex lexico quodam, in quo jam Aristoteles auctus et amplificatus exstaret. Quae omnia melius, quam ulla verba possint, tabula docebit infra subscripta.

πρὸς τὸν ἄρχοντα λαγχάνονται γραφαὶ δὲ καὶ δίκαι:

Aristot. 56. 6.	Lex. Seg. V. 310. I.	Phot. s. v. ἡγεμ. δικ. = Suid. gl. I.	Harp. s. v. ἡγεμ. δικ. = Suid. gl. 2.
κακώσεως γονέων	κακώσεως καὶ τῶν γονέων		
„ „ ὀρφανῶν	καὶ τῶν ὀρφανῶν	τῶν ὀρφανῶν	τῶν ὀρφανῶν

1) Ap. schol. Aesch. III. 14. frustula tantum miserrima plenae glossae leguntur, lex. Seg. V. 262. 21 explicationem breviter instituit. Et. M. 418. 29 lemma solum servavit; quae addit, nugae sunt. In lex. Seg. IV. 189. 22 sub eodem titulo particula minima officiorum archontis regis redditur.

κακώσεως ἐπικλήρου			
„ „ οἴκου ὀρ- φανικοῦ			
παρανοίας	παρανοίας ἀργίας	τῆς παρανοίας	
εἰς δατητῶν αἵρεσιν			
εἰς ἐπιτροπῆς κατὰ- στασιν			
εἰς ἐπιτροπῆς δια- δικασίαν			
εἰς ἐμφανῶν κατὰ- στασιν			
ἐπίτροπον αὐτὸν ἐγ- γράψαι ¹⁾			
ἐπιδικασίαι κλήρων	ἐπιδικασίαι [κλή- ρων] ²⁾		
„ „ ἐπικλήρων.	ἐπιδικασίαι ἐπικλή- ρων γυναικῶν.	ἐπιδικασίαι τῶν ἐπι- κλήρων.	τῶν ἐπικλήρων.

πρὸς τὸν βασιλέα λαγχάνονται γραφαὶ δὲ καὶ δίκαι :

Aristot. 57. 2.	Lex. Seg. V. 310. 6.	Phot. s. v. ἡγεμ. δι.κ. = Suid. gl. I.	Harp. s. v. ἡγεμ. δι.κ. = Suid. gl. 2.
ἀσεβείας		τῆς ἀσεβείας	τῆς ἀσεβείας
καὶ ἂν τις ἱερωσύνης		καὶ ἂν τις ἱερωσύνης	καὶ ἂν τις ἱερωσύνης
ἀμφισβήτη πρὸς τινα		ἡμφισβήτη.	ἡμφισβήτη.
διαδικάζει δὲ καὶ τοῖς	καὶ περὶ τῶν ἱερῶν	πρότερον δὲ καὶ τὰς	πρότερον δὲ καὶ τὰς
γένεσι καὶ τοῖς ἱε-	καὶ τοῖς γένεσι δι-	περὶ τῶν ἱερῶν τοῖς	περὶ τῶν ἱερῶν τοῖς
ρεῦσι τὰς ἀμφισβη-	κάζει.	ἱερεῦσιν ἀμφισβητή-	ἱερεῦσιν ἀμφισβητή-
τήσεις τὰς ὑπὲρ τῶν		σεις	σεις
γερῶν ἀπάσας οὗτος.			

1) De hac ἐμφανῶν καταστάσει rectissime iudicavit Kaibel, Stil und Text, p. 235 collata oratione Isaei sexta.

2) cf. Kaibel-Wilamowitz. edit. Testim. ad cap. 56. 6.

αἱ τοῦ φόνου δίκαι	τὰς φονικὰς ἀπάσας	τὰς φονικὰς
πάσαι ¹⁾		
καὶ ὁ προαγορεύων	ἐπεὶ καὶ προαγορεύει	προηγόρευε δὲ καὶ
εἰργεσθαι τῶν νομί-	τῶν ἀνδροφόνων εἰρ-	τῶν νομίμων εἰργε-
μων οὗτός ἐστιν.	γεσθαι τῶν νομ[ίμ] ²⁾	σθαι τοὺς ἐν αἰτίᾳ.
	ων.	

Cum lexicographus tum patriarcha ordinem officiorum ab Aristotele enumeratorum plus minus conversum praebent, neque dubito, quin uterque jam in plena glossa nonnulla transmutata invenerit, velut φονικὰς δίκας omnibus aliis antepositas. Idem puto, quae Photius post τῶν νομίμων εἰργεσθαι addidit, verba τοὺς ἐν αἰτίᾳ, cum a Polluce eodem loco § 90 repetantur et in lex. Seg. V. definita notione ἀνδροφόνος mutantur, ab auctore glossae illius, qui omnium horum scriptorum fons statuendus est, ex Aristotele ipso aliunde (cap. 57. 4 ὁ δὲ τὴν αἰτίαν ἔχων) huc translata esse. At contra, quae fini glossae patriarcha subjungit ad archontem regem pertinentia, certe ibi non invenit, quia curae mysteriorum et insigni coronae nihil est commune cum jurisdictione i. e. ἡγεμονία δικαστηρίου. Sed Aristotelem etiam hoc loco secutus est.

Aristot. 57.

§ 1 ὁ βασιλεὺς... μυστηρίων
ἐπιμελεῖται μετὰ τῶν ἐπιμελη-
τῶν.....
§ 4 καὶ.. περιαιρεῖται τὸν
στέφανον.

Phot. s. v. ἡγεμ. δικ.

ἀλλὰ γὰρ ὁ βασιλεὺς καὶ τῶν
μυστηρίων ἅμα τοῖς ἐπιμελη-
ταῖς προῖσταται.
ἔχει δὲ μόνος καὶ στέφανον.

Uno tantum loco Photius ab Aristotele valde dissentire videtur. Illi enim si fidem habemus, controversiae ex honoribus ³⁾ inter sacerdotes et gentes ortae postea regi archonti

1) Lex. Seg. IV. 189. 22 e tota glossa tantum haec verba αἱ ἐνάγοντες φονικὰς δίκας supersunt.

2) cf. Meier-Schömann-Lipsius, Att. Process. I. p. 63 ann. 60.

3) ἱερῶν pro γερωῶν antiquam corruptelam esse consensus lex. Seg. et Phot. docet, quam ob rem non emendavi.

ademptae sunt, quas Aristoteles huius provinciae tribuit. Sed cave, ne inde conjecturam nimis audacem facias neve putes, re vera post Aristotelem leges commutatas esse. Glossa enim lex. Seg. V. 219. 14 s. v. βασιλεύς archetypo invento nunc satis decurate descriptum etsi contractum exemplum Aristot. 57. 1/2 fuisse arguitur, verbis Aristotelis πρὸς τινα tamen in προστιμᾶ depravatis. Eodem loco apud Photium = Suid. gl. 1 vox πρότερον nobis occurrit, quae quin indidem orta sit, nullus dubito, scilicet verbis πρὸς τινα in πρότερον mutatis. Qua re factum est, ut hoc vocabulum cum enuntiatio sequente conjungeretur et verbum διακρίειν eiceretur. Itaque simplicissime tollitur dubitatio, quae jam Meierum Schömannumque has ob causas sollicitavit¹⁾, neque quemquam mihi oblocuturum esse spero, contententi Photium quoque nihil nisi Aristotelea reddere.

Idem quadrat in archontem polemarchum, qui has causas informat :

Aristot. 58. 3.	Lex. Seg. V. 310. 9.	Phot. s. v. ἡγεμ. δικ. = Suid. gl. 1.	Harp. s. v. ἡγεμ. δικ. = Suid. gl. 2.
δίκαξ ἀποστασίου	ἀποστασίου	ἀποστασίου	ἀποστασίου
„ ἀποστασίου			ἀποστασίου
„ κλήρων καὶ	κλήρων καὶ ἐπι-		
ἐπικλήρων τοῖς με-	κλήρων τοῖς με-		
τοίοις	τοίοις.		
καὶ τᾶλλ' ὅσα τοῖς	καὶ τᾶλλα, ὅσα τοῖς	ἐπι μὴν καὶ ὅσα ὁ	
πολίταις ὁ ἄρχων,	ἄστοις ὁ ἄρχων, οὐ-	ἄρχων ἐν τοῖς ἄστοις,	
ταῦτα τοῖς μετοίκοις	τος τοῖς μετοίκοις	ὁ πολέμαρχος τοῖς με-	
ὁ πολέμαρχος.	παρέχεται.	τοίοις διήτα.	

Denique agmen claudunt sex thesmothetae :

Aristot. 59. 3.	Lex. Seg. V. 310. 12.	Phot. s. v. ἡγεμ. δικ. = Suid. gl. 1.	Harp. s. v. ἡγεμ. δικ. = Suid. gl. 2.
γραφαὶ ξενίας	ξενίας		ξενίας

1) Meier-Schömann-Lipsius, Att. Proz. I. p. 63. ann. 60.

γραφαὶ δωροξενίας			δωροξενίας
" συκοφαντίας	συκοφαντίας	συκοφαντίας	συκοφαντίας
" δώρων	δώρων	δώρων	δώρων
" ψευδεγγραφῆς	ψευδεγγραφῆς		ψευδεγγραφῆς
" ψευδοκλητείας			
	ὑβρεως	ὑβρεων	ὑβρεως
" βουλεύσεως	βουλεύσεως	βουλεύσεως	βουλεύσεως
" ἀγραφίου			
" μοιχείας	μοιχείας	μοιχείας	μοιχείας
			καὶ ἄλλων.

Hoc loco optime communis trium lexicographorum fons perspicitur. Nam non solum omnes tres eundem delectum causarum ab Aristotele enumeratarum praebent, sed γραφή ὑβρεως in eodem loco ab omnibus tribus scriptoribus collocatur et γραφαὶ μοιχείας et βουλεύσεως ab iisdem eodem ordine inverso describuntur.

b) in glossa ἄρχοντες vel sim.

Eadem capita libelli Aristotelei, quae glossae ἡγεμονία δικαστηρίου componendae materiem suppeditaverant, incerto illi auctori iterum usui erant, cum vocem ἄρχοντες explicaret. Sed ibi aliam rationem secutus est neque curabat disjungere, quae a quoque magistratu actio sit instituta, sed potius ipsorum magistratuum officia certis finibus circumscribere in animo habebat. Quae ex hac glossa reliqua exstant, minima sunt et tantum divinare licet, quid in archetypo plenius scriptum fuerit. Lex. Seg. V. 199. 9 et VI. 450. 9, quae confusa sunt ab Et. M. 151. 11, in archonte eponymo subsistunt et ceterorum archontum tantum nomina dicunt, at eodem, quo apud schol. Dem. 706. 12 legimus, ordine: thesmothetae, rex, polemarchus, archon; quem ordinem schol. Plat. Phaedr. 235 D (Dübner I. p. 704. 22) turbavit. Ad quae rudera complenda singulas singulorum lexicographorum glossas conferre placet.

Aristot. 59.

Schol. Plat. Phaedr. 235 D.

(Dübner l. 704. 22)

οἱ δὲ θεσμοθέται ἐξ
εἰσι τὸν ἀριθμὸν ἄφ'
ῶν καὶ ὁ τόπος, ὅπου
συνήεσαν καὶ ἐσι-
τοῦντο, θεμίστιον
ἐκαλεῖτο.

Schol. Dem. 706. 12. Phot.s.v. θεσμοθέται.

ἀρχὴ Ἀθήνησιν ἀν-
δρῶν ἐξ, οἱ τὴν
τῶν νόμων ἐπιμέλειαν
ἐποιοῦντο¹⁾.

προγράψαι τὰ δικα- ὑπογράψαι τὰ δικα-
στήρια. . ἔτι δὲ τὰς στήρια.

εἰσαγγελίας. . καὶ τὰς εἰσαγγελίας εἰσῆγον
καταχειροτονίας καὶ καὶ τὰς χειροτονίας
τὰς προβολὰς ἀπάσας καὶ προβολὰς
.. καὶ γραφὰς παρα- καὶ γραφὰς παρανό-
νόμων. μων καὶ ἄλλων τινῶν.

ἄρχοντες ἐννέα εἰσαγγελίας εἰσῆγ-
ἐλέγοντο οἱ ἐξ θεσ- γελλόν καὶ τὰς χει-
μοθέται, οἵτινες εἰς- ροτονίας καὶ τὰς προ-
ῆγον τὰς τῶν παρα- βολὰς ἀπάσας καὶ
νόμων γραφὰς. γραφὰς παρανόμων.

Verba, quae Photius sub finem addidit καὶ ἦσαν διερ-
θωταὶ τῶν νόμων, indidem habet, unde Harpocr. s. v. θεσμο-
θέται = Suid. s. v., qui Aeschinem 3. 38 et Theophrastum
testes affert. Schol. q. Aesch. l. 16 e Polluce manasse²⁾
credo, quia verba οἱ θεσμοθέται ἄλλα μὲν ποιοῦσι κοινῇ do-
cent, in fonte de communibus omnium archontum officiis an-
tea disputatum esse, quod Pollux unus re vera fecit, cf. § 87
καὶ κοινῇ μὲν ταῦτα· ἰδίᾳ δὲ.... Accedit, quod eundem
scholiastam codicis q etiam alibi³⁾ Polluce usum esse com-
perimus. Causae a Kaibelio⁴⁾ e schol. Plat. promptae me,
neque ut ab hac neque ut ab illa, quam supra⁵⁾ protuli, sen-

1) His verbis doctrinam Atticistae Pausaniae repetit, cf. frg. 79
ed. Schwabe ap. Eustath. 1595. 37 et Wentzel, zu den atticistischen
Glossen des Photius Hermes 30. 1895 p. 374. Eadem inveniuntur ap.
Harp. s. v. θεσμοθέται, lex. Seg. V. 264. 15, Hesych. s. v.

2) sic jam Stojentin l. l. p. 11 censuit.

3) cf. supra p. 59.

4) Stil und Text p. 245.

5) cf. p. 53.

tentia discederem, commoverunt. Pollucem fonte scholii Platonici ¹⁾ solo usum esse jam ea re redarguitur, quod, quae scholiasta de polemarchi officiis cognovit, apud Pollucem desunt. Fieri potuit, ut Pollux in ordine archontum componendo plenam glossam, quae schol. Platon. praesto fuit, respiceret, etsi non intellegimus, cur hic sine justa causa ordinem inverterit. Utrum cum Wilamowitzio ²⁾ glossema in Aristotelis contextu agnoscamus et quomodo pedetentim irrepserit, interpretemur, an cum Blassio ³⁾ verba nonnulla excidisse ponamus, dijudicare non audeo. Quae Wilamowitz peccavit, Harpocratiōne falso collato et additamento εἰς τὸν δῆμον injuria scholiis Platonis Aeschinisque vindicato, jam Blass tacitus correxit.

Archonti regi praeter schol. Platon. et Dem. ⁴⁾ loci, quos conferre possimus, desunt, nisi quod lex. Seg. V. 219. 14 huc pertineat. Nam verba initio posita βασιλεύς ἐστιν εἰς τῶν 9 ἀρχόντων aequae ac lex. Seg. V. 199. 9 et lex. Seg. VI. 450. 9 et Et. M. 151. 11 ἦν δ' ὁ ἀρχων τῶν 9 εἰς, lex. Dem. p. 147 ad § 264, lex. Seg. V. 290. 27, Harp. s. v. πολέμαρχος εἰς τῶν 9 ἀρχόντων indicant has glossas **segmenta plenioris de omnibus archontibus glossae** esse, nisi fallor. Harp. s. v. ἐπιμελητής τῶν μυστηρίων auctore nominato verba ipsa exscribit, unde Suid. et lex. Vind. gl. 223 ⁵⁾ sua quisque habet, nisi quod hoc ultimis verbis glossam Harpocratiōneam insequentem ἐπιμελητής ἐμπορίου perstrinxit.

1) Opinio Stojentini l. l. p. 11, qui dubitanter quidem schol. Platon. e Polluce derivat, sustentari jam non potest.

2) l. l. p. 244. ann. 117.

3) ed. Ar. II cap. 59. v. 16. ann.

4) Finem glossae Phot. s. v. ἡγεμονία δικαστηρίου jam supra p. 71 notavi, neque discrepant ab Aristotele, quae ap. schol. Ar. Ach. 1224 legimus: ὁ αἰεὶ βασιλεὺς ἀρχὴ τίς ἐστιν. ἦν δὲ καὶ τῶν μυστηρίων ἐπιμελητής, τῶν πομπῶν δὲ καὶ τῶν θυσιαῶν δὲ ἡρχεν.

5) ed. Nauck p. 84. 1.

Arist. 57.

Schol. Plat. Phaedr.
235 D.
(Dübner I. 704. 22.)Schol. Dem. 706. 12
ipsum delegat ad
locum superiorem

Lex. Seg. V. 219. 14.

μυστηρίων ἐπιμελεῖ-
ται μετὰ τῶν ἐπιμε-
λητῶν, οὗς ὁ δῆμος
χειροτονεῖ.

Διονυσίων τῶν ἐπὶ
Ληναίῳ.

λαμπάδων ἀγῶνας
διατίθῃσι.

πατρὶους θυσίας διοι-
κεῖ πάσας.

γραφαὶ δὲ λαγχάνον-
ται πρὸς αὐτὸν ἄσε-
βείας, καὶν τις ἐε-
ρεωσύνης ἀμφισβητῇ
πρὸς τινα.

διαδικάζει δὲ καὶ τοῖς
γένεσι καὶ τοῖς ἐε-
ρεῦσι τὰς ἀμφισβη-
τήσεις τὰς ὑπὲρ τῶν
γερῶν ἀπάσας οὕτως.
λαγχάνονται δὲ καὶ
αἱ τοῦ φόνου δίκαι
πάσαι πρὸς τοῦτον.

μυστηρίων προνοεῖ-
ται: ¹⁾

καὶ τὰς θυσίας τὰς
πατρὶους διοικεῖ.

601. 25,
ubi legimus:

ὁ γὰρ βασιλεὺς
ἐπεμελεῖτο τῶν ἱερῶν
πραγμάτων

καὶ εἰσῆγε τὰς τῆς
ἀσεβείας γραφάς
πρὸς τοὺς Εὐμολ-
πίδας.

μυστηρίων ἐπιμελεῖ-
ται μετὰ τῶν ἐπιμε-
λητῶν, οὗς ὁ δῆμος
ἐχειροτόνησε.

γραφαὶ δὲ λαγχάνον-
ται πρὸς αὐτὸν ἄσε-
βείας καὶ, ἂν τις ἐε-
ρεωσύνης ἀμφισβη-
τήσῃ, προστιμᾷ.
διαδικάζει δὲ καὶ τοῖς
γένεσι καὶ τοῖς ἐε-
ρεῦσι τὰς ἀμφισβη-
τήσεις τὰς ὑπὲρ τῶν
γερῶν.
λαγχάνονται δὲ καὶ
αἱ τοῦ φόνου δίκαι
πάσαι πρὸς τοῦτον.

Quod ad polemarchum attinet, multa extrinsecus sumpta esse videntur neque unumquidque ad fontem reducere possumus, velut curam liberorum eorum, qui pro patria mortui erant (schol. Dem. 706. 12). Quem si schol. Plat. Phaedr. 235 D (Dübner I. 704. 22) cum legato archontis regis comparat, ad tempora antiquissima (Arist. 3. 4) spectare videtur.

1) Eadem legimus in glossa Hesychii s. v. βασιλεὺς. ἀρχων τις Ἀθήνησιν μυστηρίων προνοῶν.

Arist. 58.	Schol. Plat. Phaedr. 235 D (Dübner I. 704. 22) = Schol. II Arist. Vesp. 1042.	Schol. Dem. 706. 12.	Lex. Seg. V. 290. 27.	Lex. Dem. p. 147 ad § 264.	Harp. s. v. πολέμαρχος.
ἦν δὲ μὲν θυ- σίας. . Ἀρτέ- μιδι τῇ ἀγρο- τέρᾳ καὶ τῷ Ἐνυαλίῳ, δια- τίθησι δ' ἄγῳ- να τὸν ἐπιτά- ξιον . . . δίκαι . . τοῖς μετοίκους καὶ τοῖς ἰσοτελέσι καὶ τοῖς προ- ξένοις.	ᾧ κατηγγύων τοὺς ξένους.	εἶτα ὁ πολέ- μαρχος, ὅστις ἐπεμελεῖτο τοῦ τρέφε- σθαι ἐκ τοῦ δημοσίου τοὺς παῖδας τῶν ἀποθανόντων γενναίως ἐν τῷ πολέμῳ.	ἄρχων ἐστὶν Ἀθήνησι τῶν 9 ἀρχόντων. καὶ τῷ Ἐνυα- λίῳ διατίθησι τὸν ἀγῶνα τὸν ἐπιτάξιον.	εἰς τῶν 9 ἀρ- χόντων. ἐπεμελεῖτο δὲ τῶν κατὰ πό- λεμον¹⁾. ὥστε ρον δὲ ἀφη- ρέθη καὶ προ- ειστῆκει τῶν ξένων καὶ με- τοίκων.	ἀρχή τις ἦν παρ' Ἀθηναί- οις οὕτω κα- λουμένη, ἔστι δὲ εἰς τῶν 9 ἀρχόντων. Tum Aristotelem ipsum exscribit.

Quae Aristot. de archonte κατ' ἐξοχήν exposuit, postea verbis de eponymia huius magistratus aucta sunt, quae talia fere fuerunt ὁ τὴν ἐπώνυμον ἀρχὴν ἄρχων, ἀφ' οὗ καὶ ὁ ἐνιαυ-
τὸς ἐμετρεῖτο. Non attinet locos a L. Langio²⁾ collectos re-
petere, unde cognoscimus usque ad Philonem de Abrah. 2 me-
moriam eponymiae non oblitteratam fuisse, quod ipsum etiam
Zonaras³⁾, cum negat archontem apud scriptores probatos
eponymum appellari, ostendit. Nostra interest indicare ab his
verbis varie mutatis omnes lexicographos, lex. Cant. s. v. ἐπώ-
νυμος ἄρχων, lex. Seg. V. 199. 9, lex. Seg. VI. 450. 9,
Et. M. 151. 11⁴⁾ et scholiastas Plat. Phaedr. 235 D (Dübner
I. 704. 22), Dem. 706. 12 initium vocis ἄρχων explicandae
facere. Quae cum a Polluce § 89 excerptis Aristoteleis sub

1) Haec e loco Demosth. 19. 264, quem interpretandum sibi proposuit, fluxisse videntur.

2) Leipz. Stud. I. p. 159 sq.

3) p. 796 ed. Tittmann.

4) Hesych. s. v. ἄρχων nihil nisi haec habet: πρῶτατος Ἀθήνησιν ἐπώνυμος τῶν ἀρχόντων.

finem addita videamus, jam non dubitare possumus, quin le-
xico illi rhetorico tribuenda sint.

Arist. 56.	Schol. Plat. Phaedr. 235 D (Dübner I. 704. 22).	Schol. Dem. 706. 12.	Lex. Cant. s. v. ἐπώνυμος ἄρχων.	Lex. Seg. V. 199. 9.
διατίθησι χο- ρηγούς τραγω- δοῖς εἰς Διονύσια . . καὶ εἰς Θαργήλια . . εἰς Ἀῆλον . . . πομπῶν τῆς τε τῷ Ἀσκληπίῳ καὶ τῆς Διону- σίων τῶν μεγά- λων . . . καὶ τῆς εἰς Θαργήλια καὶ τῆς τῷ Διὶ τῷ Σωτήρι . . . τὸν ἁγῶνα τῶν Διονυσίων . . καὶ τὸν τῶν Θαρ- γελίων	ἄρχων δέ ἐστιν ὁ ἐπώνυμος τοῦ ἐνιαυτοῦ. οἷς πασι ¹⁾ καὶ ἐορταὶ καὶ θεοί, οἷς θύουσιν,	εἶτα ὁ ἄρχων ὁ ἐνιαύσιος	ἀφ' οὗ ἡ πόλις χρηματίζει. ἔχει δὲ ἐπιμέ- λειαν χορηγούς καταστῆσαι εἰς Διονύσια καὶ Θαργήλια. ἐπι- μελεῖται δὲ καὶ τῶν εἰς Ἀῆλον καὶ τῶν ἄλλα- χόσε παμπομέ- νων Ἀθρήνηθεν χορῶν.	ὁ τὴν ἐπώνυ- μον ἄρχων ἀρ- χήν, ἀφ' οὗ καὶ ὁ ἐνιαυτός ἐμετρεῖτο . τὴν δὲ εἰς τῶν 9.

1) scilicet archonti polemarcho, regi, eponymo. Cum thesmo-
thetarum diligentius officia secundum Aristotelem descripsisset, etiam
de officiis ceterorum archontum plura, quam schol. habet, in fonte
exstittisse veri simillimum est. Quem fontem lexicon rhetoricum
fuisse jam Cohn, Jhbb. f. Phil. Suppl. XIII. p. 831 suspicatus est.

γραφαὶ καὶ δί- και κακῶσεως γονέων, ὀρφα- νῶν, ἐπικλή- ρου..... ἐπιμελεῖται δὲ καὶ τῶν ὀρφα- νῶν καὶ τῶν ἐπικλήρων καὶ τῶν γυναικῶν.	καὶ δίκαι τινὲς ἀπονέμονται.	λαγχάνονται δὲ πρὸς αὐτὸν καὶ γραφαὶ καὶ δί- κας εἰς τὸ δι- καστήριον εἰς- ἄγει.	εἰζήγονται δ' ἐν αὐτῷ δίκαι ἐπικλήρων καὶ ὀρφανῶν καὶ τοκέων.
	ὅστις ἐπεμε- λεῖτο τῶν χη- ρῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν καὶ ἄλλων τινῶν.		

c) in glossa θεσμοθετῶν ἀνάκρισις.

Lexicon, quod vulgo Cantabrigiense vocatur, e glossis compositum esse, quae marginibus codicis Harpocratiōnei Cantabrigiensis ab alia manu atque ea, quae Harpocratiōnem scripserit, additae sint, omnibus notum est. Inter fragmenta in hoc opusculo servata maximi momenti fuerunt Philochorea, Theophrastea, Aristotelea. Haec postrema quidem nunc estimationem amiserunt et nos tantum monent, ut quam cautissime ceteris fragmentis utamur, nam Aristotelem etsi septies laudat, vix uno loco sincerum reddit, immo vero tum contrahit (εἰς δατητῶν αἵρεσιν = Ar. 56. 6, κυρία ἢ ἐκκλησία = Ar. 43. 4/5), tum auget (ξενίας γραφή = Ar. 59. 3, θεσμοθετῶν ἀνάκρισις = Ar. 55. 3), tum prave intellegit (λογισταὶ καὶ συνήγοροι = Ar. 54. 2). Quae addidit, tamen non ea sunt, ut doctrinam posterioris aetatis redoleant, et nonnulla ab aliis auctoribus comprobantur. Quod cadit in glossam θεσμοθετῶν ἀνάκρισις cum Poll. VIII. 85 collatam. Titulus glossae θεσμοθετῶν ἀνάκρισις et verba ὑπὲρ τῆς πατρίδος apud utrumque leguntur, apud Aristot. 55. 3 desiderantur. At cum lex. Cant. Polluce usum esse glossa ipsa redarguat et Pollucem saepius fontem suum alienis additamentis locupletasse supra viderimus, summa, credo, necessitate cogimur, ut haec quoque jam in lexico illo rhetorico sub titulo θεσμοθετῶν ἀνάκρισις conjuncta fuisse statuamus, unde cum lex.

Cant. tum Pollux sua hausit. Nomen, quod huic rei indidit, quin e verbis Dem. 57. 66 θεσμοθέτας ἀνακρίνετε vel similibus fictum sit, non dubito. Quaestionem autem legis εἰ τὰ τέλη τελεῖ Pollux ipse ad finem transposuit et ita permutavit, ut sententia prorsus alia efficeretur ac quae lege significata erat. Neque cogitari potest Pollucem his verbis tempora antiquiora respicere, cum magistratus pro censu quisque designabantur. Hoc tantum inde evincimus, Polluci τέλος hic sicut alibi idem ac τίμημα, hoc est censum, significare visum esse. Quam ob rem quaestionem hanc interpretatus est, tamquam archontes interrogarentur, num census sibi legitimus esset, at non, quod debebat, num tributa solverent. Minus certe judicari licet de ceteris additamentis a Polluce hic illic §§ 85—91 inspersis. Sic porticus regia prope lapidem ¹⁾, ubi archontes jurabant, apud Aristot. 7. 1 commemoratur, unde Pollux ipse eam huc transferre potuit. Jus autem supplicii, quod Pollux injuria omnium archontum ²⁾ fuisse dicit, cum thesmothetarum tantum esset, a Demosthene in oratione Aristocratea (23. 31, 51) saepius tractatur, et formulae legis ἐάν τις κατ'ἡ ὅποι μὴ ἔξεστιν (Dem. 23. 51) ap. Pollucem VIII. 87 repetuntur. Cum Polluci talem diligentiam et studium in oratoribus atticis perlegendis aegre tribuamus, non fallimur, si hoc quoque in lexico rhetorico exstitisse conicimus. Eidem fonti jam supra ³⁾ verba, quae Pollux § 90 excerpto Aristoteleo inseruit τοὺς ἐν αἰτίαι, comparata glossa Photiana s. v. ἡγεμονία δικαστηρίου, reddere ausus sum. Quod cum supremo eiusdem paragraphi enuntiato facere vereor, etsi certus non sum, Pollucine ipsi tribuendum sit. Hoc tantum scio, Pollucem ea re, quod regis conjugem βασίλισσαν non βασίλειαν aut βασίλιδα nominavit, a praeceptis aequalis Phrynichi distare ⁴⁾. Hic enim in primo ἐκλογῆς libro hanc vocem a limine removit,

1) Wachsmuth, Stadt Athen II. p. 352.

2) Meier-Schömann-Lipsius, Att. Proz. I. p. 55 ann. 36.

3) p. 71.

4) cf. R. Schöll, die Ekloge des Atticisten Phrynichos. Münch. Sitzungsber. 1893. p. 514.

in altero libro, cum exempla ex Alcaeo et Aristotele (cf. Bekkeri Antiatticista in Anecd. graec. I. 84. 26) et ps. Dem. 59. 74 allata essent, tamen discipulum, ne uteretur, admonuit¹⁾. Quae dissensio inter auctorem Onomastici et atticistam utrum consulto an casu orta sit, ignoro.

d) in glossa ἱεροποιοί.

In quaestione dijudicanda, quatenus lexicographi posterius ex Aristotele pendeant, summi est momenti glossa ἱεροποιοί. Pollucem nil nisi Aristotelis verba excerptisse jam supra²⁾ contendi. Quae conjectura ea re veri similior fit, quod ceteri etiam auctores ultra Aristotelem nihil de hoc magistratu videntur cognovisse. Unde jam suspicio jure oriri potest, Polluci quoque alios fontes ad hanc rem defuisse. Hi enim sunt, qui de sacerdotibus illis verba fecerunt praeter Aristotelem 54. 6, 7 et Pollucem VIII. 107: lex. Seg. V. 265. 22, lex. Dem. ad § 26 p. 11, Phot. s. v. ἱεροποιοί, Et. M. 468. 56.

Ar. 54. 6, 7.

Lex. Seg. V. 265. 22.

Lex. Dem. p. II ad § 26.

κληροὶ δὲ καὶ ἱερο-
ποιοὺς δέκα, τοὺς
ἐπὶ τὰ ἐκθύματα
καλουμένους, οἳ τὰ
τε μαντευτὰ ἱερὰ
θύουσιν, καὶ τι καλ-
λιερῆσαι δέη, καλλι-
εροῦσι μετὰ τῶν μάν-
τεων. κληροὶ δὲ καὶ
ἐτέρους δέκα, τοὺς
κατ' ἐνιαυτὸν καλου-
μένους, οἳ θυσίαις τέ

ἱεροποιοί· κληρωτοὶ
ἄρχοντες. εἰσὶ δὲ
δέκα τὸν ἀριθμὸν,
οἳ τὰ τε μαντεύμα-
τα ἱεροθυτοῦσι, καὶ
τι καλλιερῆσαι δέη,
καλλιεροῦσι μετὰ τῶν
μάντεων

ἱεροποιοί. κληρωτοὶ
ἄρχοντες δέκα,
οἳ τὰ μεμαντευμένα
ἱερὰ θύουσιν.

καὶ θυσίας τὰς νο-

1) Ael. Dionys. ap. Eustath. 1425. 29 = frg. 91 Schwabe utramque formam admisit.

2) cf. p. 30.

τινας θύουσι καὶ τὰς	μιζομένας ἐπιτελοῦσι
πεντετηρίδας ἀπάσας	καὶ τὰς πεντετηρί-
διοικοῦσιν πλὴν Παν-	δας ἀπάσας διοικοῦσι
αθηναίων.	πλὴν Παναθηναίων.

Εἰςὶ δὲ καὶ ἄλλοι
τῶν σεμνῶν θεῶν.

Vides, quo modo discrimen, ab Aristotele inter ἱεροποιούς ἐπὶ τὰ ἐκθύματα et τοὺς κατ' ἐναυτὸν καλουμένους servatum, in lex. Seg. V. jam plane detritum sit. Quae lex. Dem. addit sub finem, e Dem. 21. 115 vel simili loco oratoris attici sumpta sunt. Quod jam a fonte lexicorum Segueriani V et Demosthenici cum verbis Aristoteleis conjunctum fuisse cogitari licet. Neque plura Photio Etymologoque Magno praesto fuerunt¹⁾.

e) in glossa ἐχῖνος.

At hoc, credo, jam ex eis, quae exposui, magis magisque elucet, statuendum esse aliquod lexicon rhetoricum multo plenius eis, quae nobis praesto sunt. Cuius lexicī auctor fundamento Aristotele usus est, quem in primis eis, quae ex oratoribus atticis hausit, locupletavit. Quali ratione ei contigit, ut in singulis glossis paene totam antiquitatum Atheniensium scientiam collocaret. Divulsa disjectaque huius lexicī membra et apud Harpocrationem et apud Pollucem et apud ceteros lexicographos legimus, varie mutata, aliena addita, multa omissa, sed sic conservata, ut origo eadem cognoscatur. Quod ut magis perluceat, ea exscribere mihi placet, quae lexicographi varii de supellectile judiciali ἐχῖνος tradunt, collato Aristot. 53. 2.

1) cf. supra p. 13.

Ar. 53. 2.	Poll. VIII. 17.	Lex. Seg. V. 258. 3 = Phot. gl. I.	Lex. Dem. § 48 p. 148.	Schol. Ar. Vesp. 1436 = Phot. ἐχίνοι = Suid. ἐχίνοι = Et. M. 404. 55 = lex. Seg. IV. 189. 5.
ἐμβαλόντες τὰς μαρτυρίας καὶ τὰς προκλήσεις καὶ τοὺς νόμους εἰς ἐχίνους . . . καὶ τούτους κα- τασημηνάμενοι καὶ τὴν κρίσιν τὴν τοῦ διαιτη- τοῦ . . . παραδιό- ασι πάλιν τοῖς ... δικάζουσιν.	ἐχίνος δὲ οὐ αἶ- μαρτυρίαι ἐμ- βληθεῖσαι κα- τεσημαίνοντο ¹⁾ .	ἐχίνος · καδίς- κος χαλκοῦς εἰς ὃν αἶ τε μαρ- τυρίαι καὶ αἱ προκλήσεις ἔγ- γραφα ἐνεβάλ- λοντο ὑπὸ τῶν δικαζομένων καὶ κατεσημαί- νετο ὁ ἐχίνος ἵνα μηδεὶς κα- κουργήσῃ μετὰ τὸ ἀπαξ ἐμβάλ- λεσθαι.	ἐχίνος · ἄγγεῖον τι χαλκοῦν, ἐν ᾧ ἀπετίθεσαν καὶ τὰς μαρτυ- ρίας καὶ τὰς προ- κλήσεις οἱ δι- καζόμενοι.	ἐχίνος · ἄγγος τι χαλκοῦν ἢ κατέκκεράμου, εἰς ὃ καθιᾶ- σιν οἱ διαιτηταὶ τὰ γραμματεῖα τῶν μαρτυριῶν ἅτινες ἐμαρτύ- ρησαν καὶ κα- τασημηνάμε- νοι, εἰ ἐγκλη- θεῖν ἢ δίκαια, τοῖς δικασταῖς ἐπεδίδουν.

Neminem ex his scriptoribus ipsum Aristotelem adiisse consentaneum est. Unus Pollux hoc alias fecit, sed hic Aristotelis verba jam in formam glossae redacta adhibuisse videntur. Omnes ad unum fontem recurrunt, qui ex Aristotele propriam glossam composuit, aliunde hoc tantum cognito, vas illud ex aere factum esse. Scholiasta quod addit ἐχίνους non solum aëneos sed etiam fictiles fuisse eorum gratia, quibus locum Aristophaneum interpretabatur, fingere debebat. Nam vas aëneum mulier Sybaritis frangere non potuit. Magis valent verba lexicī Seg. V., quibus explicatur, cur ἐχίνος obsignatus sit. Variis modis, ne quid fraudis in iudicando committeretur, cautum esse Aristoteles ipse saepius testatur cf. p. XXXII. 14 (ἐμπήκτης) κληροῦται . . . ἵνα μὴ ὁ αὐτὸς

1) Similia a Polluce repetuntur, ubi de diaetetis agit § 127.

ἐνηργούντων κατηγορή. p. XXXVII. S. ἔχει δ' ὁ χαλκοῦς (sc. ἀμφορεύς) ἐπίθημα διεργινημένον ὥστ' αὐτὴν μόνην χωρεῖν τὴν ψῆφον, ἵνα μὴ δύο ἢ αὐτὸς βάλλῃ. Neque nos erraturos esse credo, si talia additamenta, quae per se vera sunt sed apud Aristotelem desiderantur, auctori satis antiquo tribuamus. Eadem enim ratio inter haec verba lex. Seg. V. et Aristotelea intercedit, quae exstat inter glossam lex. Cant. s. v. ξενίας γραφή et Aristot. 59. 3. Aristoteles alteram causam δωροξενίας explanavit, alteram ξενίας nude enumeravit. Quam lacunam in lex. Cant. interpretatione per se aptissima expletam videmus. Quo in lexico cum jam supra ¹⁾ vestigia veteris illius lexi rhetorici detexerimus, etiam haec verba nec non ea lex. Seg. V. eodem referre veri similis fit. Kaibelio ²⁾ autem asseveranti lex. Cant. ex Aristotele interpolato manasse (si viri docti verba recte intellexi, paullisper enim ambigue locutus est) non assentiar. Nam si haec ita se haberent, eodem jure, quicumque lex. Cant. ad verba Aristotelea addidit (in glossa κυρία ἐκκλησία verba καὶ τὰ ἄλλα ἀναγκαίων, s. v. λογισταὶ numerum judicum 501, s. v. θεσμοθετῶν ἀνάγκη verba ὑπὲρ τῆς πατρίδος), in libro Aristoteleo ab auctore lex. Cant. adhibito jam exstitisse statuendum est. Quod cum per se veri dissimile sit, codicem scriptoris umquam tantopere vitiatum esse, tum Polluce VIII. 86. ³⁾ collato refutatur.

Harp. s. v. ἐχίνοσ = Suid. gl. ἐχίνοσ, etsi cum alios tum Aristotelem laudat, similem explicationem spreuit.

f) in glossa πινάκιον.

Longum est omnes glossas plenas transscribere et cum verbis Aristotelis, quae his respondent, componere, praesertim eas, ubi idem observatur, quod modo de glossa ἐχίνοσ indicavimus. Perlegas quaeso Aristot. 63. 4 de tabellis judicum

1) p. 79.

2) Stil und Text p. 247.

3) cf. supra p. 79.

verba facientem et conferas glossas Photii s. v. *πινάκιον* = lex. Seg. V. 299. 3 = lex. Cant. s. v. *πινάκιον*, Hesych. s. v. *χαλκοῦν πινάκιον*, Zonaras 1843 = Et. Flor. ed. Miller mēl. de la litt. gr. p. 307. v. 2 a s. Idem observabis: oratio philosophi ab omnibus eodem fere modo recocta, ut ita dicam, nobis offertur. Sed secundum Aristotelem tabellulae buxae erant, a lexicographis omnibus usque ad unum additur: ἡ *χαλκοῦν* vel simile. Unde idem concludimus, quod jam saepius adnotavi: Aristotelem ab illo incerto auctore auctum et amplificatum et jam in singula membra discissum posteris traditum esse ¹⁾. Certe fieri potest, ut unus alterve ex his glossarum scribis interdum fontes jam derivatos anquisiverit. Quod, quantum potui, semper indicare non oblitus sum. Sed omnibus locis omnes ex uno scriptore nobis superstitute hausisse quominus putemus, jam varietas singularum glossarum nos prohibet.

g) in glossis *βακτηρία* et *σύμβολον*.

Persaepe accidit, ut ille omnium lexicographorum fons nihil haberet, quod fonti suo adderet, itaque contentus erat verbis in glossam formandis, velut in vocibus *βακτηρία* et *σύμβολον*, quas conjunctas et contractas apud lex. Seg. IV. 185. 4 et Suid. s. v. *βακτηρία καὶ σύμβολον* invenimus, disjunctas et paullo pleniores illam *βακτηρία* apud lex. Seg. V. 220. 17 et schol. Arist. Vesp. 1110. ²⁾, hanc *σύμβολον* apud Phot. s. v. *σύμβολον* gl. 1 = Et. M. 734. 26. = Suid. gl. 1, qui addit ἦσαν δὲ τὸν ἀριθμὸν ἀπὸ τοῦ α ἕως κ; lex. Seg. V. 301. 1.; Hesych. s. v. *σύμβολον*. Varii scriptores tam fideliter lectiones fontis primarii servaverunt, ut ex his denuo

1) S. Bruck, Philolog. 52. 1893. p. 299 tabellas aëneas ante ligneas in usu fuisse probavit. Kaibelli interpretatio (Stil und Text p. 254. ann. 1.) mihi non persuasit.

2) Schol. Junt. Ar. Plut. 277. 278 ipsum Aristotelem legit, cf. Wilamowitz l. l. I. p. 294.

pagina papyri Londinensis XXXIII. v. 3-15 misere dilacerata restitui posset.

h) in glossa τετραπημένη ψῆφος.

Neque aliter res se habet in glossa τετραπημένη ψῆφος. Harp. ¹⁾ s. v. τετραπημένη ψῆφος ipsum Aristotelem p. XXXVI. 27. adhibuit, unde Suid. s. eadem v. et Et. Flor. ed. Miller mél. de la litt. gr. p. 280. 18 sua habent. Quo fonte Poll. VIII. 123, lex. Seg. V. 307. 18, Phot. s. v. τετραπημένη ψῆφος eadem atque Harpocratonem ratione usos esse, prorsus negandum est. Tamen Pollux, lex. Seg. V., Photius inter sese similitudinem quandam esse non celant.

i) in glossis καθίσκος et ἀμφορεῖς.

Interdum artis vocabulum ad supellex iudiciale significandum ab Aristotele non commemoratum est, quod detrimentum auxilio in primis oratorum et comicorum atticorum compensabatur. Sic urnae, in quas suffragia iudicum inciebantur, ab Harpocrate s. v. καθίσκος = Suid. s. v. = Zonar. p. 1141, Poll. VIII. 17 cf. ib. § 123, Hesych. s. v., schol. Ar. Av. 1032, schol. Ar. Vesp. 321, lex. Seg. V. 275. 28 = Et. M. 482. 55 explanantur, nomine καθίσκος ex oratoribus e. gr. [Dem.] 59. 90, Lys. 13. 37, al. cognito. Aristoteles p. XXXVII. 3 rem descripsit, nomen omisit. Idem cadit in orcam illam, urnae impositam, per quam calculi immittebantur. Apud Aristotelem p. XXXVII. 8 nomen desideratur, etsi vasculum ipsum diligentissime describitur, apud lexicographos ex Aristophanis Vesp. 754 suppletum est, quomodo hoc instrumentum iudiciale nominatum sit. At praeterquam quod ipsae glossae clamant, se ad fontem unum redire, hoc loco nobis etiamnunc pleniores duo loci supersunt, qui nos edocent, quomodo fere illud lexicon rhetoricum compositum fuerit: Pollux VIII. 123 et schol. Ar. Equ. 1151.

1) cf. Wilamowitz-Kaibel, ed. ad h. l.

Arist. p. XXXVII. 3. Schol. Ar. Equ. II5I.

Poll. VIII. 123.

κημὸς ὁ ἐπὶ τοῦ κα-
δίσκου, εἰς ὃν τὰς
ψήφους καθίεσαν ἐν
τοῖς δικαστηρίοις.

Κρατῖνος δὲ αὐτὸν
ἐν Νόμοις σχοίνινον
ἡθμὸν καλεῖ, τοιοῦ-
τος γὰρ ἐγένετο καὶ
τὴν παρόμοιος χώνη,
ὡς καὶ Σοφοκλῆς ἐν
Ἰνάχῳ. ὕστερον δὲ

εἰσὶ δ' ἀμφορεῖς δύο
κεείμενοι ἐν τῷ δικα-
στηρίῳ, ὁ μὲν χαλ-
κοῦς, ὁ δὲ ξύλινος,
διαίρεται, ὅπως μὴ
προυποβάλλωνται ψή-
φοι, εἰς οὓς ψηφίζον-
ται οἱ δικασταί, ὁ
μὲν χαλκοῦς κύριος,
ὁ δὲ ξύλινος ἄκυρος,
ἔχει δ' ὁ χαλκοῦς
ἐπίθημα διερρινημέ-
νον ὥστ' αὐτὴν μόνην
χωρεῖν τὴν ψήφον,
ἵνα μὴ δύο ὁ αὐτὸς
βάλλῃ.

ἀμφορεῖς δύο ἴσταντο
ἐν τοῖς δικαστηρίοις,
ὁ μὲν χαλκοῦς, ὁ δὲ
ξύλινος,

καὶ ὁ μὲν κύριος ἦν,
ὁ δὲ ἄκυρος, ἔχει
δ' ὁ χαλκοῦς, ὡς
φησιν, Ἀριστοτέλης,
διερρινημένον ἐπί-
θημα, εἰς τὸ αὐτὴν
μόνην τὴν ψήφον κα-
θίεσθαι.

κάδος, ὃ κημὸς ἐπέ-
κειτο δι' οὗ καθίετο
ἡ ψήφος.

αὐθις δὲ δύο ἀμφο-
ρεῖς
ὁ μὲν χαλκοῦς, ὁ δὲ
ξύλινος,

ὁ μὲν κύριος, ὁ δὲ
ἄκυρος, τῷ δὲ χαλκῷ
ἐπὶ τὴν ἐπίθημα μιᾶ
ψήφῳ χώραν ἔχον.

Pollucem ne ex ipso Aristotele derivemus, non tam locus, ubi de hac re disputatur, longe distans ab illis, ubi vestigia Aristotelea remanserunt, nos abstinere, non tam ratio Pollucis in fonte excerpando aliunde nota, quam ea res, quod κημὸς et ἀμφορεῖς item atque in schol. Aristophaneo inter sese conjunguntur et vox αὐθις respondet vocabulo ὕστερον in scholio. Deinde cum Pollux e scholiasta sine dubio non hauserit, ne

hunc quidem ipso Aristotele usum esse similitudo cum Polluce vetat. Ergo uterque ad unum eundemque fontem revocandus est. Cuius fontis sermonem schol. Aristot. satis integrum reliquisse videtur, quod jam ea re comprobatur, quia testes Cratinum, Sophoclem, Aristotelem non resecuit et ineptiae a ceteris lexicographis in hac glossa prolatae inde facillime intelleguntur. Glossas enim *κημός* et *ἀμφορεῖς*, quae apud Pollucem et scholiastam conjunctae leguntur, disjunctae nobis apud alios et lexicographos et scholiastas occurrunt. Vocem *κημός* interpretantur Poll. VIII. 17, Phot. s. v. = Suid. gl. 2, lex. Seg. V. 275. 28, lex. Cant. s. v., Hesych. s. v., schol. Ar. Vesp. 99. Qui si dicunt hoc vasculum simile fuisse ἡθμῷ vel χώνῃ, hoc vocabulum Sophocles, illud Cratinus e glossa pleniore eis suppeditaverunt. Contra soli vocabulo *ἀμφορεῖς* explicando schol. Ar. Vesp. 987 operam dedit.

k) in glossis *πρυτάνεις*, *πρυτανεία*, *πρυτανεῖα*,
κυρία ἐκκλησία.

Jam Wilamowitz¹⁾ animadverterat, posteros, quicumque de institutis judicialibus enarrarent, ex Aristotele cognitum habere. Quod si hi saepius erraverunt et falsa tradiderunt, non solum ipsorum culpa est, sed jam eius, qui primus libellum de Republica Atheniensium hoc consilio spoliavit. Quae glossae ab alio magis ab alio minus diligenter exscriptae excerptaeque in ea glossarum corpora pervenerunt, quae etiam nunc leguntur. Atque cum Aristoteles de his rebus diffusius disseruisset neque minutiarum oblitus esset, in eis, quae hic memoriae prodidit, is qui primus glossas coegit, acquiescere potuit et revera acquievit. Sed ratio ipsa inter Aristotelem et illum glossarum scriptorem primarium in rebus publicis non alia est atque in rebus judicialibus. Cuius rei documentum satis luculentum id sit, quod posterius de prytanibus et prytaniis narrant. Scholiasta Platonis legg. XII. 953 C

1) l. l. I. p. 204.

(Dübner II. p. 489. 12) ad hunc locum non solum id, quod huc spectat et interpretationem revera adjuvat, attulit, h. e. de prytanibus et prytaniis disserit, sed etiam, quid *πρυτανεία* sint, exposuit. Cur hoc fecerit, intellegere non possumus, nisi sumamus omnes tres glossas et *πρυτάνεις* et *πρυτανείας* et *πρυτανεία* in fonte scholiastae jam conjunctas fuisse, nam ad locum Platonicum explicandum *πρυτανεία* advehere nihil opus erat. Quae ratiocinatio comprobatur, si alios locos componimus. Nam etsi concedimus auctorem lex. Seg. V. 291. 4. 11. 15, quod similibus verbis eodemque ordine *πρυτάνεις*, *πρυτανείας*, *πρυτανεία* usus sit, casui cuidam tribuendum esse, tamen vix eodem casu glossam Photianam s. v. *πρυτανεία* conflata esse nobis persuadere possumus. Quae glossa sic manifestissime composita est, ut initio similia praebeat ac lex. Seg. V. 291. 11, tum mutato ordine primum de *πρυτανεία* deinde de *πρυτανείαι* narret fere eadem, quae apud schol. Plat. alio ordine legimus. Inde sequitur scholiastam nec non Photium eundem fontem sibi acquisivisse, in quo jam omnia tria vocabula simul explicata erant. Ille autem fons, scilicet idem lexicon rhetoricum, ad quod supra glossas *ἡγεμονία δικαστηρίου*, *θεσμοθετῶν ἀνάχρησις*, alias rettulimus, in libello Aristoteleo tantum ad voces *πρυτάνεις* et *πρυτανεία* explicandas materiam sibi utilem invenit, de sacramentis autem ¹⁾, quae Graeci *πρυτανεία* nominabant, hunc librum frustra excussit, quam ob causam ad oratores atticos ei confugiendum erat. Nonne idem hic factum esse videmus, quod modo in glossis *κημός* et *ἀμφορεῖς* animadvertimus? Illic *ἀμφορεῖς* in Aristotelis opusculo explicati *κημός* omissus, hic *πρυτανεία* omissa *πρυτανείαι* et *πρυτάνεις* explicata inveniuntur. Neque aliter atque illic nostro loco hae singulae glossae in singulis lexicis rhetoricis disjunctae leguntur:

πρυτάνεις lex. Dem. § 29 p. 140 s. f. et § 37. p. 140, lex. Seg. V. 291. 4. = Et. M. 693. 53, Harp. s. v. *πρυτάνεις* = Et. Flor. ed. Miller. p. 259. 7 a. i.

1) Böckh, Staatsh.³ I. p. 416.

πρυτανεία lex. Dem. § 75 p. 141, lex. Seg. V. 291. 11 = Et. M. 693. 42, Harp. s. v. πρυτανείας. Poll. VIII. 115 verbis fontis immiscet, quod aliunde cognovit, augendo tribuum numero singulas tribus per singulos menses prytania functas esse, quod etiam lex. Seg. VI. 409. 23, Timaeo s. v. non ignotum erat.

πρυτανεία lex. Seg. V. 291. 15. = Et. M. 693. 43, Harp. s. v. πρυτανεία.

Suidas s. v. πρυτανεία Photium s. v. πρυτανεία cum Harpocrate s. v. πρυτανείας et πρυτανεία conglutinat. Maximus Planudes¹⁾, quomodo diligentem contionum ordinariorum et extraordinariorum prytaniarumque Atheniensium scientiam sibi comparaverit, dijudicare non audeo. Quominus Aristotelem ipsum legerit, non tam tempus, quo vixit, impedit, quam id, quod de contionibus extraordinariis enarravit, Aristoteli prorsus alienum. Nam, quod Reusch²⁾ libello de Republica Atheniensium nondum reperto ex inscriptionibus et variis dispersis glossis enucleavit, nunc optime confirmatur. Aristoteles 43. 4 et qui Aristotelea reddunt: Harp. s. v. κυρία ἐκκλησία; Poll. VIII. 95—96 = schol. Aesch. I. 104; lex. Seg. V. 274. 19³⁾; lex. Cant. s. v. κυρία ἐκκλησία; schol. Dem. 341. 12 primum quaternas contiones singulis prytaniis habitas esse Athenis docent, tum unam fuisse ἐκκλησίαν κυρίαν in singulis prytaniis, denique eam non oppositam fuisse ἐκκλησία συγκλήτῳ sed simplici ἐκκλησία⁴⁾). Contra qui ab Aristotele diversa narrant, de hac re consentiunt, ternas fuisse contiones singulis mensibus convocatas, quae omnes tres κύριαι appellabantur et oppositae erant ἐκκλησία συγκλήτῳ αὐτὸ προσκλήτῳ. Loci scriptorum alterius generis hi sunt. Schol. Dem. 706. 7, schol. Arist. Ach. 19 = Suid. s. v. κυρία ἐκκλησία, schol.

1) schol. ad Hermogenem p. 509. 20 ed. Walz, Rhetor. gr. V.

2) de diebus contionum ordinariorum apud Athenienses ni: Dissertationes philologicae Argentoratenses selectae. III. 1880. p. 1 sq.

3) Et. M. 549. 4 = lex. Seg. V. 274. 6 + ib. 19.

4) cf. Arist. 62. 2 μισθοφοροῦσι... ταῖς μὲν ἄλλαις ἐκκλησίαις δραχμὴν, τῇ δὲ κυρίᾳ ἑννέα ὀβολούς.

Aesch. 1. 60, schol. Dem. 249. 14 = schol. Dem. 378. 26, schol. Aesch. 3. 24, schol. Dem. 485. 19, schol. Dem. 389. 12, schol. Aesch. 2. 72. Quo addi licet Pollux VIII. 116, qui solam ἐκκλησίαν σύγκλητον curat, contione ordinaria jam antea VIII. 95 secundum Aristotelem explicata. Photius s. v. κυρία ἐκκλησία alteram sententiam alteri opponit, qua re discrimen fuisse inter utramque partem indicat. Enuntiatum prius ἐν ἣ τοὺς ἄρχοντας ἐχειροτόνουν, ὅλον στρατηγούς, ἱππάρχους καὶ τοὺς τοιούτους etiam in lex. Seg. V. 274. 19 legimus. Quae sequuntur ἄλλοι δὲ φασιν καθ' ἕκαστον μῆνα ἐκκλησίας τρεῖς, αἱ κύριαι πρὸς σύγκρισιν ἐλέγοντο τῶν συγκλήτων, ad scholiastas Demosthenis et Aeschinis modo notatos se applicant. Summi quidem esset momenti, si nobis, ut glossam lex. Cant. s. v. κυρία ἐκκλησία laceram sanaremus, contingeret. Sed Nauck¹⁾ recte dixit, locum ita comparatum esse, ut sine novis subsidiis nihil possemus extundere neque viro in republica Atheniensi tantopere versato, qualis Deme- trius Palerensis fuit, hanc miram de ternis contionibus κυρίαις doctrinam delegare volo, nisi inscriptiones novae nos edocue- runt re vera plus quam unam ἐκκλησίαν κυρίαν in una pry- tania habitam esse²⁾. Maximus vero Planudes partim Aristo- telis doctrinam secutus est et quaternas contiones in singulas prytanias distribuit, partim hanc aspernatus est et contionem σύγκλητον nominat, verbis haud discrepans ab ea explicatione, quam nobis scholiastae tradiderunt. Cum hominem aetatis byzantinae ad talem quaestiunculam decidendam diversos ve- teres auctores consuluisse veri dissimile sit, fortasse conicere licet, jam in fonte eius nescio quo ambas sententias conjunctas fuisse et indidem manavisse, quae nobis de prytaniis narrat. At cum, quod ad has attinet, non distet ab usitata schol. Platon. et Photii interpretatione, licet brevior sit, non solum de prytanibus, prytaniis sacramentisque, sed etiam de contio- nibus simul egisse eum, qui Aristotelis librum in glossas

1) ed. lex. Vind. p. 348 n. 3.

2) Reusch l. l. p. 67.

distraxit aut jam distractum cum alienis aliunde promptis rebus permiscuit, etsi dubitanter, opinari non nimis temerarium est. Quot enim manus et mentes post Aristotelis mortem usque ad aetatem Pollucis Harpocrationisque atque porro usque ad tempora Photii, lex. Dem., lex. Seg., Suidae, al. in hac amputandi opera laboraverint, ignoramus.

Sed ne sententiam meam magis proposuisse quam argumentis solidis defendisse videar, gravissimos scriptores plenos affigam, at de singulis glossis, cum longius neque multum e re sit, eos, qui disputatiunculam meam usque ad hunc locum perlegerint, ad locos ipsos modo notatos reiciam.

Aristot. 43. 2.	Lex. Seg. V. 291. 4 = Et. M. 693. 53	Schol. Plat. legg. XII 953 C (Db. II. 489. 12)	Phot. s. v. πρυ- τανεία = Suid. s. e. v.	Maxim. Plan. Schol. Her- mog. V. 509. 20 Walz.
βουλή δὲ κλη- ροῦται 500, 50 ἀπὸ φυλῆς ἐκά- στης, καθ' ἑνὶ ἄν λάχουσιν,	(πρυτάνειαι) μέ- ρος τι τῆς βου- λῆς τῶν 500, 500, τὸ δέκα- τὸν δέκατον, 50 ἀνδρες ἀπὸ μιᾶς φυλῆς, οἱ δὲ δι- κοῦντες ἅπαν- τα τὰ ὑπὸ τῆς βουλῆς πρατ- τόμενα πρυτά- νεις ἐκαλοῦντο καὶ ἐπρυτάνευ- ον κατὰ πρυ- τανείαν ἐκ δια- δοχῆς ἀλλή- λαις αἱ φυλαὶ διὰ τούτων τῶν ἀνδρῶν, κλήρω λαχόντων. καὶ τοῦτο ἐκαλεῖτο πρυτανεύειν.	πρυτάνειαι εἰσὶ μέρος τι τῶν 500, 500, τὸ δέκα- τον, 50 ἀνδρες, οἱ δὲ δι- κοῦντες ἅπαν- τα τὰ ὑπὸ τῆς βουλῆς πρατ- τόμενα καὶ ἐπρυ- τάνευον κατὰ πρυτανείαν ἐκ διαδοχῆς.		

	Lex. Seg. V. 291. II = Et. M. 693. 42	πρυτανεία δέ πρυτανεῖαι δὲ ἔστιν ἀριθμός ὁ τῶν ἡμερῶν τις ἡμερῶν ἦτοι ἀριθμός· 10 ἐπρυτανεία. καθ' ἃς ἐκάστη φυλὴ πρυτανεύειν λέγεται. 12 λαί.	πρυτανεῖαι δὲ πρυτανεῖαι δὲ ἔστιν ἀριθμός ὁ τῶν ἡμερῶν τις ἡμερῶν ἦτοι ἀριθμός· 10 ἐπρυτανεία. καθ' ἃς ἐκάστη φυλὴ πρυτανεύειν λέγεται. 12 λαί.
αἱ μὲν πρῶται τέτταρες 36 ἡμέρας ἐκάστη αἱ δὲ 6 αἱ ὕστεραι 35 ἡμέρας ἐκάστη.	ολικῶς μὲν ἢ πρυτανεία ἀριθμὸς ἡμερῶν 36 ἢ 35, ἃς ἐκάστη φυλὴ πρυτανεύειν λέγεται. ἐκτεταμένως δὲ καὶ θηλυκῶς ἢ πρυτανεία ῥητέον.	36 ἢ 38 ἢ 35, γίνοντο κατ' ἐνιαυτὸν, ὅτι ἃς ἐκάστη φυλὴ πρυτανεύειν λέγεται. 12 λαί. μὲν γὰρ οἱ μήνες, 10 δὲ εἰσι πρυτανεῖαι, καὶ φυλαὶ 10 καὶ διήρηνται εἰς ταύτας αἱ ἡμέραι τοῦ ἐνιαυτοῦ.	δέκα δὲ οὐσῶν Ἀθήνησι φυλῶν, κατ' ἐνιαυτὸν δὲ αἱ Ἀθηναῖοι τὸν σεληνιακὸν ἡμῶς ἐκάστη τῶν γον· ἐπέβαλεν 10 φυλῇ ἐπὶ δὲ ἐκάστη φυλῇ τῶν δέκα 35 ἡμέρας καὶ πλεονάζειν δὲ ὀλίγας, ἐπερίττεον ἐκ τοῦ σεληνιακοῦ πᾶς ἀπέδωκαν ἐνιαυτοῦ ἡμέραι 4, ἃς ἐπεταῖς πρώταις μέριζον ταῖς λαχούσαις 4 φυλαῖς, ἵνα ἐκείνων μὲν ἐκάστων 4 φυλαῖς. ἐπρυτάνευον καὶ τῶν μὲν αἱ μὲν πρῶται 36 ἡμέρας πρυτανεύη, τεττάρων πρῶται 35. λαχοῦσαι φυλαὶ 4 ἀνὰ 36 ἡμέρας, αἱ δὲ ἀπαρτιζομένην 35. λοιπαὶ 6 ἀνὰ 36 ἡμέρας, αἱ δὲ λοιπαὶ 6 ἀνὰ 35.
κατὰ σελήνην γὰρ ἄγουσιν τὸν ἐνιαυτόν.			

Lex. Seg. V.
291. 15 =
Et. M. 693. 43.

πρυτανεία· ἀργύριον τί ἐστιν, οὐδετέρως οὐχ δ κατετίθεσαν εὐρηται· τινὲς φῶς μὲν οὐδεὶς οἱ δικαζόμενοι. δὲ ἀργύριόν τι, εἶπε τί δηλοῖ. οὐδετέρως δὲ δ κατατίθεται τινὲς δὲ ἀργύ- ρητέον τὰ πρυ- ὑπὸ τῶν δικα- ριόν τι ἔφασαν τανεῖα ¹). ζομένων καὶ δι- εἶναι, δ κατε- δοται δικαστι- τίθεσαν οἱ δι- κὸν τοῖς 6000. καζόμενοι, ἐξ ὧν τὸ δικαστι- κὸν ἐδίδοτο τοῖς 6000.	
---	--

1) in glossa δικαστήρια Αθήνησιν vel sim.

Nunc non displicet illa in memoriam nostram redigere, quae supra ²) de glossa Harpocratonea εὐθύνη exposui. Licet enim nonnullis argumenta a me allata tum persuaserint, glossam illam mutilatam in libris nostris manuscriptis legi, unus fortasse scrupulus etiam his resedit. Quonam modo fieri potuit, ut Harpocraton voces εὐθύνη et λογιστᾶι una glossa complecteretur? Quae dubitatio nunc sane facillime tollitur. Nempe Harpocraton aequae ac Pollux praeter Aristotelem ipsum illo auctoris incerti lexico rhetorico usus est et tali modo intellegitur similitudo glossarum multarum cum Photianis et lexicī Segueriani V, jamdudum animadversa ³). Harpocraton glossas εὐθύνη et λογιστᾶι in fonte suo jam

1) Reliquos locos, quibus de hac pecunia agitur, vide ap. Böckh, Staatsh. ³ I. p. 416 sq.

2) cap. I. § 6.

3) Naber, ed. Phot. proll. p. 180. Boysen l. l. p. 46. Cohn. l. l. p. 826.

conjunctas invenit easque tales operi suo inseruit. Neque Polluci VIII. 45 alia praesidia praesto fuisse videntur praeter Aristotelis libellum ¹⁾ et hoc lexicon rhetoricum. At hic vero ipse glossarum thesaurus, quia a multis epitomatoribus varie et id persaepe crudelissime divulsus ac decurtatus est, nunc rarissime satis perspicue agnoscitur. Quamobrem grato animo accipere debemus, si nobis contigit, ut unam vel alteram glossam ad ortum persequi possimus. Persuasum enim habeo, permulta in lexicis nostris rhetoricis latere recondita, quae ab eodem fonte originem suam ducant. Sed cum satis certa documenta desint, hoc credere possum, pro certo affirmare non debeo. Vidimus in illo lexico rhetorico similes res simul tractatas fuisse. Sub titulo ἡγεμονία δικαστηρίου conjunxit, quidcumque de singulis singulorum magistratuum causis ab Aristotele mutuatus erat, altero loco enarravit de instrumentis judicialibus (κλήμεις et ἀμφορείς), tum de variis vocis πρωτα-
νεία significationibus disseruit.

Eidem fonti igitur summa cum probabilitate tribuamus, si animadverterimus locos lexicographicos multas res similes complexos esse. Quod factum est cum iudiciis Atheniensium a Polluce VIII. 117—120, ab auctore lex. Seg. V. 310. 28—311. 22, Hesych. s. v. δικαστήρια descriptis. Cui descriptioni simile Aristot. 57. 3—4 capiti de officiis archontis regis intexuit, uberiora Dem. in Aristocratea 23. 65—79 ²⁾ exposuit, quibus paragraphis interpretandis auctor lex. Dem. Patm. p. 138—139 operam dedit. Non inutile est inquirere, cuius auctoritas, oratorisne an philosophi, apud posteros propenderit. Jam ordo tribunalium Areopagus, Palladium, Delphinium, Prytaneium, Phreatto, qui idem est apud Pollucem, in lex. Seg. (ἡλικία et ἐν Ζέῳ exclusis), apud Hesych. ³⁾ (senatu quingentorum ejecto, qui huc hanc ob rem irrepsit, quia in

1) supra p. 57.

2) Hoc neque Stojentinum l. l. p. 61 neque Kaibelium, Stil und Text p. 239 fugit.

3) Hesychii glossa, quae miserrime contracta est, iudicia usque ad prytaneium tantum percensuit, ultimum omnino omisit.

alia glossa discrimen inter βουλὴν τὴν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ et βουλὴν τῶν 500 explicabatur, velut lex. Seg. V. 222. 6, lex. Seg. VI. 444.1 = Suid. s. v. Ἀρειος πάγος) hic, dico, ordo sibi constans apud omnes tres scriptores primum nos docet omnes ad **unum** fontem referendos esse, tum Demosthenis orationem magni fuisse momenti in glossa componenda. Ibi enim nobis eadem series Areopagus, Palladium, Delphinium, Prytaneium, Phreatto occurrit, cum Aristoteles aliam praeferat: Areopagus, Palladium, Delphinium, Phreatto, Prytaneium.

Neque, quod ad singula parricidii genera attinet, latet, plurane ex Aristotele an aliunde hausta sint, quamquam et hic et illi, lexicographi, nimis breves sunt. Leges quidem capitales, quas homines graeci νόμους φονικούς nominabant, eadem erant cum Aristoteli tum oratoribus, neque Aristoteles hac in parte plus quam leges ipsas dare voluit. Sed in lege ad Areopagum pertinente, quam apud Demosth. 23. 24 ¹⁾ legimus, Pollucem oratori se applicare maluisse inde apparet, quod sicut iste enumerat φόνος, τραῦμα ἐκ προνοίας, πυρκαϊᾶς, φαρμάκων, non ut Aristoteles φόνος, τραῦμα ἐκ προνοίας, φαρμάκων, πυρκαϊᾶς. Idem observamus in criminibus, de quibus ἐπὶ Πρυτανείῳ iudicabatur. Etsi charta Londinensis hoc loco discissa est, tamen argumentum satis diligenter restitui et pro certo contendere potest non exstitisse talia verba, qualia apud Dem. 23. 76 legimus: ἐὰν λίθος ἢ ξύλον ἢ σίδηρος ἢ τι τοιοῦτον ἐμπεσὼν πατάξῃ καὶ τὸν μὲν βάλόντ' ἀγνοῇ τις, αὐτὸ δ' εἰδῇ καὶ ἔχῃ τὸ τὸν φόνον εἰργασμένον, τοῦτοίς ἐνταῦθα λαγχάνεται. Quae verba, corrupta quidem et contracta, in lex. Seg. V. repetuntur. Quod autem hic auctor lex. Seg. V. verba legis pleniora et integriora servavit, Pollux ea magis vexavit, eodem modo ac quod de Areopago hic contra fideliozem, ille neglegentiozem se praestitit, nos non detertere potest, quominus ambos ad eundem fontem referamus. Id ipsum, quod Hesychius, Pollux, lex. Seg. V

1) cf. supra p. 4.

omnia tribunalia simul eodemque ordine tractaverunt, nos docet exemplum antiquius fundamentum omnibus commune fuisse.

Discrimen solum inter locos supra perquisitos et hunc ea re continetur, quod tum auctoritatem Aristotelis certis argumentis evincere potuimus, hoc loco in dubio relinquendum est, ususne sit ille incertus lexicī rhetorici auctor libello nostro de Republica Atheniensium necne. Illud veri similis est, quia Harpocration in fabula mythologica de Palladio cum Polluce et lex. Seg. V. congruit et sub separatis titulis ἐπὶ Δελφινίῳ, ἐπὶ Παλλαδίῳ Aristotelem testem affert, etsi vestigiis huius non fortiter ingressus est¹⁾. At quod saepius animadvertimus, singulas singulorum lexicographorum glossas modo pleniores modo breviores eadem repetere, quae in glossis multa simul complexis legimus, idem nostro loco observatur. Quae lex. Dem. p. 138 ad § 71 de origine iudicii ἐπὶ Παλλαδίῳ narrat, verbis plus minusve contractis et commutatis cum ap. schol. Aesch. 2. 87, Harp. s. v. ἐπὶ Παλλαδίῳ (unde Suid. = Et. M. 362. 43 et lex. Seg. V. 257. 23), tum apud eos, qui omnia iudicia simul tractaverunt, leguntur. De Delphinio lex. Dem. p. 138 ad § 74 et lex. Seg. V. 255. 19 cum Polluce consentiunt. Harp. s. v. ἐπὶ Δελφινίῳ (unde lex. Vind. p. 59. 1, Suid. s. v., Et. M. 358. 56²⁾) et Hesych. s. v. ἐπὶ Δελφινίῳ hoc tantum curant, quae crimina ad hoc forum delata sint. In Prytaneio de lapide, ligno, ferro, si causae mortis cuiusdam fuerunt, iudicatum esse non solum lex. Seg. V nos certiores facit, sed etiam Harp. s. v. ἐπὶ Πρυτανείῳ (unde Suid. s. v. et Et. M. 362. 34). Lex. Dem. p. 138/139 ad § 76 propius ad Pollucem accedit. Denique iudicio ἐν Φρεαττοῖ loci idonei ad comparandum desunt, cum Harp. s. v. ἐν Φρεαττοῖ (unde Et. M. 344. 25), Hesych. s. v. ἐν

1) Kaibel, Stil und Text p. 238.

2) Additis interpretationibus mythologicis, quae discrepant ab usitatis fabulis, Polluci, lex. Dem., lex. Seg. V notis. Gaisford ad haec verba Et. M. affert Tzetzae schol. ad Lycophr. 208 et schol. Eurip. Hippol. 977. 979.

Φρεάτ . . . et ἐς Φρεάτου, Phot. s. v. ἐς Φρεάτου, lex. Seg. V. 251. 7 nimis inania tradant.

Sicut haec omnia optime quadrant ad illud, quod in ceteris glossis observavimus, ita eadem indicia, quae me supra ¹⁾ commoverunt, ut singulas de singulis archontibus glossas, quia partes tantum glossae antiquioris esse videbantur, ad fontem pleniorē referam, exiliora quidem, in hac quoque glossarum serie patefiunt. Ita, ut illic glossae singulae de archontibus, rege, eponymo, polemarcho incipiebant a verbis εἰς τῶν ἐννέα ἀρχόντων, prima sunt verba lex. Seg. V. 255. 19 ἐπὶ Δελφινίῳ· δικαστήριον ἐν τῶν φονικῶν, ib. p. 251. 7 ἐν Φρεαττοῖ· δικαστήριόν ἐστι καὶ τοῦτο φονικόν, Harp. s. v. ἐπὶ Πρυτανείῳ· δικαστήριόν ἐστι καὶ τοῦτο φονικόν. Quae non intellegi possunt, nisi Harpocratonem et auctorem lex. Seg. V sua quemque e pleniore glossa, quae omnia iudicia comprehendisset, hausisse statuimus. Neque dubito, quin, cum altera observatio alteram tueatur, satis certe demonstratum sit, plenum illud lexicon rhetoricum, quod jam saepius ut commemorarem, mihi contigit, etiam omnia iudicia Atheniensia sive sub titulo δικαστήρια sive sub alio connexuisse.

Sed quoniam hoc capite, quatenus auctoritas Aristotelis apud posteros, quod ad alteram libri de Republica Atheniensium partem attinet, pertinuerit, illustrare studemus, non in illis rebus acquiescere possumus, unde communis omnium lexicographorum fons a nobis postulatus appareat. Par aequumque est etiam ea colligere, quae singulis in lexicis dispersa et disiecta latent, qua in re hoc tantum concedi volo, fieri potuisse, ut hae quoque glossae olim partes plenioris lexicī essent.

m) in glossis ἐπιστάται et πρόεδροι.

Placet autem a praesidibus prythanum incipere, quia lapides firmissima fundamenta posuerunt ita, ut discrimen inter

1) p. 75.

consuetudinem V et IV saeculorum, quale fuerit, non ignoremus. Constat igitur V saec. ἐπιστάτην semper e tribu πρωτανευούσῃ creatum esse, qui solus omnia ad contiones et convocandas et habendas curaret, IV saec. duos epistatas distinguendos esse, alterum prytanum e tribu, quae prytaniae munere tum fungeretur, alterum proedrorum e novem tribubus, quae hoc ipso tempore vacarent, creatos. At Aristoteles, sicut par erat, suum tempus h. e. consuetudinem IV. saec. respicit. Si lexicographi nostri, id quod Wilamowitz opinari videtur, non penderent ex Aristotele, sed ad eundem fontem antiquiorem recurrerent, vel unus ex his diversa ab Aristotele doceret, praesertim cum apud oratores et comicos huius magistratus saepius mentio fiat. Aristophanes nobis in Thesmorphiazusis vv. 372 sq. contionem feminarum describit totam ad exemplum contionis populi Atheniensium V. saec. fictam. Praescriptum, quod dicitur, idem est atque id, quod sescenties in titulis V. saec. legitur. Scholia Aristophanis vetustissima et optima summo jure existimantur. Tamen ad vocem ἐπεστάται v. 373 explicandam scholiasta nisi nugas nil afferre potuit, quia de institutis V. saec. minima ei cognita erant. Quicumque autem e reliquis hunc magistratum commemoraverunt, Aristotelem manifesto secuti et plurimi prytanes et proedros ita, ut Aristoteles fecit, simul interpretati sunt: Harp. s. v. ἐπιστάτης, lex. Seg. V. 244. 31., Telephus ap. Eustath. 1827. 51—54. Lex. Dem. p. 13 ἐπιστάτην solum, id. p. 12/13 προέδρους solos explicavit, quos Harp. s. v. πρόεδροι et lex. Seg. V. 290. 8 iterum sejunctos a prytanibus tractaverunt.

Ut ostendamus, quomodo Aristotelis libellus a posteris fons singularis et praecipuus existimatus sit, caput 53 perlustremus: idem caput, ubi duo genera eponymorum commemorata sunt.

n) in glossa τετταράκοντα.

Initio huius capitis de quadragintaviris disserit, quae verba praeter Pollucem VIII. 100 a Phot. s. v. τετταράκοντα

= Et. Flor. ed. Miller, lex. Seg. V. 306. 15 τετταράκοντα
 τίνες εἰσίν, Harp. s. v. κατὰ δήμους δικαστὰς = Suid. s. v.
 repetuntur. Phot. s. v. τρεῖς, lex. Seg. V. 300. 21, He-
 sych. s. v. τριάκοντα hos cum altero magistratu συλλογέων
 τοῦ δήμου, qui e triginta viris compositi erant, confudit.

ο) in glossa διαιτηταί.

Tum Aristoteles ad jurisdictionem in foro diaetetarum
 deflectit. Ab Harp. s. v. = lex. Vind. p. 43. 1 = Suid.
 s. v. διαιτηταί, Poll. VIII. 126/127, lex. Seg. V. 235. 20,
 lex. Dem. p. 13, schol. Plat. legg. XI. 920. D (Dübner II.
 466. 31), Hesych. s. v. διαιτηταί tota enarratio vario modo
 adhibita est. Harpocration cum § 2 solam excutiat, et alio
 loco s. v. εἰσαγγελία = Suid. gl. 3. sibi § 6 promat, Pollux
 mutato ordine primum de aetate diaetetarum, tum de ratione
 litis ad iudices deferendae narrat. Quod si Wilamowitz¹⁾ hunc
 locum exemplum esse dicit grammaticos eisdem fontibus atque
 Aristotelem usos esse, ei adstipulari nequaquam possum. Alia
 enim disponendae materiae ratio nondum argumentum judi-
 candum est apud scriptorem, qui diversissima conglutinasse²⁾
 et verba fontis transposuisse³⁾ jam multifariam coargutus
 est. Idem eum hoc loco fecisse propterea veri simile est, quia
 ultimum huius paragraphi enuntiatio sine dubio propter
 Harp. s. v. παράστασις Demetrio Phalerensi ut reddatur⁴⁾,
 necesse est. Ergo hunc quoque locum supra afferre potui,
 cum, quid Pollux Aristoteli ipsi debuisset, perscrutarer.
 Quod si aspernatus sum, famam dubitantis quam festinantis
 in me recipere malui. Nam quamquam Pollucis verba a
 ceteris lexicographis satis discrepant, tamen Aristotelis verba
 jam sic decurtata evadunt, ut potius ab alio quolibet tertio

1) l. l. I p. 257. ann. 150.

2) VIII. 97. 98. cf. supra p. 60—62.

3) cf. supra p. 53.

4) cf. Stojentin l. l. p. 78.

hunc jam contractum et Polluci aliisque traditum esse crediderim.

p) in glossa ἐπώνυμοι.

Glossam ἐχῖνος jam supra¹⁾ ad Aristotelem 53. 2 retuli, idem cum lemmate ἐπώνυμοι ap. Harp. s. v., lex. Seg. V. 245. 17, lex. Dem. p. 15/16, Et. M. 369. 16 Wilamowitzii sententia refutata²⁾ facere non dubito. Etenim si Wilamowitz³⁾ Harpocratonem, quamvis in glossa στρατεία ἐν τοῖς ἐπώνυμοις Aristotelis verba exscribat et Philochorum tantum loco testis afferat, in glossa autem ἐπώνυμοι neque hunc neque illum laudet, tamen Philochoro potius quam Aristotele usum esse credit, optima fide ad iudicium aequum provocare possum. Utra opinio veri similior est: ea, quae altera glossa comparata priorem quoque Aristoteli tribuit, an ea, quae adversus illam glossam hanc Philochoro reddendam esse censet, praesertim cum Harpocratonem ad tales res publicas Aristotelis libellum sescenties aut ipsum excerptisse aut jam excerptum accepisse manifestum sit, atthidographorum vero auctoritas quantum temporibus Harpocratonis valuerit, nondum satis exploratum sit? Spero unumquemque sententiam priorem probabiliorē aestimaturum esse. Itaque totum fere caput Aristoteleum 53 singulis in lexicis rhetoricis repperimus.

Parum interest, eodem modo singula operis Aristotelei capita a 43 usque ad 63 perlustrare et annotare, quid posterī ex Aristotele sumpserint, quid aliunde cognitum habuerint. Summa rerum non mutatur, Aristoteles fons praecipuus et fere unus habendus est, unde scientiam institutorum et legum Atheniensium posterī perceperint. Hoc quidem verum est librum illum non a pueris in scholis lectitatum neque in usum discipulorum fuis commentariis instructum esse⁴⁾, e

1) p. 82 sq.

2) supra p. 24 sq.

3) l. l. I. p. 226.

4) Wilamowitz l. l. I. p. 294.

contrario noster liber interpretibus oratorum comicorumque atticorum egregie profuit. Cuiuscumque postea intererat cognoscere, quae fuerint officia archontum, apodectarum, undecimviro- rum, logistarum, euthynorum, ad quae fora diversa criminum genera delata sint, hunc inprimis librum evolvebat, ad Aristotelem se convertebat et huius scientia lacunam suae scientiae explere studebat. Sic in fundamento Aristotele tota antiquitatum Atheniensium doctrina exstructa est et usque ad extremam Byzantinorum aetatem bonis Aristoteleis homines frui- ti sunt. Ad quae bona divulganda magni momenti esse visum est unum lexicon rhetoricum, quod Aristotelis libellum in singulas partes dissecuit et ad usum cotidianum magis accommodavit, etsi etiam posteros homines Byzantinae aetatis libellum ipsum legisse non negandum est¹⁾.

q) in glossa ἀδικίου.

Ne vilissimis quidem minutiis exceptis ex hoc opere scientiam suam locupletaverunt. Causam ἀδικίου Aristoteles 54. 3 commemorat una cum causis κλοπῆς et δώρων, quae omnes tres ratione reddita in reos constitui solebant. Nam Hagnonis rogatio, qua hic Periclem in jus vocavit (Plut. Per. 32), eodem ordine has causas enumerat εἴτε κλοπῆς καὶ δώρων εἴτ' ἀδικίου. Postrema ex his usque ad Aristotelem re- pertum e lexicographis solis²⁾ nobis cognita erat. Nunc ap- paret, cui, quaecumque de hac causa scimus, debeamus.

Aristot. 54. 2.	Harp. s. v. ἀδικίου = lex. Seg. VI. 34l. 29 = Suid. s. v.	Lex. Seg. V. 199. 32 = Et. M. 17. 47.
ἀν δ' ἀδικεῖν κατα- γνώσιν, ἀδικίου τι- μῶσιν, ἀποτίνεται δὲ	οἷον ἀδικήματος. ἔσ- τι δὲ ὄνομα δίκης. ἀποτίνεται δὲ τοῦτο	ὄνομα δίκης κατὰ τῶν ὁπωσοῦν ἀδι- κούντων. τῆς δὲ δι-

1) Wilamowitz l. l. I. p. 295.

2) Meier-Schömann-Lipsius, Att. Proc. p. 426 ann. 662.

τοῦθ' ἀπλοῦν, εἰδὲν	ἀπλοῦν, εἰδὲν πρὸ τῆς	κῆς τὸ τίμημα ἀργύ-
πρὸ τῆς θ. πρυτα-	θ. πρυτανείας ἀπο-	ρίον ¹⁾ ἐστίν, ἀποτιν-
νείας ἐκτείσσῃ τις, εἰ	δοθῇ· εἰ δὲ μή, δι-	νόμενον ἀπλοῦν.
δὲ μή, διπλοῦται.	πλοῦν καταβάλλεται.	

Manifestum est hoc quoque loco a lexicographis nobis nihil aliud offerri quam Aristotelis verba detruncata et mutilata. Lex. Seg. V ex Harpocrate non pendere non est, quod dicam. Harpocrate ipso Aristotele uti potuit, nostro loco num usus sit, dubitare licet. Quod si fecisset, eum Aristotelem nominatim laudaturum fuisse, ceterorum locorum ratione habita, veri simile est. Num auctori lexic Seg. V, quisquis fuit, omnino copia huius insignis auxilii adhibendi fuerit, valde dubito.

γ) in glossa πωληταί.

Id, quod Pollux VIII. 99 de poletis tradidit, supra²⁾ ad Aristotelem ipsum rettuli, in primis ceteris lexicographorum locis consideratis, qui verba ejusdem fontis jam a nescio quo contracta et paullisper mutata esse demonstrant, cum Pollux plenum contextum ante oculos habuisse videatur. Nam de magistratibus τοῖς ἐπὶ τὸ θεωρικὸν ἡρημένους poletas adjuvantibus et de bonis hominum in Areopago condemnatorum publicandis praeter hunc nemo quidquam commemoravit, tamen neque inter sese neque ab Aristotele ceteri multum dissentiunt.

Aristot. 47. 2	Harp. s. v. = Suid. gl. 2.	Lex. Seg. V. 291. 17.	Lex. Dem. p. 14 ad § 49.
πωληταί 10 μὲν εἰσι, κληροῦται δ' εἰς ἐκ τῆς φυλῆς.	Πωληταί....οἱ μὲν πωληταί ἀρχὴ τίς ἐστίν Ἀθῆνῃσι,	Πωληταί· ἀρχή τις Ἀθῆνῃσιν ἐστίν ἢ τῶν πωλητῶν	Πωληταί δὲ ἐστίν ἀρχή παρ' Ἀθη- ναίοις 10 ἀνδρῶν,

1) cod. ἀργυρίου.

2) p. 64.

μισθοῦσι δὲ τὰ μισθώματα πάντα καὶ τὰ μέταλλα πωλοῦσι καὶ τὰ τέλη... κατακυ- ροῦσι... καὶ τὰ πραθέντα μέταλ- λα κτλ.	10 τὸν ἀριθμὸν ἄνδρες, εἰς ἓκ τῆς φυλῆς ἐκάστης· διοικοῦσι δὲ τὰ πι- πρασκόμενα ὑπὸ τῆς πόλεως πάντα, τέλη καὶ μέταλλα καὶ μισθώσεις καὶ τὰ δημεύμενα.	ἀπὸ 10 ἀνδρῶν, οἱ καὶ τὰ πιπρασ- κόμενα ὑπὸ τῆς πόλεως πάντα τέ- λη καὶ μέταλλα καὶ μισθώσεις καὶ κτῆματα δημευό- μενα πωλοῦσι, καὶ φροντίζουσιν, ὥ- πως ἡ τιμὴ τῶν πιπρασκομένων ἀ- ποδοθῇ τῇ πόλει.	εἰς ἀπὸ ἐκάστης φυλῆς, πάντα τὰ δημόσια τέλη πω- λοῦσι· ἐπώλει δὲ καὶ τὰ κτῆματα τὰ δημεύμενα.
---	--	--	---

Harpocratorem communem amborum lexicorum fontem fuisse, confidentes negare possumus, quia haec verbo apto πωλεῖν, ille ampla natione διοικεῖν usus est. Tum lex. Seg. V. postremo enuntiato curam vectigalis exigendi attigit, quam Aristoteles 54. 3—5 fuse exposuit, ab Harpocratone omnino omissam. Quae Pollux Aristoteli aliena hoc loco addidit, plurima ex parte e lexico rhetorico manavisse credo. Verba μετὰ τὸν πρότερον λόγον § 117, cum de judiciis egit, repetivit et ex Dem. 23. 69 nobis nota sunt. Unde doctrinam de praeside poletarum sumpserit, mihi strenue meditante, ut investigarem, non contigit. Metoecos, qui tributum suum non solvissent, ad hos magistratus in iudicium arcessitos esse, et ex Dem. 25. 57 scimus et apud Harpocr. s. v. μετοίκιον paene iisdem verbis narratur.

Harp. s. v. μετοίκιον

οἱ μέντοι μὴ τιθέντες τὸ με-
τοίκιον μέτοικοι ἀπήγοντο πρὸς
τοὺς πωλητάς.

Poll. VIII. 99.

ἀπήγοντο δὲ πρὸς τοὺτους
καὶ οἱ μετοίκιον μὴ τιθέντες.

Credo me non falli, si ex hoc consensu communem Harpocratoni Pollucique fontem praesto fuisse credam, unde hunc primum quoque additamentum μετὰ τὸν πρότερον λόγον hausisse veri simile, alterum πρωτανεύει δ' ἐξ αὐτῶν εἴς, ὅς τὰ πω-

λούμενα βεβαίως petivisse non absonum est. Ceterae glossae, quae poletarum mentionem faciunt, aut inanes sunt (lex. Seg. IV. 192. 21, Hesych. s. v. πωληταί) aut Aristotelem fontem aperte repudiaverunt (Phot. s. v. πωληταί = Suid. gl. 1). Cum illarum nihil nostra referat, haec propterea animos in se convertit, quia diligentius, quam ut ficta esse possit, describit, quorum bona aerario cesserint. Simili modo apud logistas in nonnullis lexicis subtiliter distinctum esse, quibus magistratibus ratio reddenda esset, jam supra animadvertimus¹⁾, neque aliter in glossa κυρία ἐκκλησία ap. lex. Seg. V. 274. 19 = Phot. s. v. κυρία ἐκκλησία exemplorum loco adfiguntur certi quidam magistratus (οἷον στρατηγούς, ἱππάρχους καὶ τοὺς τοιούτους), de quibus in hac contione suffragium datum est. Satis habeo hoc indicasse neque inde temerius conicere volo, fuisse quondam glossam, quae id comprehenderet, quod nunc ap. lex. Seg. V, lex. Dem., Harp. et Photium sejunctum legimus, quaeque itidem Aristotelem auxisset et amplificasset, atque in glossis θεσμοθετῶν ἀνάγκησις, ἡγεμονία δικαστηρίου, ubi hoc factum esse audacius contenderim.

§ 3. Qua via Aristotelea in Harpocratonem, Pollucem, lexica rhetorica, scholia intraverint, paucis comprehenditur.

Hae fere fuerunt glossae, de quibus in altera disputatiunculae meae parte disserere constitui. Quae etiam nunc restant, ex Aristotele pendentes, eas aut nullius momenti esse duxi aut tertio capiti seposui. Restat, ut paucis complectar, quod me hactenus disputando effecisse et quam inter lexicographos singulos et Aristotelem rationem intercedere credo. Non modo **Pollucem**, sed etiam **Harpocratonem ipsum e libello de Republica Atheniensium**, quaecumque sibi usui esse viderentur, ad arbitrium suum excerptisse persuasum habeo.

1) p. 37.

Qua in re Harpocraton fonte ad verbum plerumque transcribendo fidelior fuit, Pollux res perverse intellectas et miserime depravatas furatus est et id, quod ab alio mutuatus erat, quasi suum esset, promulgavit. Uterque vero praeter Aristotelem in primis **lexicon quoddam rhetoricum** in manibus habebat, cuius auctor nescio qui et ipse **Aristotelis opusculum** in usum suum convertit, ita ut e singulis capitibus singulas glossas faceret. Sed hoc fonte nondum contentus adjecit et intexuit, quaecumque ex **oratoribus** praecipue et **comiciis atticis** ad lacunas supplendas et ad diligentiores institutorum rei publicae Atheniensis scientiam usui ei esse visa sunt. Attamen temperare sibi non potuit, quin egregium fontem Aristotelem omnibus ceteris praeponeret et potissimum sequeretur. Hoc autem lexicon rhetoricum per varias ambages, quas enodare praematurum sit, varie in **nostra lexica scholiaque**, quae nobis etiamnunc supersunt, receptum est. Illinc perspicitur similitudo, quae intercedit inter singulos lexicographos et Pollucem et Harpocratonem. Reliquum est, ut in naturam huius lexi deperditi paullo diligentius inquiram et, quomodo compositum sit, si quid enucleare possim, investigare experiar. Ad quam rem disceptandam nunc propius accedere in animo habeo.

Caput III.

Fontem Pollucis, Harpocratonis, lexicī Segueriani V, aliorum onomasticon quoddam fuisse demonstratur.

Pervulgata omnium opinio est, lexicon illud rhetoricum, quod jam dudum lexicographorum nostrorum fontem fuisse viri docti suspicati sunt, secundum litterarum ordinem compositum fuisse. Stojentin ¹⁾ hoc ea re se satis certo demonstrasse putat, quod apud Pollucem (VIII. 108—110) glossae δῆμαρχοι — ναυκραρία — φυλαί alia aliam exciperent, cum, si quis secundum rerum naturam procedere vellet, ei ordo plane esset invertendus. Boysenio ²⁾, cum de Harpocratonis fontibus disputaret, ne in mentem quidem venisse videtur, fieri potuisse, ut alio modo fons conscriptus esset. Denique cum Cohn ³⁾ hunc fontem ‚ein Rednerlexicon‘, Wilamowitz ⁴⁾ ‚eine lexicalische Vorlage‘ nominaverint, utrumque idem cogitasse manifestissimum est. Omnes igitur viri docti, qui hanc quaestionem attigerunt, crediderunt fontem eo ordine conceptum esse, qui etiam nunc in lexicis rhetoricis exstaret. Nemo suspicatus est fieri potuisse, ut posterī demum scribae, qui-

1) l. l. p. 93.

2) l. l. p. 16. et passim.

3) l. l. p. 827.

4) l. l. I. p. 297.

bus litterarum ordo magis placeret, ordinem fontis delerent et ea, quae in fonte **secundum rerum ordinem** enarrata fuissent, **secundum singulas litteras** distribuerent. Unus, quantum scio, qui huic sententiae communi nuperrime restitit et contrarium protulit iudicium, ratiocinationibus nondum in publico propositis aut mihi saltem adhuc ignotis, G. Wentzel est ¹⁾. Cuius sententiam, quae his continetur praeceptis Harpocrationem, Pollucem, auctorem lexicis Segueriani (ex parte) usos esse onomastico, quod dicitur, verissimam esse, mox, credo, patefiet. Quod si aut mea argumenta cum Wentzelianis congruant aut vir doctus alia via ad eundem finem pervenerit, summo-pere gaudeam et utrumque documentum aestimem, sententiam meam haud veri dissimilem esse.

§ 1. e Polluce.

Quod ad Pollucem attinet, § 123 collato schol. Ar. Equ. 1151 ²⁾ docet, jam in fonte nonnulla instrumenta judicialia, duo minimum *κημός* et *ἀμφορεῖς*, conjuncta fuisse. Idem fortasse factum erat cum glossis *εὐθύνη* et *λογισταί* Poll. VIII. 45, quas apud Harpocrationem in una glossa collocatas fuisse supra ³⁾ conjeci. Neque has neque illas voces in thesauro glossarum quodam, qui ordinem litterarum sequi voluit, alteram ab altera excipi patet, sed qui ordini rerum se applicavit, optime has interpretationes aliam cum alia connectere potuit, ita ut *ἀμφορεῖς κημόν, λογισταί εὐθύνην* consequerentur. Tum Pollux plenam seriem magistratuum in hac operis sui parte conscribenda vel potius corradenda totam omisit, sive consulto sive negligentia hoc factum esse opinaris, **magistratus, quibus morum et publicae salutis cura delata est**. Neque agoranomi, neque astynomi, neque curatores portuum, neque metronomi, neque curatores annonae a Polluce vel una

1) Sitzungsber. d. Berl. Acad. 1895 p. 482.

2) p. 87.

3) p. 36. 94.

syllaba in libro octavo commemorantur, Aristoteles autem et, qui Aristotelea reddere solent, Harp., lex. Seg. V, Photius eorum non sunt obliti. Quid ἐπιμεληταὶ ἐμπορίου administraverint, ex Aristol. 51. 4 ipso Harp. s. v. ἐπιμελητῆς ἐμπορίου = Suid. s. v. ἐπιμελητὰς ἐμπορίου ad verbum exscripsit. Idem paullisper tantum mutatis verbis ap. lex. Seg. V. 255. 22 = Suid. s. v. ἐπιμεληταὶ gl. 2 legimus. Et. M. 361. 56 contaminat lex. Seg. V. cum Harp. Apud Photium haec glossa sicut ἀστυνόμοι in magna lacuna post ἀδιάκριτος et ante ἐπώνυμοι hiante intercidit. Jacturam glossae ἀγορᾶ νόμοι in eodem lexico dolemus propter similem lacunam codicis Galeani a verbo ἀᾶσαι incipientem et ad vocem ἀγχίνοια pertinentem. E mendis Harpocratonis ἀττικόν et lexicī Segneriani V ἀστικόν¹⁾ utrum prius irrepperit illud ἀττικόν, cui [Dem.] 34. 36/37 ansam dare potuit, an hoc ἀστικόν, unde lex. Seg. V. 208. 26 = lex. VI. 456. 3 et lex. Seg. V. 284. 5 discrimen inter portus civilem et peregrinum ementita sunt, dubius sum. Si orationis pseudodemosthenicae causa verba Aristotelis corrupta esse statuimus, facilius fortasse explicari possit corruptela ἀστικόν, quam si ex ipso Aristotele derivemus.

Aristot. 51. 4.	Harp. s. v. ἐπιμελητῆς ἐμπορίου.	Lex. Seg. V. 255. 22.
ἐμπορίου δ' ἐπιμελητὰς 10 κληροῦσιν· τούτοις δὲ προστέτακται τῶν τ' ἐμπορίων ἐπιμελεῖσθαι καὶ τοῦ σίτου τοῦ τέτακται τῶν τε ἐμκαταπλέοντος εἰς τὸ σιτικὸν ἐμπόριον τὰ δύο μέρη τοὺς ἐμ-	Δεῖναρχος ἐν τῷ κατὰ Πυθέου. Ἀριστοτέλης „ἐμπορίου δ' ἐπιμελητὰς 10 κληροῦσιν, τούτοις δὲ προστέτακται τῶν τε ἐμπορίων ἐπιμελεῖσθαι καὶ τοῦ σίτου τοῦ καταπλέοντος εἰς τὸ	ἐπιμεληταὶ ἐμπορίου ἄρχοντες ἦσαν κληρωτοί, 10 τὸν ἀριθμὸν, ἐκάστου ἔτους καθιστάμενοι, οἷς προστέτακται τῶν ἐμπορίων ἐπιμελεῖσθαι καὶ τοῦ σίτου τοῦ καταπλέοντος εἰς τὸ

1) Wilamowitz l. l. I. p. 220 ann. 68. Kaibel, Stil u. Text p. 221.

πόρους ἀναγκάζειν Ἀττικὸν ἐμπόριον τὰ ἐμπόριον τὸ ἄστικόν
 εἰς τὸ ἄστν κομίζειν. β' μέρη τοὺς ἐμπό- τὰ δύο μέρη τοὺς
 ρους ἀναγκάζειν εἰς ἐμπόρους ἀναγκάζειν
 τὸ ἄστν κομίζειν". [εἰς τὸ ἄστν κομίζειν
 addit Suid. ἐπιμελη-
 ταί gl. 2].

Idem fons ultimus Aristoteles apparet in glossa μετρονό-
 μοι; ubi lexicis Harpocracioneo et Segueriano V Photius addi
 potest.

Aristot. 5l. 2.	Harp. s. v. μετρο- νόμοι = Suid. s. v.	Lex. Seg. V. 278. 25.	Phot. s. v. μετρο- νόμοι.
κληροῦνται δὲ καὶ μετρονόμοι, ὃ μὲν εἰς ἄστν, ὃ δὲ εἰς Πειραιέα· καὶ οὖ- τοι τῶν μέτρων καὶ τῶν σταθμῶν ἐπιμελοῦνται πάν- των, ὅπως οἱ πω- λοῦντες χρήσονται δικαίαις.	ἀρχή τις Ἀθήνη- σιν ἐστίν ἡ τῶν μετρονόμων, ὡς Δείναρχος ἐν τῷ κατὰ Καλλισθέ- νους. ἦσαν δὲ τὸν ἀριθμὸν 10, ὃ μὲν εἰς Πειραιᾶ, ὃ δὲ εἰς ἄστν, εἶχον δὲ τὴν ἐπιμέλειαν, ὅπως δίκαια ἦ τὰ μέτρα τῶν πω- λούντων, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων πο- λιτείᾳ δηλοῖ.	μετρονόμοι, ἀρχή τις Ἀθήνησιν κληρωτὴ ἡ τῶν μετρονόμων, 10 τὸν ἀριθμὸν, ὃν ὃ μὲν ἦσαν ἐν τῷ Πειραιεῖ, ὃ δὲ ἐν ἄστει. οὗτοι δὲ τὴν ἐπιμέλειαν εἶ- χον, ὅπως δίκαια ἦ τὰ μέτρα τῶν πωλούντων.	ἄρχοντες ἦσαν 10 τὸν ἀριθμὸν, ὃν ὃ μὲν ἐν ἄστει, ὃ δ' ἐν Πειραιεῖ καὶ εἶχον τὴν ἐπι- μέλειαν, ὅπως δί- καια ἦ τὰ μέτρα τῶν πωλούντων.

Neque aliter judicandum est de agoranomis Aristot. 5l.
 1 collatis glossis Harpocr. s. v. ἀγορανόμοι, lex. V. 199. 24,
 lex. Seg. VI. 330. 13 (Suid. s. v. ἀγορανομίας = lex. Seg.
 VI. 330. 17 + ib. 330. 13), de astynomis Aristot. 50. 2,
 quocum cf. Harp. s. v. et lex. Seg. VI. 455. 25, de curato-
 ribus annonae Aristot. 5l. 3 cum Harp. s. v. = Suid. s. v.,
 lex. Seg. V. 300. 19, Phot. s. v. comparatis. De curatoribus

annonae nolim quaerere, id quod difficillimum est, utrum numerus ad triginta quinque viros postea auctus sit an ad triginta ¹⁾, praesertim cum ad rem nostram non pertineat. Neque multum dolebo, si falso nonnullas lexicorum Seguerianorum glossas juxta Harpocratoneas posuerim, quae fortasse ab Harpocratone originem suam ducunt. Habeat se res ita nonnullis locis, usquequaque certe hoc non factum est, quia lex. Seg. interdum plura Harpocratoneas habet, velut in glossa σιτοφύλακες, ubi addit κατὰ τὰς ὀρισμένους τιμὰς καὶ τὸν σταθμόν, quae verba apud Harpocr. desunt. At Pollux nullum ex his magistratibus commemoratu dignum putavit, etsi magistratus militares, quos Aristoteles paucissimis verbis transiegit, quam ob rem posterius de his magis harriolantur quam seria produnt, non secluserit. Mirum profecto sit, cur hos receperit, illos spreverit, si Pollucis fontem lexicon fuisse existimemus secundum litterarum ordinem compositum. Porro vix quisquam credat, Pollucem, qui alias negligentissimum se praebeat, hic diligentissime e lexico suo omnes magistratus, qui salutis publicae providerent, segregasse. Si contra statuiamus, fontem Polluceum non litterarum sed rerum ordinem secutum esse, facillime intellegitur, virum probum in libro διὰ τὰ χεῖρα (cf. praef. libri VIII) conscripto totum fontis sui caput omnino omisisse.

§ 2. ex Harpocratone.

Idem efficitur, si paullo acrius in Harpocratone inquiramus. Vidimus ²⁾ in glossa εὐθύνῃ, quam contra auctoritatem codicum injuria editores in εὐθύναι permutaverunt, veri simile esse de hac re una cum logistis auctorem lexicis egisse. Quod tum demum satis apte intellegi potest, si ponimus jam in fonte Harpocratoneo res ita dispositas fuisse et lexicographum nostrum hunc ordinem nescio quam ob causam

1) Wilamowitz l. l. I. p. 219. ann. 64. Kaibel, Stil u. Text p. 221.

2) supra p. 36. 94.

turbare noluisse. Altero loco nobis similiter licet etiamnunc divinare, quomodo Harpocratio λέξεις τῶν 10 ῥητόρων fabricatus sit. Quae enim s. v. ἐπὶ Πρυτανείῳ ¹⁾ legimus διασπῆρτον ἐστὶ καὶ τοῦτο φοινικόν, cum vocem ἐπιπλόν sequantur, non pernoscentur, nisi Harpocratationem ipsum fontem secundum rerum ordinem compositum dissecuisse et negligentia hanc partitulam delere oblitum esse conicimus. Ad glossam enim ἐπὶ Παλλαδίῳ, quae duobus lemmatis a nostro loco dirempta est, illud καὶ referendum esse minus lubenter concedam. At quod talia indicia apud Harpocratationem paucissima exstant, mihi testimonio est, hunc lexicographum melius ceteris munere suo functum esse et vestigia fontis diligentius sustulisse, cum onomasticon illud in novam formam mutare constituisset.

§ 3. e lexicis Seguerianis V et IV.

Quod lexicon Seguerianum V minus strenue occultando et celando operam dedit, non detrimentum, sed commodum nobis putandum est. Glossas πρυτάνεις, πρυτανεία, πρυτανεία ²⁾ certe non hoc, sed inverso ordine, si quis ordinem litterarum observare studeat, aliam alii excipiendas esse per se patet. Auctor lexicī Seg. V cur ordinem litterarum turba-verit, casu tantum felici schol. Platon. legg. XII. 953 C (Dübner II. 489. 12) nobis aperuit. Eadem verba, quae nobis diversissimis locis sub titulis singulorum archontum ³⁾, regis lex. Seg. V. 219. 14, eponymi ib. 199. 9, polemarchi ib. 290. 27 occurrunt εἰς τῶν ἐννέα ἀρχόντων itidem atque additamenta glossae ἐπὶ Δελφινίῳ lex. Seg. V. 255. 19 ἐν τῶν φοινικῶν, glossae ἐν Φρεαττοῖ lex. Seg. V. 251. 7. διασπῆρτον ἐστὶ καὶ τοῦτο φοινικόν ⁴⁾ conjecturam permit-

1) supra p. 98.

2) supra p. 89.

3) supra p. 75.

4) supra p. 98.

tunt, cum judicia omnia tum archontes novem ¹⁾ quondam una glossa et uno loco comprehensa fuisse. Tum, si lex Seg. V ex opere alius ordinis conflatum esse statuimus, optime intellegitur, cur persaepe uno loco duas vel plures res tractaverit. Quas profecto jam in fonte tam arte copulatas legit, ut non dissecare posset, si quidem sententiam salvam relinquere voluit: Huc pertinent illae glossae, quibus discrimen aliquod notetur, velut quomodo ἀμφισβητεῖν differat ab παραβάλλειν 197. 11 cf. etiam 213. 15, 241. 20, 244. 14, 248. 3, 256. 8, 268. 27, 285. 33, 298. 27. Qua in re nonnumquam non omnes res, quas disjungere in animo habet, lemmatis loco affert. Sic 285. 33 explicat causas οὐσίας, καρποῦ, ἐνοικίων, ἐξούλης, at postrema initio huius glossae, ubi quasi argumentum totius glossae comprehendit, desideratur. 298. 27 idem cum vocabulo μέτοιχοι factum est ²⁾. Ad eandem sententiam perducimur, si tres glossas, quas auctor lexicī Seg. V sub finem litterae T conguessit, perlegimus de ἡγεμονίᾳ δικαστηρίων, de δικαστηρίοις, de ἀμφοριᾷ. Nonne auctor lexicī Segueriani has glossas dissecare et distribuere aut noluisse aut non potuisse videtur? Nonne mirum est neque ἡγεμονίαν δικαστηρίων sub littera H, neque δικαστήρια sub littera Δ, neque ἀμφοριᾷ sub littera A posita esse? Porro hoc animos nostros in se intendit, voces Παλλάδιον, Δελφίνιον, Πρυτανεῖον, Φρεατῖον non solum in lexico Harpocratoneo sed etiam in ipso lexico Segueriano, apud Hesychium, Photium ³⁾, ubicumque horum judiciorum mentio fit, sub littera E, at non sub litteris Π aut Δ aut Φ collocari. At quoniam lex. Seg. V bis, non solum sub singulis titulis sed etiam in hac glossa universa, easdem res tractavit, duo minimum lexica rhetorica alterum alteri simillimum in nostro codice Segueriano permixta esse probabile est. Pollux §§ 118—120 non solum eundem ordinem ἐπὶ Παλλάδιῳ, ἐπὶ Δελφινίῳ, ἐπὶ Πρυτανείῳ, ἐν Φρεαττοῖ respicit, sed etiam primum de archontibus §§ 85—91, tum de

1) Similia jam Stojentin l. l. p. 96 suspicatus est.

2) Indicia talis ordinis exigua etiam in lex. Seg. IV occurrunt, cf. 185. 4, 186. 7, 16.

3) supra p. 97—98.

judiciis §§ 117—121, denique de jure jurando, quod ἀμφοτερίαι vocatur, narravit, sicut lex. Seg. V primum ἡγεμονίαν δικαστηρίων, tum δικαστήρια, deinde ἀμφοτερίαν explicavit. Quae cum ita sint, non dubito, quin hoc loco nobis praesto sint rudera miserrima, nescio quomodo dispersa, nescio quatenus integra et incorrupta, talis operis, quale Pollux et Harpocration ad libros suos conscribendos adhibuerunt.

Hoc enim me omnibus persuasisse credo fontem horum duorum lexicographorum eodem modo compositum rerum ordinem servasse, nec quisquam inde non efficiet veri simillimum esse hunc fontem Harpocrationis et Pollucis eundem scriptorem fuisse. Duo enim talia opera eiusdem argumenti et eodem modo composita et eodem tempore, nam Pollux et Harpocration fere aequales fuerunt, in usu fuisse vix quisquam probabile esse credat. Quam ob rem nunc perscrutemur ceteros libros excepto Polluce, qui easdem res, quas hic libro VIII, attigerunt, et eundem onomastici ordinem alteri ordini praeposuerunt. Sunt enim haec: Michaelis Pselli opusculum περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν δικῶν¹⁾ et ea, quae Gregorius Corinthius scholiis suis in Hermogenis librum περὶ μεθόδου διαιρέτητος²⁾ inseruit. Haec, quae secundo loco nominavi, equidem prorsus silentio praeteriissem, nisi Wentzel³⁾ nuperrime iterum ex inopinato scholia illa vilissima in quaestiones suas de lexicographis veteribus susceptas traxisset. Itaque invitus cogor, ut paullisper in via mea consistam.

**§ 4. Gregorii Corinthii schol. Hermogen.
p. 1119—1121 W. ad verbum e Michaele Psello
exscripta sunt.**

Studium M. Schmidtii⁴⁾ usquequaque fragmenta rhetoris Caecilii investigandi, a Boysenio⁵⁾ non solum instauratum sed

1) ed. Migne, patrolog. gr. T. 122. p. 1007—1022.

2) ed. Walz, rhetor. gr. VII p. 1119—1121, 20.

3) Berl. Sitzungsber. 1895 p. 484.

4) Jhbb. f. Phil. 71. 1855 p. 782.

5) l. l. p. 18 sq.

etiam propagatum est. In primis lex. Seg. IV glossae ei utilissimae ad fragmenta lexicī Caeciliani eruenda visae sunt, et cum aliquam similitudinem inter scholia Gregorii Corinthii et glossas Suidae, lexicographorum Seguerianorum V et IV animadvertisset, inconsideratius, quam decebat, etiam inde bona Caeciliana se locupletaturum esse speravit. Iam Stojentin¹⁾ in subtili libri Boyseniani censura eos, qui has res tractaturi sunt, satis aperte monuit, ne porro talibus in scriptis niterentur. Tamen Wentzel verba Stojentiniana aut neglegentia praeteriit aut neglegere voluit. Si enim scholia Hermogeniana cum opusculo Pselli comparasset, eum numquam affirmaturum fuisse credo, Gregorium Corinthium lexico Segueriano IV, quale hodie exstaret, i. e. glossis lex. Seg. V interpolato usum esse. Mihi quidem Stojentin luce clarius persuasit, Gregorium Corinthium ad voces καὶ ἡ εἰσαγγελία καὶ ἡ φάσις explicandas libellum Pselli a § 4 usque ad § 21 ad verbum transscripsisse, omissis tantum primis § 4 verbis, quia interpretationem vocis εἰσαγγελία nihil adjuvarent, tota § 5, quia εἰσαγγέλιν et φάσιν, quae Gregorio Corinthio in primis explanandae essent, εὐθύνῃ interromperet, denique initio § 9, quo agitur de tribubus, pagis, phratriis atticis, a Gregorio Corinthio spreto, quia de causis tantum atticis enarrare decrevisset²⁾. Eandem ob causam opus transscribendi claudit voce ἐπωβελία; nam apud Mich. Psellum post hanc significationem legimus: τὰ μὲν οὖν τῶν δικῶν ὀνόματα σχεδὸν τοιαῦτα. Eligamus insuper, etsi non opus est, quasvis particulas e prima, media, extrema utriusque libri partibus. Iam in aeternum scholia illa ab antiqua doctrina alienissima e similibus disputationibus evanitura esse spero.

1) Jhbb. für Philol. 119. 1879 p. 120.

2) Greg. Cor. ed. Walz. Rh. gr. VII. p. 1119. 9 ἐπεὶ δὲ ὁ λόγος περὶ τῶν παρὰ Ἀττικοῖς δικῶν, οὐκ ἄκαιρον καὶ ἄλλων τινῶν τοιούτων ὀνομάτων ἐπιμνησθῆναι.

Mich. Psell. § 4.

ἡ περὶ καινοῦ τινος ἀδικήματος εἰσαγωγή, δημοσίου ὁμοίως καὶ ιδιωτικοῦ, εἰσαγγελία κατωνομάζετο· εἰσῆγγελλον δὲ τὴν δίκην πρὸς τὴν βουλὴν οὐδένες ἄλλοι ἢ οἱ πρυτάνεις.

Mich. Psell. § 6.

εἰ δέ τις τὸν ὑπορύττοντα δημόσιον μέταλλον ἢ δημόσιον οἶκον ἐξιδιούμενον, ἢ κακῶς ἐπιτετροπευκότα, εἰσῆγγεν εἰς δικαστήριον, ὁ τοιοῦτος φαίνειν ἐλέγετο τὸν ἀλόντα· καὶ ἡ δίκη ἐντεῦθεν ἐπονομαζομένη φάσις παρωνομάζετο.

Mich. Psell. § 15.

εἰ δέ τις δοῦλος δοκῶν τοῖς νομιζομένοις δεσπόταις δίκην ἐλάγχχανεν, ἀποστασίου δίκη τὸ πρᾶγμα κατωνομάζετο.

Mich. Psell. § 21.

ἡ δὲ ἐπωβελία ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος τὴν συνθήκην εἴληφεν. Ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ τῶν μὴ ἐπιτιθέντων τῇ γλώττῃ χαλινὸν τοῖς ἐπιεικέσι καὶ ἀπράγμοσι προσεφύοντο, ὡς πλείους τόκους ἐπὶ τοῖς

Greg. Corinth. p. III9. 1—5.

ἡ περὶ καινοῦ τινος ἀδικήματος εἰσαγωγή, δημοσίου ὁμοίως καὶ ιδιωτικοῦ, εἰσαγγελία κατωνομάζετο· εἰσῆγγελλον δὲ τὴν δίκην πρὸς τὴν βουλὴν οὐδένες ἄλλοι ἢ οἱ πρυτάνεις.

Greg. Corinth. p. III9. 5—9.

εἰ δέ τις τὸν ὑπορύττοντα δημόσιον μέταλλον ἢ δημόσιον οἶκον ἐξιδιούμενον ἢ κακῶς ἐπιτετροπευκότα εἰσῆγγεν εἰς δικαστήριον, ὁ τοιοῦτος φαίνειν ἐλέγετο τὸν ἀλόντα· καὶ ἡ δίκη ἐντεῦθεν ὀνομαζομένη φάσις παρωνομαζέται.

Greg. Corinth. p. II20, 22—24.

εἰ δέ τις δοῦλος δοκῶν τοῖς νομιζομένοις δεσπόταις δίκην ἐλάγχχανεν, ἀποστασίου δίκη κατωνομάζετο.

Greg. Corinth. p. II21. 12—20.

ἡ δὲ ἐπωβελία ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος τὴν συνθήκην εἴληφεν· ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ τῶν μὴ ἐπιτιθέντων τῇ γλώττῃ χαλινὸν τοῖς ἐπιεικέσι καὶ πρᾶοις προσεφύοντο, ὡς πλείους τόκους τοῦ δέον-

ναυτικοῖς κεκερδακόςι νομί-
μασι, καὶ οἱ μὲν ἀπεδείκνυ-
σαν, οἱ δὲ πλείους μάτην κατ'
αὐτῶν ἐκεκράγεσαν, τὸν μὲν
ἀποδεικνύοντα ἀπροστίμητον
εἶων, τὸν δὲ συκοφαντήσαντα
ὀβρολοῦ καταβολῇ ἐξημίου·
καὶ ὄνομα τῇ ζημίᾳ ἢ ἐπω-
βελία.

τος ἐπὶ ναυτικοῖς κεκερδη-
κόςι νομίσμασι, καὶ οἱ μὲν
ἀπεδείκνυσαν, οἱ δὲ πλείους
μάτην κατ' αὐτῶν ἐκεκράγε-
σαν, τὸν μὲν ἐπιδεικνύοντα
ἀπροστίμητον εἶων, τὸν δὲ
συκοφαντήσαντα ὀβρολοῦ κα-
ταβολῇ ἐξημίου, καὶ ὄνομα
τῇ ζημίᾳ ἐπωβελία.

En habes nonnulla exempla, quomodo vir doctus alterius Byzantini scriptoris librum descripserit, modo unum vocabulum omittens, modo alia addens, modo tempora verbi aut casus substantivi mutans. Iam chartis parcamus, quibus ad alias res multo magis nobis opus erit. Scholia Gregorii Corinthii ne nos porro retardent, satis cautum esse credo.

§ 5. Psellus cum lexicographis comparatur et, quid inde conici possit, profertur.

De fonte huius, Michaelis Psello, non tam facile inter nos conveniet. At tamen hunc silentio praeterire eo minus possumus, quia constat etiam ibi (§ 31) fragmentum Aristoteleum (cap. 21. 4), quod Wilamowitz-Kaibel inter testimonia alterius editionis afferre potuerunt, diu latuisse in occulto. Cum Wilamowitz¹⁾ desperaverit indagare, quomodo Psellus sibi haec comparaverit, jam a primo initio, num mihi hoc contingat, dubitandum est. Sed quia ipse satis certo rectam me viam ingressum esse persuasum habeo, alios homines, iudices severos, hoc celare nolo. In primis autem non super-
vacaneum esse puto admonere, ne in libro viri eruditi Byzantinae aetatis eodem modo vestigia veteris doctrinae ut reddita sint, postulemus, atque in nescio quo auctoris incerti lexico rhetorico. Cum hoc fontem suum ad verbum exscribat aut

1) l. l. I. 293 c. ann. 9.

tantum contrahat, ille contra libero suo iudicio semper usus est et sua ratione ad fontes suos accessit, ut saepius difficile sit per ornatum Byzantinum medullas introspicere. At cum non semper Michaeli contigerit, ut satis bene fontem celaret, interdum haec antiqua doctrina per recentem vestitum interlucet. Si enim interpretationes rerum judicialium et publicarum atticarum, quas Psello debemus, comparamus, cum Suidae glossis, huc pertinentibus, facere non possumus, quin confiteamur, similem fontem Psello praesto fuisse. Ad quam rem demonstrandam pauca mihi exempla afferre liceat, quibuscum componam, si quid similis argumenti ad conferendum utile in aliis lexicis rhetoricis inveni.

Mich. Psell. § 16.

διαγραφὴ δὲ ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς δίκης ἐλέγετο.

ὥςπερ λῆξις δίκης, τὸ καταγγεῖλαι κρίσιν τῶν ἰδιωτικῶν ὑποθέσεων. § 17. καὶ λαχεῖν μὲν δίκην τὸ πρῶτως κατεῖπειν. ἀντιλαχεῖν δὲ τὸ ἀντεγκληθῆναι· τὸ δὲ διαλαχεῖν οὐκ ἐπὶ τῶν δικῶν λέγεται, ἀλλ' ἐπὶ χρημάτων διανεμήσεως.

Suid. s. v. διαγραφῇ δίκης.

ὅταν ἀπαλλαγῇ τοῦ ἐγκλήματος ὁ φεύγων, ἦτοι κατὰ συγχώρησιν τοῦ διώκοντος, ἢ κατὰ διάγνωσιν τυχόντος, καὶ μηκέτι παρὰ μηδενὸς ἐγκαλῆται, διαγραφὴ δίκης λέγεται.

Suid s. v. λῆξιν δίκης.

καὶ λαχεῖν δίκην, τὸ καταγγεῖλαι κρίσιν ἰδιωτικῶν πραγμάτων φασί. τὸ δ' ἀντικαλέσαι, ἀντιλαχεῖν. τὸ δὲ διανεῖμασθαι χρήματα, διαλαχεῖν.

Lex. Seg. IV. 186. 19.

διαγραφὴν· τὸ ἀπηλλάχθαι τοῦ ἐγκλήματος τὸν φεύγοντα ἦτοι κατὰ συγχώρησιν τοῦ ἐγκλή...

Phot. s. v. λῆξιν δίκης.

καὶ λαχεῖν δίκην· τὸ καταγγεῖλαι κρίσιν ἰδιωτικῶν πραγμάτων φασί. τὸ δὲ ἀντικαλέσαι ἀντιλαχεῖν· τὸ δὲ διανεῖμασθαι χρήματα διαλαχεῖν.

(ad vocem διαλαχεῖν cf. etiam lex. Seg. IV. 186. 21.)

Mich. Psell. § 21.

ἡ δὲ ἐπωβελία ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος τὴν συνθήκην εἵληφεν. ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ τῶν μὴ ἐπιτιθέντων τῇ γλώττῃ χαλινὸν τοῖς ἐπιεικέσι καὶ ἀπράγμοσι προσεφύοντο, ὥς πλείους τόκους ἐπὶ τοῖς κεκερδακόσι νομίσμασι, καὶ οἱ μὲν ἀπεδείκνυσαν, οἱ δὲ πλείους μάτην κατ' αὐτῶν ἐκεκράγεσαν, τὸν μὲν ἀποδεικνύντα ἀπροστίμητον εἶων, τὸν δὲ συκοφαντήσαντα ὀβολοῦ καταβολῇ ἐζημίουν· καὶ ὄνομα τῇ ζημίᾳ ἡ ἐπωβελία.

Suid. s. v. ἐπωβελία gl. I.

πολλῶν εἰς χρήματα συκοφαντούντων τοὺς ἐπιεικεῖς καὶ ἀπράγμονας τῶν πολιτῶν καὶ μάλιστα τοῦτο πράττειν διαβαλλομένων τῶν περὶ τὸ ἐμπόριον συμβαλλόντων ἐπὶ ναυτικοῖς τόκοις, Ἀθηναῖοι ζημίαν ἔταξαν κατὰ τῶν ἐγκαλοούντων ὀβολὸν ἐκτίνειν, εἰ μὴ, καθ' ὧν ἐνεκάλουν, τούτους ἔλοιεν. ταύτην τὴν ζημίαν ἐπωβελίαν ὠνόμασαν.

Interdum Psellus ad verbum cum Suida congruit cf. Psell. § 12 et Suid. s. v. εὐθυδικία et παραγραφή. Postremum enuntiatum Psellianum Παραγράφεσθαι δὲ ἐφεῖται καὶ τοῖς τοιοῦτόν τι ἐγκαλουμένοις περὶ οὗ οὗ νενομοθέτηται isdem verbis legimus apud Suid. s. v. παραγραφή. Paragraphum 9 de civium recensione, rejectione, provocatione sic Michaelēs instituit, ut primum de tribubus et pagis atticis diceret et exempli gratia duos nominaret Ἀχαρνεῖς et Ἐλευσινίους. Cur hos, non alios e multis demis sibi elegit? Quia Suidas s. v. διαψήφισις eosdem attulit: οἱ τοι Ἀχαρνεῖς περὶ Ἀχαρνέων, καὶ περὶ Ἐλευσινίων οἱ Ἐλευσίνιοι. Haec scriptorum similitudo occulta potius quam aperta non solum ad partem priorem, quam Gregor. Corinthius in usum suum vocavit, pertinet, sed etiam ad posteriorem a § 22 incipientem.

Mich. Psell. § 25.

Οἱ δὲ διαιτηταὶ (καὶ πεντηκοντούτης ἐστὶν ἕκαστος, βε-

Suid. s. v. διαιτητάς.

τοὺς ὑπὲρ 50 ἔτη γεγονότας καὶ καθαρὸς πάσης αἰτίας

βιωκῶς ἄριστα καὶ πάσης αἰτίας ἀπηλλαγμένους, νόμων τε εἰδήμων καὶ καθιστάς τὰς γραφάς εἰς τὸ μέτρον καὶ τὸ ὅλον εἰρηνοδίκης) τοῖς αὐτοῖς δαιτυόντες τὰς κατ' ἀλλήλων γραφάς. Τῷ δὲ μὴ αὐτόχθονι οὐκ ἐφεῖτο εἰσιέναι παρὰ τὸν δαιτυτήν οὔτε διώκοντι, οὔτε φεύγοντι.

ὕπειλημμένους, ἀπὸ τοῦ λη-
ξιαρχικοῦ γραμματείου κλη-
ρώσαντες, τὰ τῶν πολιτῶν
δαιτῶν ἐποιοῦν.

ξένοις μέντοι γε ἐπὶ τοῦτο
ἐλθεῖν οὐ συγκεχώρητο. ἔξ-
εστι δὲ τοῖς μεμφομένοις δῖαι-
ταν ἐκκαλεῖσθαι τὸ δημόσιον
δικαστήριον.

Peregrinos arbitrium flagitare vetitos esse praeter Suidam et Psellum nemo umquam docuit. Aetatem ad munus diaetetae subeundum necessariam non quinquaginta sed **sexaginta** annorum fuisse quis est, qui ignoret? Hoc Aristoteles 53. 4 dixit et ii, qui aliquo modo in Aristotele nituntur, repetierunt: Poll. VIII. 126, lex. Seg. V. 235. 20, lex. Dem. p. 13. ad § 27, schol. Plat. legg. XI. 920 D (Dübner II p. 466. 31). Diaetetas **quinquagenarios** fuisse Psellus e Suida tantum cognoscere potuit. E glossa pusilla lex. Seg. IV. 186. 1. (ὅπερ τὰ πεντήκοντα ἔτη ἦσαν κριταί) totam narrationem Psellianam derivare non audeo.

Mich. Psell. § 41¹).

τετραδιστάς δὲ Ἀθηναῖοι φα-
σιν οἷς ἔλαχε βίος ἐπίπονος
καὶ ταλαίπωρος, σκληρότε-
ρον ἅψ' Ἡρακλέους οὕτως
αὐτοὺς ὀνομάζοντες. Τετάρ-
της γὰρ τοῦ μηνὸς οὔτος γε-
γεννησθαι ἱστόρηται.

Suid. s. v. τετραδισταί.

οἱ ἐπίπονον βίον διάγοντες.

ἀπὸ τοῦ Ἡρακλέους,
ὃς τετράδι γεννηθεὶς πολ-
λοὺς πόνους ἔτλη.

Exceptis §§ 29. 36. 39. 49. 51. **omnia** etiam in immenso **Suidae** thesauro inveniuntur et s. v. τριττός, ad quam vo-

1) in lex. Seg. V. 309. 28 haec tantum leguntur: τετραδισταί.
οἱ ἐπίπονον βίον διάγοντες.

cem Psellus (§ 31) diligentiora, quam quae homo Byzantinae aetatis scire posset, **de trittyis maritimis, mediterraneis, urbanis a Clisthene dispersitis** narrat, Suidas **Aristotelem** testem adnotavit: Τριττύς gl. 1: φυλῆς μέρος τρίτον. αὕτη γὰρ διήρηται εἰς τρία μέρη, τριττῦς καὶ ἔθνη καὶ φρατρίας, ὥς Ἀριστοτέλης φησί. Aristoteles a Suida inter glossas cum Psellianis communes non laudatur nisi **hoc uno loco**. Nonne haec omnia nos summa cum vi cogunt, **ut Michaellem Psellum simile opus evolvisse ibique ad hunc auctorem delegatum esse statuamus**; qua re impulsus nescio unde libellum philosophi sibi anquisivit et ex ipso Aristotele, quae ei opus esse videbantur, mutuatus est?

Simile Suidae opus magistro Constantinopolitano praesto fuisse dixi, non ipsum Suidam. Quae causae me, ut tam timide argumenter, commoverint, statim proferam. Sunt enim loci nonnulli, ubi Psellus similia lexico Segueriano V praebeat quam Suidae, de aliis paragraphis res in dubio relinquenda est.

Mich. Psell. § 45.	Suid. s. v. ὑποφόνια	Lex. Seg. V. 313. 3.
Τὰ δὲ ὑποφόνια, ἔν' οὕτως εἶπω, τιμὴ ἀίματός εἰσιν. Ἐδίδοτο γὰρ τοῖς τοῦ ἀπεκτονημένου κληρονόμοις ἢ ἀνταναιρεῖν τὸν ἀπεκτονότα ἢ τίμημα λαμβάνειν τοῦ φόνου. Τὰ οὖν ὑπὲρ τοῦ φόνου διδόμενα παρὰ τοῦ ἀπεκτονότος ὑποφόνια ὀνομάζεται.	καὶ ἐπὶ τῷ φόνῳ διδόμενα χρήματα τοῖς οἰκείοις τοῦ ἀναιρεθέντος, ὑπὸ τοῦ τὴν αἰτίαν ἔχοντος, ὅτι ἀνήρηκεν, ἵνα μὴ ἐπεξίωσιν ἐπὶ τῷ μὴ ἐπεξέρχεσθαι, μηδὲ γενέσθαι τὴν τοῦ φόνου δίκην, ὑποφόνια καλεῖται. οὕτως Δείναρχος καὶ Θεόφραστος.	ὑποφόνια τὰ διδόμενα τοῖς οἰκείοις τοῦ βιαίως τελευτήσαντος ὑπὸ τοῦ φονέως ἐπὶ τῷ μὴ ἐξέρχεσθαι τὴν τοῦ φόνου δίκην.

Hoc loco nescimus, utri se applicare maluerit, Suidaene an lexico rhetorico Segueriano. Altero autem loco hoc lexicon magis quadrat ad verba Pselliana.

Suid. s. v. πα-
τρώων

πατρῶα λέγουσιν οἱ ῥήτορες, ὅταν αὐτοῖς ὁ λόγος ᾗ περὶ χρημάτων ἢ τόπων. Ἰσαῖος· ἀποφαίνω γὰρ ὑμῖν, ὥς οὐκ ἔστι τῆς ἐπικλήρου τὸ χωρίον τοῦτο, οὐδ' ἐγένετο πώποτε, ἀλλ' ὥς ἦν πατρώων Λυσιμένει τῷ πατρὶ Μενεκράτους· ὁ δὲ Λυσιμένης ἔσχε τὰ πατρῶα πάντα. Πάτρια δὲ λέγουσι τὰ ἔθνη καὶ τὰ νόμιμα καὶ τὰ μυστήρια καὶ τὰς ἐορτάς. Ἀντιφῶν· Τοῦτο δὲ τοὺς νόμους εἰδὼς πατρίους καὶ παλαιοὺς ὄντας ὑμῖν. Πατρικὸν δέ, ὅταν περὶ προσώπου ποιῶνται τὸν λόγον. Καὶ τούτων ἀξιωθεῖς, διὰ τὸ πατρικὸς αὐτῷ φίλος εἶναι. Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος.

Phot. s. v. πα-
τρώων, πατρίων
καὶ πατρικῶν.

πατρῶα λέγουσιν οἱ παλαιοί, ὅταν αὐτοῖς ὁ λόγος ᾗ περὶ χρημάτων ἢ τόπων· οὕτως Ἰσαῖος ἐν τῷ πρὸς Διοκλέα.

πάτρια δὲ τὰ ἔθνη καὶ τὰ νόμιμα καὶ τὰ μυστήρια καὶ τὰς ἐορτάς, ὥς Ἀντιφῶν.

Πατρικῶν δὲ ὅταν περὶ προσώπων ποιῶνται τὸν λόγον, ὥς Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος.

Lex. Seg. V.
397. 30.

πατρώων καὶ πατρίων καὶ πατρικῶν. πατρῶα λέγουσιν οἱ ῥήτορες χρήματα καὶ κτήματα καὶ τόπους,

πάτρια δὲ τὰ ἔθνη καὶ τὰ νόμιμα καὶ τὰ μυστήρια καὶ τὰς ἐορτάς,

πατρικὸν δὲ φίλον ἢ ἐχθρόν.

Mich. Psell. § 43

inverso ordine ,πάτρια' inquit ,δὲ καὶ πατρῶα οὐτ' αὐτὰ οἱ ῥήτορες οἶονται· ἀλλὰ πάτρια μὲν τὰ ἔθνη καὶ τὰ νόμιμα καὶ τὰ μυστήρια καὶ τὰς ἐορτάς ὀνομάζουσι, πατρῶα δὲ τὸν οἶκον καὶ τὰ χωρία καὶ τὰ χρήματα.'

Opinor veri similis esse Psellum talem glossam adhibuisse, cui jam omnia veterum scriptorum testimonia resecta essent, quam Photium aut Suidam, e quibus alter locos scriptorum, alter nomina servavit. Tum lex. Seg. V. ea re inter alios excellit et cum Psello congruit, quod solum tria vocabula enumeravit, quibus rhetores nomen adjectivum πατρώα imposuissent: κτήματα, τόποι, χρήματα, quae respondent Psellianis οἶκος, χωρίοις, χρήμασι. Deinde, quae § 51 Psellianae respondeant, in Suidae thesauro frustra quaesivi: in lexico Segueriano V glossam miserrime detruncatam, quae comparari possit, inveni: p. 257. 17 εὐοὶ σαβοῖ, μυστικὰ ἐπιφθέγματα. Accedit quod causas προβολήν et καταχειροτονίαν praeter Psellum § 11 solum lex. Seg. V. 268. 27 uno loco comprehendit, licet diversa proferant. Denique Psellum a Suida dissentire, cum lex. Seg. V consentire manifesto elucet e glossa ἀμφορρία. Qua in re omnes lexicographi in duas discedunt partes¹⁾. Hesych. s. vv. ἀμφωμοσία et ἀμφορρία, Suid. s. v. ἀμφορρία docent ἀμφορρίαν jus jurandum fuisse, quo reus accusatorque adstricti essent. Aliter lex. Seg. V. 311. 23, lex. Seg. IV. 184. 9, Poll. VIII. 122 hanc vocem explicant, quibuscum facit Psellus § 18. Quorum sententia accepta, ἀμφορρία est jus jurandum non solum a reo et accusatore, sed etiam a iudice datum. At quoniam modo vidimus, lex. Seg. IV quoque illarum fuisse partium, quibus Psellus faveret, e re sit in sententiam Wentzelianam supra²⁾ refutatam inquirere. Etsi enim Gregorium Corinthium exterminavimus, tamen fons ejus Psellus cum lexico Segueriano IV comparari potest. Atque re vera videmus exstare quandam inter eos rationem. Primum § 29 κληρωταὶ δὲ ἀρχαί, πράκτορες, ἐχ' λογεῖς καὶ ἀντιγραφεῖς legimus lex. Seg. IV. 190. 26, ubi pro ἀντιγραφὴ quilibet loco Pselli nondum cognito emendationem ἀντιγραφέων in margine adscripserit. Tum διαψήφισιν, ἀποψήφισιν, ἔφεσιν,

1) Stojentin, Jhbb. f. Phil. 119. 1879 p. 114 ann. 1.

2) p. 115.

in quibus rebus enarrandis modo ¹⁾ vestigia Suidae apud Psellum § 9 enucleavimus, praeter hunc auctor lexicī Seg. IV solus una glossa complexa est. Etsi non ita, ut Suidas, exempli gratia pagos quosdam attulit, tamen in re explicanda cum Psello congruit. Sed his duobus locis exceptis frustra ea quaeres, quae libellus περὶ δικῶν ὀνομάτων solo cum lex. Seg. IV. communia habeat. Praeterea e 52 paragraphis Pselli fere dimidium a scriptore lexicī IV prorsus neglectum est. Quae cum ita sint, hunc fontem illius fuisse non concedam.

Quis enim credat professorem Constantinopolitanum ad hoc πάρεργον conficiendum permultos libros consuluisse et duobus tantum locis conscribendis novum opus evolvisse? Inter immensa huius viri studia ²⁾, quae theologiam, philosophiam, philologiam, rerum naturam complexa sunt, opusculum nostrum, quod discipulorum precibus ³⁾ cedens composuit, vilissimum putandum est neque consentaneum est in hoc libello conscribendo multum temporis operaeque consumptum esse. Michaellem Psellum ipsum fere eodem modo de hoc opere iudicasse credo, quomodo Photium patriarcham lexicon suum ad litterarum ordinem compositum aestimasse veri simile est. Quamquam nobis, philologis, viri Byzantinae aetatis propter talia potissimum opera plurimi sunt pretii, inter aequales neque Psellus neque Photius his quisquiliis gloriam sibi pepererunt. Itaque negandum est multum laboris in disputationiuncula περὶ δικῶν ὀνομάτων collocatum esse, sed contra statuendum est auctorem pauca tantum volumina, quae ad rem propositam usui esse viderentur quaeque ei in promptu essent, legendo contrivisse. Qui nisi disertis verbis in hoc fonte, id quod cum Aristotele factum esse ostendi, legit ὡς Ἀριστοτέλης vel similia, alios auctores contulisse non puto.

At Wilamowitz ⁴⁾ Psellum e lexicis rhetoricis eorumque explicationibus usitatis pendere denegat, quam ob rem diligen-

1) p. 119.

2) cf. Krumbacher, byzantin. Litteraturgesch. p. 174 sq.

3) § 1.

4) l. l. I. p. 293.

tius nobis in hanc rem inquirendum est. § 5 de εὐθύνη collatis lex. Dem. p. 142. § 110, lex. Seg. V. 245. 6, Phot. s. v. εὐθύνα, Suid. s. v. εὐθύνη ad eandem originem a me jam supra ¹⁾ reducta est, quo nunc alios locos adjungere liceat. Quae sit ἐπαγγελία δοκιμασίας, fere eadem ratione omnes lexicographi definiverunt. Harpocratonem s. v. ἐπαγγελία et, qui hunc secuti sunt, lex. Seg. V. 256. 5 = Et. M. 353. 43, Suid. s. v. ἐπαγγελία, lex. Vind. p. 56. 3, cum omnino vocis ἐπαγγελία rationem habeant, secludamus. Pollux VIII. 34, cum mendo δοκιμασία καὶ ἐπαγγελία pro δοκιμασίας ἐπαγγελία a schol. Aesch. 1. 2 exscriptus, hanc causam enumeravit, non explicavit. Lex. Dem. p. 13 § 23 a schol. Aesch. 1. 32 repetitum brevius est. Sed neque hoc neque ille distant a ceteris locis, qui omnes una cum Psello § 19 ad eandem formam redeunt.

Suid. s. v. δοκιμασίαν ἐπαγγεῖλαι·

τὸ δίκην ἐταιρήσεως τινα καταγγεῖλαι. γίνεται δὲ ἡ τῆς ἐταιρήσεως δοκιμασία οὐ πᾶσιν ἀλλὰ πολιτευομένοις ῥήτορσι καὶ ψηφίσματα γράφουσι.

Lex. Seg. IV. 185. 32

δοκιμασίαν ἐπαγγεῖλαι· τὸ καταγγεῖλαι δίκην ἐταιρήσεως τινα.

Lex. Seg. V. 241. 15.

δοκιμασίαν ἐπαγγεῖλαι· τὸ καταγγεῖλαι δίκην ἐταιρήσεως οἱ ῥήτορες δοκιμασίαν ἐπαγγεῖλαι ἐκάλουν.

Mich. Psell. § 5.

τὸ δὲ καταγγεῖλαι τινα δίκην ἐταιρήσεως ἐπαγγελία δοκιμασίας ἐλέγετο.

Etiam hoc loco Psellum ad lex. Seg. V propius quam ad Suidae verba accedere facile mihi concedes.

Contra quem causa φάσεως instituta sit, magis in univ. Harpocratonem s. v. φάσις, unde Suid. s. v. φάσις gl. 2 et Et. M. 795. 19 manaverunt, disputavit. In primis ei, qui injuria praedium publicum possidebant, tum, qui domos pu-

1) p. 34.

pillares male procurabant, tali modo in jus vocabantur. Quibus in lex. Seg. V. 313. 20 mercatores additi sunt, qui alio ac Athenas merces suas deportaverant, et Pollux multos alios nominavit. Lex. Seg. V. 315. 14, Phot. s. v., Suid. s. v. gl. 1 pro sua parte hunc numerum deminuerunt, cum quibus Psellus congruit.

Suid. s. v. φάσις gl. 1.	Phot. s. v. φάσις	Lex. Seg. V. 315. 16.	Mich. Psell. § 6.
ἐστὶν ἣν ποιεῖταιί τις πρὸς τὸν δο- κοῦντα ὑπορύττειν δημόσιον μέταλ- λον ἢ χωρίον ἢ οἰκίαν ἢ ἄλλο τι τῶν δημοσίων. ἔτι δὲ καὶ οἱ τοὺς ἐπιτρόπους τῶν ὄρφανῶν αἰτιώμε- νοι παρὰ τοῖς ἄρ- χουσι ὡς οὐ δεόν- τως μεμισθωκό- τας τὸν τῶν ὄρ- φανῶν οἶκον πα- ραφαίνειν λέγον- ται.	φάσις ἐστὶν ἣν ποιεῖταιί τις πρὸς τὸν δοκοῦντα ὑπο- ρύττειν δημόσιον μέταλλον ἢ χω- ρίον ἢ οἰκίαν ἢ ἄλλο τι τῶν δη- μοσίων. ἔτι δὲ καὶ οἱ τοὺς ἐπιτρόπους τῶν ὄρφανῶν αἰ- τιώμενοι παρὰ τοῖς ἄρχουσιν ὡς οὐ δε- όντως μεμισθωκό- τας τὸν ὄρφανῶν οἶκον προφαίνειν λέγονται.	φάσις. μήνυσις πρὸς τοὺς ἄρχον- τας κατὰ τῶν ὑπο- ρυττόντων τι μέ- ταλλον ἢ κατὰ τῶν ἀδικούντων χωρίον ἢ οἰκίαν ἢ τι τῶν δημο- σίων, ἢ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων τῶν μὴ μεμισθωκότων τῆς οἰκίας τῶν ὄρφανῶν.	εἰ δὲ τις τὸν ὑπο- ρύττοντα δημόσιον μέταλλον ἢ δημό- σιον οἶκον ἐξιδιού- μενον, ἢ κακῶς ἐπιτετροπευκότα εἰς ἡγην εἰς δικα- στήριον, ὁ τοιοῦτος φαίνειν ἐλέγετο τὸν ἄλόντα· καὶ ἡ δίκη ἐντεῦθεν ἐπονομαζομένη φάσις παρωνομά- ζετο.

Hoc quidem verum est, veterem doctrinam in Pselli opusculo non agnoscī. Si eadem res varie ab Harpocratiōe, Polluce, lexicographis posteris tractantur, Psellum hos, non illos secutum esse videmus. Quod modo e voce φάσις explicata apparuit itidemque aliis locis patet. Qualis fuerit ἐφήγησις, Pollux VIII. 50 minus diligenter explanare studuit et magis in vulgari interpretatione versatus est, quae in lex. Dem. p. 13 § 26 recepta et jam fusius exemplis additis illustrata est. Haec autem uberior enarratio sola posteris pla-

cuit, quam ob rem apud lex. Seg. IV et V, Phot., Suid., nec non Mich. Psellum, quibus haec actio intenta sit, cognoscimus neglecto discrimine, quod inter ἐφήγησιν et ἀπαγωγὴν et ἐν-δειξιν exstat.

Suid. s. v. ἐφή- γησις.	Phot. s. v. ἐφή- γησις.	Lex. Seg. V. 312. 31	Mich. Psell. § 8.
ἐστὶ δίκη εἰσαγο- μένη ἐπὶ τοὺς ὑπο- δεξαμένους τὸν εἰρ- γόμενον ὑπὸ τῶν νόμων ἐπιβαίνειν τῆς χώρας, οἷον φυγάδα ἢ ἀνδρο- φόνον. ἢ ὅταν τῶν δημοσίων τι κατ- έχειν δοκῇ τις κρύφα.	ἐφήγησις ἐστὶ δι- κη εἰσαγομένη κατὰ ²⁾ τῶν ὑπο- δεξαμένων τὸν εἰρ- γόμενον ὑπὸ τῶν νόμων ἐπιβαίνειν τῆς χώρας, οἷον φυγάδα ἢ ἀνδρο- φόνον. ἢ ὅταν τῶν δημοσίων τι κατ- έχειν δοκῇ τις κρύφα.	ἐφήγησις ¹⁾ δίκη ἐστὶν εἰσαγομένη κατὰ τῶν ὑποδε- ξαμένων τὸν εἰρ- γόμενον ὑπὸ τῶν νόμων ἐπιβαίνειν τῆς χώρας, οἷον φυγάδα ἢ ἀνδρο- φόνον. ἢ ὅταν τῶν δημοσίων τι κατ- έχειν δοκῇ τις κρύφα.	ἡ δὲ ἐφήγησις ἐδίδοτο κατὰ τῶν ὑποδεξαμένων τὸν φυγάδα τῆς πόλεως ἢ τῶν κεκλοφόνων λαθ- ραίως πρᾶγμα δη- μόσιον.

Sufficere credo haec exempla a me collecta, unde quivis Psellum non veterem quidem, at usitatam tamen omnium lexicographorum doctrinam secutum esse perspiciat. Sed hanc ipsam doctrinam, quamvis sit depravata et derivata, tamen contemnere non possumus, quia in fontibus probatis nititur et frustula plenioris copiae pretiosa et aliunde ignota nobis- cum communicat. Idcirco Psellus quoque, licet res ipsae ab hoc narratae nullius sint momenti et melius apud unumquem- que lexicographum legantur, dignus est, quem respiciamus, quia solus praeter Pollucem secundum rerum ordinem librum composuit. Quod sane nihil valeret, si ipse res tali ratione disposuisset, et omnia e lexico quodam secundum litterarum ordinem edito hausisset. Sed primum per se veri est dissi-

1) cod. ἐφήγησις.

2) cod. ἀπό.

mile, hominem Byzantinae aetatis e lexico quodam ad arbitrium suum haec actionum nomina elegisse. Tum fac ipsum delectum habuisse, mirum sit, cur ἐπωβελίαν § 21, quam ipse non δίκη, sed ζημίας ἔνομα fuisse dicit, actionibus adnumeraverit¹⁾. Si ipse libero iudicio thesaurum glossarum secundum litterarum ordinem compositum adhibuisset, quaslibet alias pro hac causas addidisset. Denique non tam Suidam quam usitatam modo in Suidam modo in lexica Segueriana receptam doctrinam eum secutum esse vidimus. Quam ob rem quaeri licet, an hunc ordinem in fonte suo invenerit. Usque ad § 21 nobis, ut ipse profitetur, quae fuerint actionum nomina apud Atticos, exposuit, cui in parte posteriore alia nonnulla affixit, quae memoratu digna ei videbantur, nullo certo ordine intento. At tamen hic permultos magistratus percenseri manifestum est: ἔνδεκα, διαιτηταί, γραμματεὺς, ὑπογραμματεὺς, ἀντιγραφεὺς, ἐκλογεῖς, πράκτορες, κωλακρέται, Ἑλληνοταμίαι.

Nunc recordemur²⁾ Pollucem librum VIII sic concepisse, ut primum δικαστικὰ ὀνόματα tum πολιτικὰ ὀνόματα explicaret. In illa parte §§ 31—64 purae verborum idem significantium enumerationi satis amplas de vi et auctoritate singularum actionum interpretationes inseruit, quarum similitudo cum nostris lexicis rhetoricis et scholiis jamdudum cognita est³⁾. Sin autem hanc operis Pollucei partem cum priore libelli Pselliani parte comparamus, efficitur paene omnia, in quae Psellus ibi inquisiverit, in onomastico reperiri. Etiam ἐπωβελίαν Pollux una cum ceteris multarum significationibus πρυτανεία, παρακαταβολή, παράστασις in hac parte percensuit. Interdum ordo idem permansit: Pollux § 45 sq. εὐθύνα, προβολή, φάσις, ἔνδειξις, ἀπαγωγή, ἐφήγησις = Psellus § 5 sq. εὐθύνη, φάσις, ἔνδειξις, ἐφήγησις. Hic § 18 con-

1) Voces δωμοσία, ἀνωμοσία, ἀμφοτερολογία, ἐξωμοσία inter nomina actionum explicatas esse aliquo modo excusari potest.

2) cf. supra p. 66.

3) Cohn l. l. p. 829.

junxit διωμοσίαν, ἀντωμοσίαν, ἀμφοριάν, ἐξωμοσίαν, ille §§ 55, 56 προωμοσίαν, ἀντωμοσίαν, διωμοσίαν, ἐξωμοσίαν, ἀπωμοσίαν. Aliter res se habet in posteriore parte, ubi Pollux, quales fuerint magistratus Athenis, exponere studuit et prospero eventu Aristotelem adiit. Psellus neque hoc neque illud molitus est et, si contra ipsius voluntatem permultos magistratus attulit, hoc fonti ejus non ipsi auctori honori tribuendum est. Ipse enim hac in parte id tantum agitavit, ut voces nonnullas, quas discipulis suis minus notas fore speraret, explanaret. Qua re factum est, ut, quae Pollux jam priore in parte tractavisset, Psellus, fortasse quia his rebus nihil cum actionibus commune esse sentiret, in alteram partem relegaret, cf. § 32 λουτροφόρος = Poll. VIII. 66; § 83 δόρυ ἐξεγεγκεῖν = Poll. VIII. 65; § 46 ἀνδρολήψιον = Poll. VIII. 50. At quamquam in rebus disponendis nonnihil consentiunt, quod ad argumentum attinet, alter ab altero satis abhorret. Quid nunc? Nonne turbam movisse videor, quam ipse sedare non possim? Psellum in ordine rerum cum Polluce facere, in argumento ab eodem discrepare dixi; tum Suidae, tum lex. Seg. V, tum lex. Seg. IV eum adstipulatum esse contendi. Quomodo has sponte relatas maximeque inter sese concertantes sententias me dirempturum esse spero? Cardo totius rei, quem strenue me praestare posse credo, illud est: Psellum cum alibi (cf. εὐθύνη, ἔνδεκα, διατηταί, ἐπώνυμοι) Aristotelem spreverit, in voce τριτύς a fonte suo ad libellum Ἀθηναίων πολιτεία relatum esse. Quod re vera comparatis glossis Pselli et Suidae ab hoc solo nostro loco factum esse vidimus. Atqui ipsum Suidam fontem fuisse veri dissimile nobis videbatur esse. Ergo fuit quidam ex eis auctoribus, quorum opera in immensis Suidae scriniis congesta latere scimus. Quorum numerum satis amplum fuisse, ex quo tempore Bernhardt¹⁾ commentationes suas de subsidiis lexicī edidit, non ignoratur.

1) praef. ed. Suid. p. XLI sq.

§ 6. Vestinum Pselli, Pamphilum Pollucis et Harpocratonis fontem fuisse conicitur.

Labor perquirendi expeditior esset, si tabula Suidae praefixa fideli argumento uti nobis liceret. At fides huius indiculi ab aliis ¹⁾ acerrime impugnata, ab aliis ²⁾ strenue defensa est, ita ut res nondum dijudicata existimanda sit. Quod subsidium quamquam dubium est, tamen spes fontis indagandi nos non fallat, dummodo duas condiciones antea constituamus. Fons iste, quem quaesituri sumus, rerum ordinem ut sequatur et cum fonte Polluceo consuetudinem aliquam habeat, necesse est. Quibus rebus perpensis ad unum deducimur, a quo condiciones postulatas revera persolutas esse videmus **Vestinum, epitomatores Pamphili**. Sententiam Naberii ³⁾, a Weberio ⁴⁾ retractatam Diogenianum non ipsum Pamphilum sed Vestinum ad lexicon suum condendum adhibuisse non opus est refellere post sagacissimas Reitzensteinii ⁵⁾ de pristina lexicis Hesychiani forma disquisitiones. Certo nunc scimus, Diogenianum ab Hesychio amplificatum, Pamphilum a Diogeniano contractum et in aliam formam conversum esse. Quomodo autem Pamphilus opus suum disposuerit, litterarum an rerum ordine, diu ancipiti Marte pugnatum est. Hodie multi viri docti et ei ⁶⁾, quorum auctoritas plurimum valet, posteriori sententiae, quam Weber ⁷⁾ inauguravit, adnuunt.

1) Valckenaer in Theocr. Adionaz. p. 295—299. Bernhardt
l. l. p. XLI. Naber prol. Phot. p. 19. 165.

2) Ritschl, de Oro et Orione p. 78 = Opusc. philol. I. p. 668.
M. Schmidt Jhbb. f. Phil. 71. 1855 p. 481. H. Weber, Untersuchungen
über die Quellen des Hesych. Philol. Suppl. Bd. III. 1877. p. 590.

3) l. l. p. 19.

4) l. l. p. 408.

5) Die Uebersetzung des Lexicons des Hesychios in: Rhein.
Mus. 43. 1888. p. 443—460.

6) Karl Bapp. Beiträge zur Quellenkritik des Athenaios in:
Comment. Ribbeck. p. 251—265. Reitzenstein l. l. p. 455.

7) l. l. 478 sq.

Quod jure fecisse mihi quidem videntur. Quomodo enim 24 litterae in 95 libros distribui et opus a Zopyrione incohaturum a Pamphilo continuari potuerit, si litterarum ordinem hunc librum secutum esse statuitur, vix explicabis¹⁾. Tum Diogenianus, quem Pamphili libris contrahendis operam dedisse Suidas s. v. Διογενειανός tradit, ipse in epistula Hesychii ad Eulogium sibi hoc laudi ducit ἑμοῦ πάσας (sc. λέξεις) καθ' ἑκάστον στοιχείον συντεθειμέναι. Ergo id ipsum in libris antea editis desideravit. Indidem sequitur, cum Vestinum, collata inscriptione²⁾ ad viam Ostiensem reperta cum curriculo vitae Diogeniani apud Suidam³⁾, paullo hoc **maior**em natu fuisse ideoque suum librum **ante Diogenianum** conscripsisse veri simile sit, epitomen, quam quattuor libris confecit, ordinem fontis Pamphili integrum servasse. Quod, etiamsi hoc indicio egeremus, statuendum erat, quia neque in indiculo neque in lexico Suidae fons ab hoc immutatus esse dicitur. Quattuor autem, non triginta libris opusculum Vestini continebatur; sententia enim Naberiana de fonte Diogeniani refutata, jam nihil est, cur litteram ζ' apud Suidam s. v. Οὐηστίνος et in tabula operi praefixa e λ' corruptam esse sumamus.

Sed restat etiamnunc difficultas, quae nobis tollenda est. Quantopere Diogenianus fontem in artius collegerit, optime cognoscitur Hesychio s. v. δικάστήρια cum glossis ceterorum lexicographorum comparato⁴⁾, qui multo pleniores sunt. Si Diogeniano jam quinque libris Pamphilus sic decurtandus erat, Vestinum hoc quattuor libris eo magis fecisse veri si-

1) Jul. Schönemann. De lexicographis, qui rerum ordinem secuti sunt, quaestiones praecursoriae. Hannover. 1886. p. 115 hanc difficultatem ita tollit, ut statuatur, Zopyrionem libros I—IV (α'—δ'), Pamphilum libros V (ε') sq. conscripsisse; numerum ω' autem et in contextu et in indiculo Suidae mendum esse. Qua ratione vir doctus res non explicasse, sed discidis videtur.

2) Naber proll. p. 19 καὶ ἐπὶ τῆς παιδείας Ἀδριανοῦ, ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ αυτοκράτορος.

3) s. v. Διογενειανός, γερωνὼς ἐπὶ Ἀδριανοῦ βασιλέως.

4) supra p. 95.

millimum est, si quidem totum Pamphili pratum excerpserit. Atqui id ipsum mihi valde dubium esse videtur, praesertim quia, si jam Vestinus ex opere Pamphileo pleno summarium quam brevissimum quattuor libris confecisset, Diogeniano usui **pauperum academiae civium**¹⁾ indulgere non opus erat. Nam **quattuor libros minoris quam quinque constituisse patet.**

Quo alia quoque ratiocinatio accedit. In tabula quidem Suidae tantum legimus Οὐηστίνος Ἰούλιος, σοφιστής, ἐπιτομήν τῶν Παμφίλου γλωσσῶν, in contextu autem sub voce Οὐηστίνος additur: Ἐκλογὴν ὀνομάτων ἐκ τῶν Δημοσθένους βιβλίων, ἐκλογὴν ἐκ τῶν Θουκυδίδου, Ἰσαίου, Ἰσοκράτους καὶ Θρασυμάχου τοῦ ῥήτορος καὶ τῶν ἄλλων ῥητόρων. Sicut Diogeniani Περιεργοπένητες et λέξεις παντοδαπὴ idem opus fuisse creditur²⁾, sicut Pamphili lexicon Suidas initio λειμῶνα nominavit, tum verbis περὶ γλωσσῶν ἦτοι λέξεων item atque Athenaeus IX. 388 D. XIV 650 E melius verbis περὶ γλωσσῶν καὶ ὀνομάτων³⁾ argumentum descripsit, eodem modo nostro loco, qualem sibi provinciam Vestinus e Prato Pamphileo depascendam elegisset, Suidam vel potius Hesychium Milesium significasse credo verbis ἐκλογὴν ὀνομάτων sq.

Cui conjecturae haud scio an observatio aliunde petita faveat. Nam si Vestinus **unam tantum operis Pamphilei partem** exscripsit, certam quandam rationem eum secutum esse et talem partem sibi vindicasse, **quae inter sese totum aliquid efficeret**, per se veri simile est. Constat, Pamphilum 95 libros conscripsisse, per quos quomodo litterae 24 α—ω distributae sint, adhuc ignoramus. Si ponimus, **quaternos libros sub ampliore quodam titulo conjunctos fuisse, quater et viciens quaterni sunt nonaginta sex** h. e. fere summa totius operis. Sic numeri librorum et Pamphili et Vestini bene explicantur. In eiusmodi autem opusculo, quale modo a Vestino

1) cf. epistolam Hesychii ad Eulogium a. M. Schmidtio editioni praefixam.

2) Reitzenstein l. l. p. 456. ann. 1. Schönemann l. l. p. 82—83.

3) cf. M. Schmidt, quaest. Hesych. p. LX. Reitzenstein l. l. p. 455.

compositum fuisse conjeci, rebus a Psello enarratis praecipue operam datam esse apparet et glossis Harpocratiōeīs respondentibus, quae ubique fere oratores, semel (s. v. Ἑλληνοταμίαι) Thucydidem testem afferunt, comprobatur.

Fonte nimis contrahendo facile fieri potuit, ut nomen Aristotelis, qui a Pamphilo saepissime certe laudatus est, excepto uno loco semper intercideret. Quae conjectura si vera sit, fortasse ad explicandum usui erit, cur Suidas toties in primis in nominibus causarum atticarum non una interpretatione contentus fuerit, sed plerumque duas tresve conjunxerit. Conscius profecto mihi sum, quae mox protuli, me non tam argumentatum quam arbitratum esse neque opinionem meam pro certo documento vendere volo. Quae verane fuerit an falsa tum demum dijudicabitur, cum, latiore fundamento posito, unde posteri scientiam de rebus judicialibus et publicis atticis post Aristotelem adepti sint, cognoverimus. Quam quaestionem nunc non tangam.

‘At quid ad nos Pamphilus?’ inquires, ‘quid Vestinus? Cum Polluce, Psello, Suida, lexicis Seguerianis nobis res est et cum ratione, quae inter hos intercedit.’ Recte tu quidem; sed si Psellus ordinem rerum in auctore, quem secutus est, jam invenit, Pollucem quoque distributionem in duas partes non ipsum excogitasse veri similis fit.

Nunc sententiam Stojentini vel potius V. Rose supra¹⁾ ex parte repulsam retractemus. Etsi Stojentino Pollucem epitomen Pamphili a Vestino confectam adhibuisse concedere non possum, tamen Roseo²⁾, censenti Pamphilum ipsum fontem Onomastici nostri fuisse, cur resistam, nihil habeo. Fragmentum Pamphili ab Athenaeo XI. 496^{a 3)} servatum collato

1) p. 67.

2) Aristoteles pseudepigraphus. Lips. 1863. p. 426.

3) Argumentum a F. Rudolphio, die Quellen und die Schriftstellerei des Athenaeus in Philolog. Suppl. Bd. VI. p. 136 inde peti- tum, quod Athenaeus Pamphilum numquam primo aut extremo loco testem attulerit, mihi quidem persuasit, hunc non principalem Naucratis fontem fuisse.

Polluce X. 73 docet, aliquam inter utriusque opus intercessisse rationem.

Athenaeus XI. 496 a.

Πλημοχόη. σκεῦος κεραμειῶν βεμβικῶδες ἐδραῖον ἡσυχῇ, ὃ κοτυλίσκον ἔνιοι προσκαγορεύουσιν, ὥς φησι Πάμφιλος. Χρῶνται δὲ αὐτῷ ἐν Ἐλευσίνι τῇ τελευταίᾳ τῶν μυστηρίων ἡμέρᾳ, ἣν καὶ ἀπ' αὐτοῦ προσκαγορεύουσι πλημοχόας. ἐν ἣ δύο πλημοχόας πληρώσαντες, τὴν μὲν πρὸς ἀνατολάς, τὴν δὲ πρὸς δύσιν ἀνιστάμενοι, ἀνατρέπουσιν ἐπιλέγοντες ῥῆσιν μυστικὴν.

Pollux X. 73.

τάχα δὲ καὶ πλημοχόην· ἔστι δὲ κεραμειῶν ἀγγεῖον, οὐκ ἔχον ὀξὺν τὸν πυθμένα ἀλλ' ἐδραῖόν τε καὶ στάσιμον, ᾧ χρῶνται

τῇ τελευταίᾳ τῶν μυστηρίων, ἣν ἀπ' αὐτοῦ καλοῦσιν πλημοχόην.

Accedunt indicia ex aliis libris II. III. IX Onomastici post Roseum a Cohnio ¹⁾ potissimum collecta. Qui dummodo Vestinum deserat, profiteatur Pamphilum, me adversarium non habebit. Vestinum, si quattuor libris immensam Pamphili materiem re vera complexus esset, Polluci umquam aptum, quem sequeretur, futurum fuisse nego. Sin vero non ἐπιτομήν, sed ἐκλογὴν operis Pamphilei, ut ita dicam, edidit, veri dissimile restat, quomodo Pollux hanc optimo eventu diversissimis libris et in diversissimis rebus, de aetatum appellationibus (II. 8—13. 17. 18), de cognatorum et πολιτικῶν nominibus (III. 16 — 83), de ludis (IX. 94 — 113) consulere potuerit.

Itaque per omnes decem libros vestigia Pamphili dispersa jacent, quod suspicionem movet λειμῶνα Aristarchi ad formam Onomastici exprimendam insigne fuisse exemplar,

1) De Aristophane Byzantio et Suetonio Tranquillo Eustathii auctoribus in Jhbb. f. Phil. Suppl. Bd. XII. 1881 p. 300. 320. 321. 325. 337.

atque opinionem meam, Pollucem distributionem argumenti libri VIII Pamphilo debere haud scio an aliquanto probabiliorem reddat. Quod autem Pollux Psellusque, hoc est, si tibi persuaserim, Pamphilus Vestinusque depravati, minimum inter sese similitudinis ostendunt, mihi documento est ab hominibus cum Romanae tum Byzantinae aetatis fontem a quoque suum sine ulla religione quam maxime vexatum esse. At tamen unum saltem locum, parvulum illum quidem, tibi offerre possum, ubi antiqua Aristophanis Alexandrini doctrina per tot saecula usque ad Michaellem Psellum integra conservata est, de significationibus vocum τήθη, τηθίς, ἐπιτήθη.

Eustath. ¹⁾	Exc. Arist. ed. Miller p. 431.	Pollux.	Lex. Seg.	Suidas.	Mich. Psell. § 42.
					τήθη καὶ τηθίς ²⁾ καὶ ἐπιτήθη· τρία ταῦτα ὀνόματα κατ' ἰσαρίθ- μων προσώ- πων λεγό- μενα· πλὴν ἡ τήθη το- σοῦτον ἄμ- φοῖν διήλ- λαται ὅτι καὶ τὴν μη- τέρα καὶ τὴν
p. 316. 10 ³⁾		III. 17.	IV. 193. 33 = V. 309. 29.	s. v. τήθη = Phot.	
τήθη ἡ τοῦ πατρὸς μή- μαμμη καὶ	τήθη καὶ μή-μαμμη καὶ	ἡ δὲ πατρὸς ἡ μητρὸς	τήθη· πα- τρὸς ἡ μη-	μάμμη ἡ	

1) Eustathium ipsas λέξεις Aristophaneas ad manus habuisse excerptis a Millero, Mél. de la litt. grecque p. 427—434 e libro Athoo editis constat, cf. Cohn, Jhbb. f. Philol. XII. p. 287.

2) Migne: τιθίς.

3) cf. p. 565. 30, 971. 26, 35.

τηρ καὶ ἡ μαῖα, ἡ τοῦ μήτηρ τή- της μητρὸς πατρὸς μή- μήτηρ. τηρ.	III. 22. ἡ δὲ μητρὸς ἀδελφῇ τη- θίς.	IV. 194. I = V. 309. 30. τηθίς· πα- τρὸς ἡ μη- τρὸς ἀδελ- φῇ, ἡν λέ- γουσι θείαν.	πατρὸς ἡ μητρὸς μή- τηρ. s. v. τηθίς = Phot. θεία, πα- τρὸς ἡ μη- τρὸς ἀδελ- φῇ.	τῆς μητρὸς μητέρα δη- λοῖ· τηθίς ²⁾ δὲ ἡ ἀδελ- φῇ ἐστὶ τοῦ πατρὸς ἡ τῆς μητρὸς. ἐπιτήθη δέ ἐστιν ἡ τῆς τήθης μή- τηρ.
p. 316. 20 ¹⁾ . τηθίς.. πα- τρὸς ἀδελφῇ ἡ μητρὸς. p. 971. 26. ἐπιτήθη δὲ ἡ ὑπὲρ αὐ- τὴν (sc. τὴν τήθην) καὶ ὁμοιότητα τοῦ πάππου.	τηθίς ἡ μη- τρὸς ἡ πα- τρὸς ἀδελ- φῇ.	III. 18. ἡ δὲ πάππου ἡ τήθης μή- τηρ προτή- θη καὶ οἱ τούτων γο- νεῖς ἐπίπαπ- πος καὶ ἐπι- τήθη.	s. v. ἐπιτή- θη. ἡ τῆς τήθης μήτηρ.	

Psellus in prima voce explicanda pro verbo minus usitato μάμμη tritum illud μήτηρ usurpavit; nam μάμμη secundum Aristophanem aviam, secundum Atticistas matrem significat³⁾; et hanc ob rem significationem aviae paternae prorsus omisit. Hesychium-Diogenianum s. v. τήθη (glossa ἐπιτήθη deest) cum his omnibus congruere non mirum est, cum et is Pamphilum exscribat. Quod ad postremam vocem attinet, Pollux aliena permiscet et ineptias profert⁴⁾).

Sin vero me, unde ac quibus auxiliis Pamphilus pratum suum irrigaverit, interrogabis, nihil moratus, e Didymo respondebo et hunc jam Aristotelis de Republica Atheniensium libellum degustavisse affirmabo. Quod eum tam strenue fecisse

1) cf. p. 565. 30.

2) Migne: τηθίς.

3) cf. Cohn l. l. p. 317.

4) cf. Cohn l. l. p. 321.

persuasum habeo, ut iis, qui sequerentur, tenue spicilegium reliquisset.

Harpocration utrum ex ipso Didymo an e Pamphilo derivandus sit, nondum exploratum est. Boysen ¹⁾ in certa aliqua sententia consistere non potuit itaque dissertationem promisso claudit, se alio tempore ad haec studia rediturum esse, quod, quantum equidem scio, nondum praestitit. Cohn ²⁾ a Didymo pendere Harpocrationem dicit, „ni fallitur“. Wilamowitz ³⁾, cui praeter alia multa hoc quoque magnae ducō laudi, quod raro medio in itinere subsistit, sed unamquamque rem incohata usque ad extremam lineam, nonnumquam fortasse μετῴον ἢ καὶ ἀνθρῶπον, persequitur, de hac re, quid sentiret, aperuisse nescio. Neque ego brevi manu hanc quaestionem contortam dijudicare audeo. At consideranti mihi observationem Rosei ⁴⁾, consuetudinem esse apud veteres inde a primo p. Chr. s. late patentem, ut, quo scriptore quasi fundamento omnis opera superstructa sit, hunc vix vel raro commemorent, verissimam esse, Didymum autem ab Harpocratiōe plus quam tricies testem allatum esse, nihil est, cur hunc e grege aequalium eximam. Fortasse ea quoque, quae supra de fonte Harpocratiōis rerum ordinem secuto exposui, dummodo ne corruant, efficient, ut animi nostri ad Pamphilum se inclinent, a Didymo se avertant. Quae utcumque se habent, id mihi certum esse videtur, opus Pamphileum multo rarius diserte laudatum quam explicatum esse ⁵⁾.

Sed cum jam ad finem quaestionum, quas mihi si non disceptandas, at saltem instituendas proposui, pervenerim, restat, ut quasi summam totius laboris subducam.

Aristoteles in altera libelli de Republica Atheniensium parte ipsis legibus nondum ab ullo scriptore per litteras edi-

1) De Harpocrat. font. p. 83.

2) Jhbb. f. Phil. Suppl.-Bd. XII. p. 325.

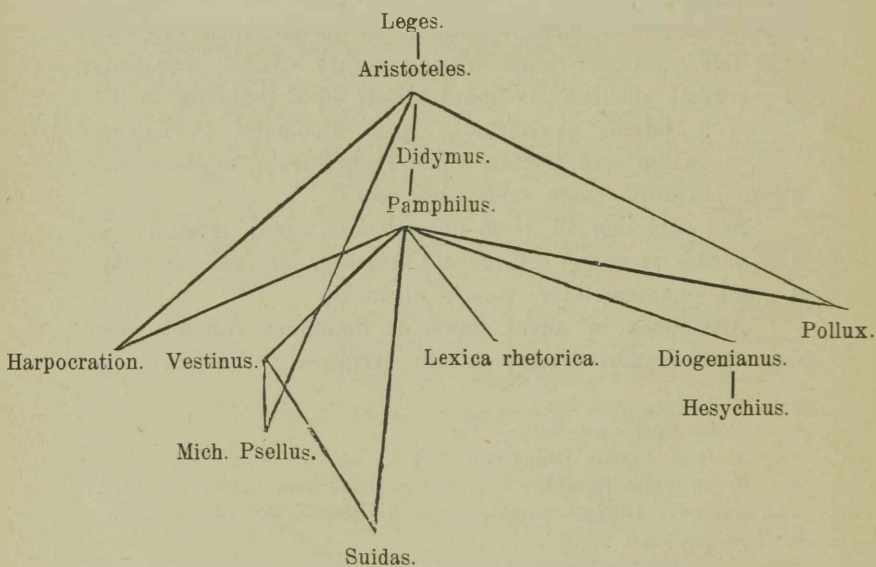
3) Euripides Herakles I. p. 158 in universum tantum judicat: „Von seinen (sc. Didymi) Arbeiten über die Redner steht nicht wenig bei Harpocration.“

4) Aristot. pseudepigr. p. 426.

5) cf. Cohn l. l. p. 340.

tis usus est. Qui liber Didymo ad λέξεις τραγικῆς et κωμικῆς conscribendas fons maxime egregius exstitit et ab hoc e copia orationum comoediarumque etiamtunc superstitum auctus locupletatusque est. Didymi opus a Pamphilo receptum et Harpocrati, Polluci, lexicis rhetoricis oblatum est. Illi (Harp. Poll.) quia in fonte saepius Aristotelem nomine laudatum invenerunt, occasionem insignem multa pleniora e fonte primario hauriendi praetermittere noluerunt; itaque sua quisque ratione fonti inde supplendo studuerunt. Haec (lex. Seg. Phot. Suid.) nobis varie discerpta et mutilata et contracta frustula Pamphileae cenae opulentissimae praebent. Vestinum, Pamphilum excerptentem, Psello praesto fuisse conicere audeo.

Fini opusculi mei stemma, quod dicitur, delineatum addam, ut, per quos rivulos Aristotelem in posteriorum, qui aetatem tulerunt, libros derivatum esse mihi fingam, uno aspectu ante oculos habeas.

Index glossarum.

ἀγορανόμοι	p. 110.
ἀδικίου	” 102.
ἀθλοθέται	” 31. 57.
ἀμφοριμία	” 123.
ἀμφορεῖς	” 86.
ἀντιγραφεὺς	” 62. 123.
ἀποδέχται	” 61.
ἀποστασίῳ	” 116.
ἀποστολεῖς	” 63.
ἀποψήφισις	” 119. 123.
Ἄρειος πάγος	” 4. 95.
ἄρχοντες	” 53. 73.
ἄρχων βασιλεὺς	” 70. 76.
” ἐπώνυμος	” 1. 27. 69. 78.
” πολέμαρχος	” 30. 72. 77.
ἄστυνόμοι	” 109.
βακτηρία	” 85.
γραμματεῖς	” 62.
Δελφίνιον	” 95.
διαγραφὴ	” 118.
δικαιτηταί	” 119.
διαψήφισις	” 119. 123.
δικαστήρια	” 94.
εἰσαγγελία	” 116.
εἰσαγωγεῖς	” 55. 64.
ἐκκλησίαι	” 59. 90.
ἐκλογεῖς	” 123.
ἐκμαρτυρεῖν	” 23.

ἐνδεκα	p. 4. 19. 45. 64.
ἐπαγγελία δοκιμασίας	” 125.
ἐπιγνώμονες	” 19.
ἐπιγραφεῖς	” 19.
ἐπιμεληταὶ ἐμπορίου	” 109.
ἐπίσταθμοι	” 20.
ἐπιστάται	” 20. 59. 98.
ἐπωβελία	” 116. 119. 128.
ἐπώνυμοι	” 8. 24. 101.
εὐθυδικία	” 119.
εὐθύνη	” 32. 57. 94. 125.
εὐθυνοί	” 37. 56.
ἔφεσις	” 119. 123.
ἐχῖνος	” 82.
ἡγεμονία τοῦ δικαστηρίου	” 68.
θεσμοθέται	” 72. 74.
θεσμοθετῶν ἀνάκρισις	” 2. 29. 79.
θεωρικόν (οἱ ἐπὶ τὸ)	” 47.
ἱεροποιοί	” 13. 31. 81.
ἵππαρχοι	” 58.
καδίσκος	” 86.
κημός	” 87.
κωλακρέται	” 60.
λῆξις δίκης	” 118.
λογισταί	” 34. 63. 94.
μετρονόμοι	” 110.
μυρβίνη	” 41. 44.
νομοφύλακες	” 42. 59.
ξενίας γραφή	” 84.
Παλλάδιον	” 95.
παραγραφή	” 119.
πατρώα	” 122.
πινάκιον	” 84.
πράκτορες	” 123.
πρόεδροι	” 98.
πρυτανεῖα	” 88.
πρυτανεῖα	” 88.

Πρυτανεῖον	p. 95.
πρυτάνεις	" 59. 88.
πωληταί	" 64. 103.
σιτοφύλακες	" 111.
στρατεία ἐν τοῖς ἐπωνύμοις . . .	" 101.
στρατηγοί	" 58.
σύμβολον	" 85.
συνήγοροι	" 38.
ταμίαι	" 22. 60.
ταξίαρχοι	" 58.
τετραδισταί	" 120.
τετταράκοντα (οἱ)	" 64. 99.
τριττός	" 121.
ὑποφόνια	" 121.
ὑπωμοσία	" 12.
φάσις	" 66. 116. 126.
Φρεαττώ	" 95.
φύλαρχοι	" 58.
ψῆφοι	" 86.

Addenda et corrigenda.

Leviore typographi errores, qui ad interpunctionem, accentum, aspirationem potissimum spectant, cum a quovis facile corrigi possint, non collegi. Ipsum me in virgulis addendis et omittendis non certam semper legem secutum esse non ignoro. Plura interpungendi signa, quam necesse erat, adjeci, quo sententia dilucidior evaderet. Quae signa si supervacanea fuerint, facile in legendo delebis, si cognitionem rei faciliorem reddiderint, mihi non succensebis.

Ad cap. I. Ne quid praetermisisse videar ex eis argumentis, quae alii viri docti praeter Wilamowitzium congesse-
runt, ut docerent Aristoteli librum quendam litteris jam editum praesto fuisse, mihi Br. Keilium (die solon. Verfassung in Arist. Verfassungsgesch. Athens p. 231 cum ann. 1) non neglegendum esse credo. Quamquam eius argumentationem probare non possum, quae his fere continetur rebus. Saec. IV ineunte teste Lys. 17. 5, 8 *δίχαι ἐμπορικά* neque *ἐμμηνοί* fuerunt, neque thesmothesis dijudicandae traditae sunt, sed nautodicis. Saec. IV medio teste [Dem.] 7. 12 hae ipsae causae ut intra mensem vertentem dijudicaretur, necesse erat. Aristot. 52. 2, ubi alias *δίχας ἐμμήνους* enumerat, has silentio praeteriit et 59. 5 thesmothetarum jurisdictioni cum alias tum has attribuit. Ergo Keil sibi recte inde conclusisse videtur, Aristotelem fonte ante 342 edito, quo anno oratio ps. Demosthenica habita esset, usum esse. Verum enim vero loco priore (52. 2) non **omnes** *δίχας ἐμμήνους* enumeratas esse, sed eas tantum, quae ad jurisdictionem *εἰσαγωγέων* pertinerent, Aristoteles ipse in medium protulit. Disertis enim

verbis paullo post annotavit: οὗτοι μὲν οὖν — sc. οἱ εἰς-
αγωγεῖς — ταύτας διδάζουσιν ἐμμήνους εἰσάγοντες. Quam
ob rem non intellego, cur Keilio inde fons anno 342 antiquior
concludendus fuerit. Aristoteles sicut cum [Dem.] 33. 1 con-
gruit, qui lege nisis τοῖς ἐμπόροις εἶναι τὰς δίκας πρὸς τοὺς
θεςμοθέτας contendit, ita [Dem.] 7. 12, qui has κατὰ μῆνα
nominat, saltem non contraria docet. Quod autem in cap. 59
non legimus ἐμπορικὰς δίκας ἐμμήνους fuisse, philosopho jam
hanc ob rem non opprobrio dare possumus, quia similis pec-
cati veniam saepius a nobis impetravit. Itaque veri similli-
mum restat, quod antea conjecerunt (Meier-Schömann-Lipsius,
Att. Proc. p. 97) et Keil frustra impugnavit, δίκας ἐμπορικὰς,
simulatque ad thesmothetas delatae essent, ἐμμήνους factas esse.

Ad p. 10 sq. Si librum R. Reitzensteinii (Geschichte
der griechischen Etymologica, Leipzig 1897) plenum doctrinae
et acuminis paullo ante perlegere mihi licuisset, multa in hac
paragrapho aliter disputassem. Nunc, cum typographus ur-
gueat, ne in addendis quidem annotare possum, quantum novi
inde addidicerim. Sed summa sententiae meae non tangitur
neque desino contendere, locos Et. M. ad res publicas judi-
cialesque Atheniensium pertinentes minimi esse momenti com-
paratis aliis et lexicis et scholiis.

Ad p. 36. In glossa Harpocrateana s. v. εὐθύνοα a me
exscripta intercudit littera γ initio vocis γνήσιος.

Ad p. 43 ann. I. Voci κοινῇ jota adscriptum reddend-
um est.

Ad p. 52. Quae Victor Hahn in commentariis societatis
philologiae Leopolitanae a Lud. Cwikliński editis, qui inscri-
buntur „Eos“ (vol. III. fasc. 1. p. 114 sq.), contra Wilamo-
witzium disputavit, mihi hoc demum anno e censura Z. Dem-
bitzerii (Wochenschr. f. klass. Phil. 1897. p. 181) innotuerunt,
cum dissertatiuncula mea jam praelo data esset. Quantum ex
enarratione argumenti a Dembitzerio confecta intellegi potest,
Hahn gravissimum adminiculum sententiae Wilamowitzianae
in verbis Poll. VIII. 85—92 cum Aristot. cap. 55—61 com-
paratis positum non labefactasse videtur. Pollucem ad ceteros
libros conscribendos praeter usitata posterioris aetatis lexica

peculiares libros, qui de hac ipsa re, quam enarraturus esset, egissent, adhibuisse constat. Quam ob rem non modo non mirum est, artis rhetoricae magistrum in libro VIII conficiendo idem consilium persecutum esse, sed contra miraremur, si hoc non fecisset. Quae cum ita sint, non nimis mihi dolendum esse puto, quod huius libri inspiciendi occasio mihi non oblata est.

Ad p. 57 ann. 2. In voce ἀπατεῖ accentus desideratur.

Ad p. 64. Ad frustula lexicī rhetorici, e codice Sabbaitico saec. XIV a v. d. A. Papadopulo - Kerameo a. 1892 edito (Журн. мин. народн. просвѣщ. 1892 апрѣль и май. Отд. классич. филол. стр. 1—60) animum meum attendi, cum opusculum jam domo ablatum esset. Ad nostram quaestionem locupletandam quamquam haec farrago nullius est momenti, tamen, ne quid desideretur, in his addendis, si quae glossa, de qua in dissertatione dixi, in lexico illo Sabbaitico invenietur, notabo. Sic glossa ἐνδεξα lexicī Sabbaitici p. 58. 22 plane congruit cum Et. M. 338. 31.

Ad p. 74. In loco Aristot. 59 lege προγράψαι.

Ad p. 76. In loco ex lex. Seg. exscripto legendum est ἐπιμελητῶν.

Ad p. 97. Lex. Sabbaiticum a Papadopulo - Kerameo editum p. 60. 18 glossam ἐν Φρεατοῖ indidem habet, unde Et. M. 344. 25, h. e. ex Harpocratonis epitome.

Ad p. 102/103. Nuperrime huc allatus est novissimus Actorum societatis litterarum Gottingensis fasciculus, in quo C. Frerichs et G. Wentzel e codice Atheniensi saec. XVI seriem glossarum nonnullarum publici juris fecerunt, quas e lexico Photiano promptas esse suspicantur (Nachrichten der Gött. Gesellsch. d. Wiss. phil.-hist. Classe. 1896 p. 309—341). Ibi glossa ἀδικίου bis explicatur: 334. 4 et 334. 14. Priore loco (344. 4) cum verba Harpocratonea repetantur, loco posteriore (344. 14) interpretatio lex. Seg. V. 199. 32 profertur.

Ad p. 110. Codex Atheniensis a Frerichsio et Wentzelio editus in voce ἀγοράνομοι p. 324. 1 interpretanda lex. Seg. V. 199. 24, in voce ἀγορανομίας p. 323. 30 lex. Seg. VI. 330. 17 secutus est.

Ad p. 120. Lex. Sabbait. 48. 25 = Suid. s. v. διατητάς; ib. 50. 1 = Lex. Vind. 43. 1 = Suid. s. v. διατηταις = Harp. s. v. διατηται.

Argumenta.

	pag.
Praefatio	V—VIII
Caput I. Fontem partis posterioris libelli Aristotelei de Republica Atheniensium non Atthidem neque ullum librum litteris editum fuisse sed leges ipsas probatur	1—51
§ 1. Locus Et. M. 369. 15 e duabus glossis compositus est, cf. lex. Seg. V. 245. 17 + lex. Dem. Patm. p. 15/16 ad § 103	8—26
§ 2. Ex ea discrepantia, quae intercedit inter [Dem.] 43. 75 et Arist. 56. 7, non est concludendum, Aristotelem vocem <i>σκήπτωμα</i> e fonte per litteras tradito accepisse	27—29
§ 3. Idem valet in verba <i>ὅπερ τῆς πόλεως</i> aut <i>ὅπερ τῆς πατρίδος</i> apud Aristot. 55. 2 omissa	29—30
§ 4. Pollucem VIII. 107 nihil nisi Aristotelea reddere contra Wilamowitzium contendendum est	30—31
§ 5. Verbum <i>ἐπερωτᾷ</i> apud Aristot. 55. 4 nude positum e sermone inscriptionum intellegitur	31—32
§ 6. Harpocratonis glossam <i>εὐθύνη</i> non integram ad nos pervenisse verisimile est	32—41
§ 7. Inde quod Aristoteles nonnulla omisit, quae aliunde nota sunt, non sequitur, ut fontem quendam litteris mandatum contraxerit	41—44

§ 8. Neque statuendum est Aristotelem sententias alius cuiusdam tacitum impugnare	pag. 45— 48
§ 9. Fons ipse, quem Wilamowitz ponit, cum indole Atthidis, quantum nobis e fragmentis et iudicio Dionysii Halicarnassensis cognita est, non congruit .	48— 51
Caput II. Quatenus Aristotelis auctoritas ad posteriores scriptores pertineat	52—106
§ 1. Pollux quibus locis Aristotele ipso usus sit, investigatur	53— 68
§ 2. Aristotelis auctoritas apud ceteros scriptores	68—105
a) in glossa ἡγεμονία δικαστηρίων . .	68— 73
b) in glossa ἄρχοντες vel sim. . . .	73— 79
c) in glossa θεσμοθετῶν ἀνάκρισις . .	79— 81
d) in glossa ἱεροποιοί	81— 82
e) in glossa ἐχῖνος	82— 84
f) in glossa πινάκιον	84— 85
g) in glossis βακτηρία et σύμβολον . .	85— 86
h) in glossa τετραπλημένη ψῆφος . .	86
i) in glossis καδίσκος et ἀμφορεῖς . .	86— 88
k) in glossis πρυτάνεις, πρυτανεία, πρυτανεία, κυρία ἐκκλησία	88— 94
l) in glossa δικαστήρια Ἀθήνησιν vel sim.	94— 98
m) in glossis ἐπιστάται et πρόεδροι . .	98— 99
n) in glossa τετταράκοντα	99—100
o) in glossa διαιτηταί	100—101
p) in glossa ἐπώνυμοι	101—102
q) in glossa ἀδικίου	102—103
r) in glossa πωληταί	103—105
§ 3. Qua via Aristotelea in Harpocratonem, Pollucem, lexica rhetorica, scholia intraverint, paucis comprehenditur . . .	105—106

Caput III. Fontem Pollucis, Harpocratonis, lexic	pag
Segueriani V, aliorum onomasticon quoddam fuisse demonstratur	107—138
§ 1. e Polluce	108—111
§ 2. ex Harpocratore	111—112
§ 3. e lexicis Seguerianis V et IV	112—114
§ 4. Gregorii Corinthii schol. Hermogen. p. 1119—1121 W. ad verbum e Mi- chaele Psello exscripta sunt	114—117
§ 5. Psellus cum lexicographis comparatur et, quid inde conici possit, profertur	117—129
§ 6. Vestinum Pselli, Pamphilum Pollucis et Harpocratonis fontem fuisse con- icitur	130—138
Index glossarum	139—141
Addenda et corrigenda	142—144

Sententiae controversae.

- 1) In glossa Et. M. 369. 15 ἐπώνυμοι fragmentum Atthidographi cuiusdam nobis praesto esse nego.
- 2) Harpocratonis glossam εὐθύνην non integram ad nos pervenisse contendo.
- 3) Pollucem Aristotele ipso usum esse cum Wilamowitzio persuasum habeo.
- 4) Verba Pollucis VIII. 100 sic sanari velim: οὗτοι δ' εἰς-πράσσουσι καὶ τοὺς ἄρχοντας (codd. ἔχοντας).
- 5) Verba Aristot. πολ. Ἀθ. 57. 2 ἀμφισβητῇ πρὸς τινα apud Photium s. v. ἡγεμονία δικαστηρίων in ἡμφισβήτει πρό-τερον, in lex. Seg. V. 219. 17 in ἀμφισβητήσῃ προστιμᾷ depravata leguntur.
- 6) Fontem Pollucis, Harpocratonis, lexicī Segueriani V onomasticon, quod vocatur, fuisse certis argumentis probari potest.
- 7) Gregorius Corinthius (scholia Hermog. p. 1119 — 1121 Walz) ad verbum Michaelē Psellum exscripsit.
- 8) E Vestino Psellum, e Pamphilo Pollucem Harpocratonem-que pendere verisimile est.
- 9) Pretium sacerdotii venditi sub finem inscriptionis a Latyschevio (Журн. мин. народн. просвѣщ. 1882 Июнь. Отд. класс. филол. p. 245 = Dittenberger Syll. 369) editae computando certissime suppletur: δραχμαὶ πεντακισχίλια [καὶ τριάκοντα] ὀκτώ, τέτορες ὀβολοί.

$$5000 + \frac{5000}{130} = 5038 \frac{6}{13} = \text{fere } 5038 \text{ dr. } 4 \text{ ob.}$$

- 10) Vox μέσης in nonnullis inscriptionibus Cyzicenis (C. J. G. 3657; Bull. de corr. hell. VI. p. 613; Monatsber. d. Berl. Acad. 1874 p. 16 = Dittenberger Syll. 279; Mitth. d. athen. Instit. XVI. p. 141) nomini ejus, qui rogationem tulit, addita neque nomen est proprium (Curtius, Monatsber. d. Berl. Acad. 1874 p. 16), neque ‚ex media trittyē‘ significat (Boeckh ad C. J. Gr. 3657; Reinach. Bull. de corr. hell. VI. p. 613, quos omnes viri docti usque ad unum secuti sunt cf. Шефферъ, Аѳинское гражданство p. 306 ann. 1), sed post μέσης audiendum est ἐκκλησίας.
- 11) Epistulam Aristotelis de regimine ad Alexandrum Magnum datam, quae Arabice conscripta atque ab J. Lipperto (de epistula pseudaristotelica περὶ βασιλείας commentatio Halle 1891) edita est, genuinam esse Nissen (Rhein. Mus. XLVII. 1892. p. 177 sq.) et E. Pridik (de Alexandri Magni epistularum commercio. Dorp. 1893. p. 148 sq.) frustra demonstrare conati sunt. Quae quin spuria sit, non est dubium.